

Tuija Tuovila

Läheisten kokemuksia asukkaan tulotilanteesta Palvelukoti Neliapilaan

Opinnäytetyö
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Hoitotyön koulutusohjelma
Kevät 2009

**Kajaanin
ammattikorkeakoulu**

OPINNÄYTETYÖ TIIVISTELMÄ

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	Koulutusohjelma Hoitotyön koulutusohjelma
Tekijä(t) Tuija Tuovila	
Työn nimi Läheisten kokemuksia asukkaan tulotilanteesta palvelukoti Neliapilaan	
Vaihtoehtoiset ammattipinnot Ikääntyvän ja pitkäaikaissairaahan hoitotyö	Ohjaaja(t) Pirjo Leskinen ja Rauni Leinonen
	Toimeksiantaja Mikeva Oy, palvelukoti Neliapila
Aika Kevät 2009	Sivumäärä ja liitteet 99+7
<p>Opinnäytetyöni toimeksiantajana oli Mikeva Oy, joka on yksi Suomen suurimpia yksityisen sosiaalipalvelujen tuottajia. Mikeva tarjoaa laadukkaita ja turvallisia hoiva-, asumis- ja kuntoutuspaikkoja mielenterveyskuntoutujille, kehitysvammaisille ja vanhuksille sekä erityistukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Tein opinnäytetyöni Mikevan Kuusamossa toimivaan Neliapilaan, joka on 45 asukaspaikkaa käsittävä ikääntyville kohdennettu palvelukoti. Neliapila on perustettu vuonna 2007.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa palvelukodin tulotilanteista asukkaiden läheisiltä saatujen kokemusten avulla ja kehittää kulttuurilähtöistä hoitotyötä. Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvata läheisille syntyneitä kokemuksia asukkaan tulotilanteesta palvelukoti Neliapilaan ja selvittää mistä asioista läheisten kuvaamana koostuu asukkaan hyvä elämä palvelukodissa. Tuloksia voidaan hyödyntää myöhemmin palvelukodissa alkavassa laatuselvityksessä tulotilanteen ja kulttuurisen hoitotyön arvioimiseksi ja kehittämiseksi.</p> <p>Opinnäytetyössäni käytin etnografista näkökulmaa. Tutkimustehtävänä oli kuvata millaisena läheinen kokee asukkaan tulotilanteen palvelukoti Neliapilassa ja mistä asioista koostuu asukkaan hyvä elämä palvelukodissa. Aineiston keräsin haastattelemalla neljä asukkaiden läheistä. Aineiston syvyyttä ja luotettavuutta lisätäkseni haastattelin myös yhtä palvelukodin asukasta. Aineiston analysoin induktiivista sisällön analyysimallia fenomenologishermeneuttiseen perinteeseen soveltaen.</p> <p>Opinnäytetyöni tulosten ja johtopäätösten mukaan läheiset kokivat asukkaan tulotilanteen palvelukoti Neliapilaan miellyttävänä, avoimena ja ammatillisena. Merkityksellisiksi asioiksi tulotilanteessa nousivat ensivaikutelma, vuorovaikutus, yhteistyösuhde, asukkaan tunnekokemukset, ympäristö ja turvallisuus. Läheiset kokivat tärkeänä yhteistyön henkilökunnan kanssa. Henkilökunta palvelukodissa koettiin ammattitaitoisena, huomaavaisena ja osavana. Tulotilanteisiin kaivattiin hoitajilta nykyistä enemmän aikaa asukasta ja hänen läheisiään kohtaan. Asukkaan omaa elämäntarinaa ei kuultu tulotilanteesta riittävästi ja kulttuurisuutta ei nähty osana kokonaisuhoitoa. Palvelukodissa puuttui yhtenäinen malli tulotilanteen hoitamiseksi. Asukkaan hyvän elämän palvelukodissa tulisi koostua mielekkäästä tekemisestä, elämäntarinallisuudesta, sosiaalisuuden tukemisesta ja turvallisuudesta. Ikääntyvän elämänlaadun kannalta on tärkeää, että hän kokisi elämänsä palvelukodissa mielekkääksi. Sosiokulttuurisen arjen palvelukodissa tulisi olla henkilökunnan ja asukkaiden innostavaa ja elävää yhdessä toimimista, jossa näkyy yhteisöllisyys ja aktiivisuus.</p>	
Kieli	Suomi
Asiasanat	kulttuuri, koti, palvelukoti, asukas, tulotilanne
Säilytyspaikka	☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun Kaktus-tietokanta ☒ Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjasto

School Health and Sports	Degree Programme Nursing
Author(s) Tuija Tuovila	
Title Relatives' Experiences of the Admission of Elderly Residents to Neliapila Nursing Home	
Optional Professional Studies Aging and long-term nursing	Instructor(s) Pirjo Leskinen ja Rauni Leinonen
	Commissioned by Mikeva Ltd, Neliapila Nursing Home
Date Spring 2009	Total Number of Pages and Appendices 99+7
<p>The commissioner of this thesis was Mikeva Ltd which is one of the biggest private social service producers. The thesis was made for Neliapila in Kuusamo. Neliapila is a nursing home where 45 elderly residents live, and it was established in 2007.</p> <p>The purpose of this thesis was to produce information about the admission of elderly residents with the help of experiences of their significant others and also to develop culture-oriented nursing practises. The goal of this thesis was to describe the experiences of significant others during admissions and analyze the main thing that a good life consists of in a nursing home. The results can be used later in quality management at Neliapila.</p> <p>This thesis was qualitative in nature and the ethnographical perspective was used. The material was collected by interviewing four significant others and one elderly person. The data was analyzed by inductive content analysis.</p> <p>The results and conclusions of the thesis showed that significant others experienced the incoming situation as pleasant, open hearted and professional. The most remarkable things in admissions are first impression, interaction, co-operation, emotional experiences, environment and safety. The significant others experienced co-operation with the staff as an important thing. The staff was professional, thoughtful and competent. Nurses needed to have more time to spend with the residents and their significant others during admissions. Good life in a nursing home should consist of meaningful activities, life storiness, promotion of sociability and safety. For the elderly residents' quality of life it is important that they consider their lives meaningful in a nursing home. Social-cultural everyday life in a nursing home should include inspiring and real activities that the staff and residents do together and where a sense of community and activity can be seen.</p>	
Language of Thesis	Finnish
Keywords	culture, home, nursing home, elderly resident, admission
Deposited at	☐ Kaktus Database at Kajaani University of Applied Sciences ☐ Library of Kajaani University of Applied Sciences

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KOKEMUKSELLISET LÄHTÖKOHDAT AIHEEN VALINTAAN	5
3 KULTTUURI IKÄÄNTYVIEN HOITOTYÖSSÄ	7
3.1 Kulttuurin moninaisuus ja kuusamolaisen kulttuurin piirteet	7
3.2 Sosiokulttuurinen vanhuskäsitelmä	10
3.3 Kulttuurinmukainen hoitotyö – Leiningerin auringonnousumalli	12
4 KODISTA PALVELUKOTIIN	14
4.1 Paikan ja kodin merkitys ikääntyvälle	14
4.2 Elämäkokemuksen merkitys ikääntyvälle	16
4.3 Palvelukodin kulttuuri	16
4.3.1 Palveluasuminen	17
4.3.2 Palvelukodin kulttuurinen ympäristö	17
4.3.3 Palvelukodin kulttuuri ikääntyvän näkökulmasta	19
4.4 Palvelukoti Neliapila	21
5 TULOTILANNE JA TULOKESKUSTELU	28
5.1 Tulotilanteen ja tulokeskustelun pääpiirteet	28
5.2 Tulotilanteen ja tulokeskustelun merkitys asukkaalle ja hänen läheisilleen	31
5.3 Yhteenvedo opinnäytetyön lähtökohdista	33
6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT	35
7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	36
7.1 Etnografinen lähestymistapa	36
7.2 Aineiston keruu	37
7.2.1 Taustaa aineiston keruulle	37
7.2.2 Haastateltavien valinta	38
7.2.3 Avoin haastattelu	39
7.2.4 Aineiston käsittely ja analyysi	43
8 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	45
8.1 Läheisten kokemuksia asukkaan tulotilanteesta merkityksellisistä asioista	45

8.1.1	Ensivaikutelma tulotilanteessa	46
8.1.2	Vuorovaikutus tulotilanteessa	47
8.1.3	Tunnekokemusten huomioiminen tulotilanteessa	49
8.1.4	Tulokeskustelun rakenne	51
8.1.5	Yhteistyösuhde tulotilanteessa	54
8.1.6	Ympäristö tulotilanteessa	57
8.2	Asukkaan hyvä elämä palvelukodissa	60
8.2.1	Mielekäs tekeminen	61
8.2.2	Sosiaalisuuden tukeminen	63
8.2.3	Elämäntarinallisuus	64
8.2.4	Turvallisuus	67
8.3	Yhteenvedo opinnäytetyön tuloksista	68
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	72
9.1	Merkitykselliset asiat asukkaan tulotilanteessa	72
9.2	Sosiokulttuurisuus palvelukodissa	78
10	POHDINTA	84
10.1	Tulosten hyödynnettävyyden pohdinta	84
10.2	Luotettavuuden pohdinta	86
10.3	Eettisyyden pohdinta	89
10.4	Opinnäytetyöprosessin pohdinta	90
	LÄHTEET	93
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Yhteiskuntamme vanhustyö on yhä enempi painottumassa kotihoidon ja kodinomaisten palvelukotien suuntaan, ja näin useampi vanhus muuttaa jossakin vaiheessa elämäänsä omasta kodista palvelukotiin. Jokaiselle ikääntyvälle tämä muutos on iso askel otettavaksi. Lähes aina on kyseessä tilanne, jossa muutto ei tapahdu yksin asukkaan omasta toiveesta ja lähtökohdat sopeutumiselle ja kotiutumiseksi ovat usein haasteelliset. Tulotilanne vaatii palvelukodin henkilökunnalta ammattitaitoa, mutta ennen kaikkea kykyä kohdata ikääntyvä yksilönä ja omana persoonana.

Asukkaan siirtymistä palvelukotiin on voinut edeltää monet erilaiset vaiheet ja asettuminen uuteen yhteisöön vaatii aikaa ja sopeutumista. Edellytykset hyvälle sopeutumiselle, kotiutumiselle ja yhteistyölle luodaan jo siinä tilanteessa, kun asukas läheistensä kanssa saapuu palvelukotiin. Ikääntyvä tuo palvelukotiin paitsi itsensä, myös oman elämänsä ja oman kulttuurinsa. Näin tekee kuka tahansa muuttaessaan omasta kodista uuteen kotiin. Asukkaan elämänlaadun ja turvallisuuden varmistamisessa oman kulttuurin säilyttämisellä on tärkeä merkitys. Palvelukodin tulotilanteessa kohtaavat vanhuksen oma kulttuuri ja palvelukodin kulttuuri. Sillä, miten nämä kaksi kulttuuria kohtaavat ja alkavat toimia, on tärkeä merkitys ikääntyvän asumisen ja saamansa hoidon laadulle.

Teoreetikko Madeleine Leiningerin mukaan hoitotyössä tulee selvittää yksilön kulttuurisiin elämäntapoihin perustuvaa hoitamiskäyttäytymistä, arvoja ja uskomuksia, jotta voidaan toteuttaa hyvää, tehokasta ja tyydyttävää hoitoa. Hänen teoriassaan kulttuuri viittaa nimenomaan opittuihin, yhteisiin ja perittyihin arvoihin, uskomuksiin, normeihin ja elämäntapojen käytäntöihin, jotka ohjaavat ajattelua, ratkaisuja, toimintoja ja totunnaisia tapoja. (Alexander, Andrews-Robards, Beagle, Butler, Dougherty, Solotkin & Velotta 1994, 414.)

Kulttuurin merkitystä ikääntyvien hoitotyössä korostetaan entistä enemmän. Kulttuurilla on tärkeä osa ikääntyvän elämänlaadussa ja hyvinvoinnissa. Palvelukotiin muuttaessa on tärkeää, että ikääntyvä voi säilyttää oman kulttuurinsa edelleen osana elämäänsä. Tulotilanteessa ikääntyvän elämänsä historia sekä hänen arvonsa, uskomuksensa ja elämäntapansa tulee selvittää, jotta henkilökunta kykenee ymmärtämään ja tukemaan asukkaan henkilökohtaisen kulttuurin säilymistä palvelukodissa.

Tässä opinnäytetyössä kulttuuri ymmärretään yhteisöllisenä ilmiönä, joka syntyy ja elää yhteisön vuorovaikutuksen kautta. Lisäksi jokaisen oma persoona on osa kulttuuria. Persoonan kautta säilyy ihmisen ainutkertaisuus yhteisössä elämisestä ja olemisesta huolimatta. Opinnäytetyössäni palvelukodin kulttuuri ja asukkaan kulttuuri ovat ikään kuin harmonisena yhteensulautumisena. Kulttuurin huomioon ottavassa hoitotyössä ei pois suljeta asukkaan omaa kulttuuria, joka tässä yhteydessä tarkoittaa hänen henkilökohtaisia arvoja, elämäntapoja ja -tarinaa.

Ikääntyvien hoitotyössä toimintakyvyn ja voimavarojen rinnalla puhutaan yhä useammin ikääntyneiden elämänlaadusta ja hyvinvoinnista. Käsitteet elämänlaatu ja hyvinvointi kuvaavat paremmin vanhan ihmisen elämän kokonaisuutta kuin käsite toimintakyky. Samaan aikaan ikääntyvien hoidossa korostetaan sosiokulttuurista vanhuskäsitystä, jossa vanheneminen on nimenomaan yhteydessä historiaan, elämänkulkuun, yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Näkemys korostaa ikääntyneiden yksilöllisyyttä, heterogeenisyyttä ja voimavaroja. (Koskinen 2006a, 6-7.)

Koskinen (2006a, 7) mukaan ikääntyneiden voimavarojen ja toimintakyvyn tukeminen onnistuu vain sosiokulttuurisen vanhuskäsityksen pohjalta. Kuitenkin vielä useassa hoitoyhteisössä on vallalla medikaalinen vanhuskäsitys, jossa korostuu vanhenemiseen liittyvät sairaudet, raihnaisuudet ja menetykset. Kulttuurin tuominen osaksi palvelukotien arkea vaatii vielä melkoista ajattelun muutosta. Tästä syystä haluan omassa opinnäytetyössäni tarkastella arkielämän kautta sitä, millä tavalla kulttuuri otetaan huomioon asukkaan tullessa palvelukotiin. Olen kiinnostunut myös selvittämään, miten asukkaan kulttuuria voidaan tukea ikääntyvän asuessa palvelukodissa.

Opinnäytetyöni aiheena on kuvata läheisten kokemuksia asukkaan tulotilanteesta palvelukoti Neliapilaan ja selvittää mistä asioista läheisten kuvaamana koostuu asukkaan hyvä elämä palvelukodissa. Neliapila on Mikeva Oy:n omistama ympärivuorokautista asumispalvelua tarjoava ikääntyvien palvelukoti Kuusamossa. Palvelukodissa on käynnistymässä laatutyö, ja tämä opinnäytetyö tulee olemaan osa sitä. Opinnäytetyön tulosten avulla palvelukodissa kehitetään tulotilanteita ja hoitotyötä entistä enemmän asukkaiden tarpeiden mukaiseksi.

Itse opinnäytetyön tekijänä olin kiinnostunut ennen kaikkea asukkaan läheisten ja henkilökunnan välisestä yhteistyöstä sekä tuottamaan tietoa kulttuurin merkityksestä ja mahdollisuuksista ikääntyvien hoidossa. Tämä kiinnostus on peräisin omista kokemuksistani, joita seitse-

män vuoden työ vanhustyössä on antanut. Kun lisätään yhteistyötä läheisten kanssa ja kiinnitetään enemmän huomiota asukkaan elettyyn elämään, tapoihin ja tärkeiden asioiden säilyttämiseen hänen elämässään, pystytään lisäämään laatua ja sisältöä ikääntyvän arkeen ja sitä kautta edistämään terveyttä ja elämänlaatua. Asukkailta itseltään saatu tieto ja kokemus olisivat myös tärkeitä, mutta työn luotettavuuden kannalta se olisi arveluttavaa, koska suurella osalla palvelukodin asukkaista on jonkin asteen muistisairaus.

Palvelukodin tulotilanteella on tärkeä merkitys asukkaan ja hänen läheisensä kokemukseen saadusta hoidon laadusta. Myönteinen ensivaikutelma ja kokemus tulotilanteesta luovat hyvät edellytykset hoitosuhteen syntymiselle. Tiedon saaminen hoidosta ja hoitopaikasta jo heti tulotilanteessa lisäävät asukkaan turvallisuudentunnetta uudessa ympäristössä. (Yura & Walsh 1991, 169–170.) Tulotilanteella tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan itse tulotilannetta, tulovaiheeseen kuuluvaa tulokeskustelua ja asumisen alkupäiviä palvelukodissa.

Entistä useammin palvelukotiin muuttava asukas on jo joko fyysisesti hyvin sairas tai vahvasti dementoitunut, koska vanhustyössä on suuntana laitoshoidon purkaminen ja samalla kodinomaisen palveluasumisen ja kotihoidon lisääminen. Tällöin asukkaan omaiset ja läheiset ovat erittäin merkittävässä roolissa asukkaan hoidossa. He ovat ikääntyvien hoidossa voimavarana ja kiinteänä osana hoidettavan elämää (Vaarama & Voutilainen 2006, 78). Opinnäytetyössäni läheisellä tarkoitan henkilöä, joka on ollut läsnä asukkaan tulotilanteessa. Läheinen voi olla omainen tai joku muu asukkaalle tärkeä henkilö, joka on ollut läheisessä kontaktissa hänen kanssaan.

Palvelukodissa läheinen auttaa henkilökuntaa ymmärtämään asukkaan taustaa ja käyttäytymistä sekä ennen kaikkea tuo omalla osallistumisellaan asukkaan elämään sisältöä ja jatkuvuutta. Läheiset halusivat osallistua omaisensa hoitoon enemmän kuin heillä tällä hetkellä on mahdollisuuksia. Läheiset, jotka ovat olleet tyytyväisiä osallistumismahdollisuuksiinsa, ovat kiittäneet ennen kaikkea rauhallisesta tulokeskustelusta, jossa yhdessä on käyty läpi ikääntyvän elettyä elämää, keskusteltu tarpeista ja tavoitteista sekä asetettu tavoitteita hoidolle. (Vaarama & Voutilainen 2006, 77–80.)

Aiheen valintani tukee vaihtoehtoisia ammattiopintojani erittäin hyvin, koska olen suuntautunut ikääntyvän ja pitkäaikaissairaahan hoitotyöhön. Tavoitteenani on kehittää omaa asiantuntijuutta ja ammatillista osaamista yksilöllisyyden, asiakaslähtöisyyden, vuorovaikutuksen ja kulttuurisen hoitotyön näkökulmasta. Tavoitteena on myös laadullisen tutkimuksen avulla

kehittää palvelukodin tulotilanteita ja kulttuurista hoitotyötä ja sitä kautta lisätä ikääntyvän ihmisen elämänlaatua ja hyvää oloa. Opinnäytetyöprosessi tarjoaa minulle tulevaisuudessa hyvät edellytykset olla kehittämässä hoitotyön laatua millä tahansa hoitotyön kentällä toimiessani. Ikääntyvien ja heidän läheistensä kanssa työskentely on tulevaisuudessa tavallista, toimiipa työntekijä millä tahansa hoitotyön kentällä.

2 KOKEMUKSELLISET LÄHTÖKOHDAT AIHEEN VALINTAAN

Kelaan elämäni ja pysähdyn aikaan seitsemän vuoden taakse. Olin tuolloin nuori tyttö ja astuin ensimmäisen askeleeni hoitotyön maailmaan. Astuin jonnekin tuntemattomaan, dementoituvien vanhusten elämään ja maailmaan. En tietenkään tuolloin vielä tiennyt, mitä tuleva piti sisällään. Muistan ajatelleeni silloin, että olemalla oma itseni ja kohtaamalla nämä ihmiset aidosti ja välittäen, selviän kyllä. Ja aina olen selvinnyt.

Näiden vuosien aikana olen saanut olla vastaanottamassa kymmeniä vanhuksia palvelu- tai hoitokotiin. Kauemmin työtä tehtyäni, löysin itseni aika usein näiden tilanteiden jälkeen pohdiskelemasta, mitä muuttaminen ja tuleminen uuteen ja täysin vieraaseen ympäristöön vanhukselle tarkoittaakaan? Hän jättää tutun kodin, tutut ihmiset ja tutun ympäristön tullen omaisten saattelemana muutaman pahvilaatikon kera uuteen ”kotiin”. Se ei voi olla pikku juttu, minä aina ajattelin. Mietin miten ainakin osan tuota eletyn elämän tuomaa turvallisuutta ja asukkaan tärkeitä asioita saataisiin siirrettyä hänen mukanaan hoitokotiin. Tuolta noinkin kaukaa juontavat juuret minun kiinnostukselle asukkaan kulttuurista ja palvelukotiin tulotilanteesta.

Asukkaan muuttaessa ja tullessa hoito- tai palvelukotiin asukasta itseään kuin hänen läheisiään on vastassa kynnyks. Itse kokemuksen kautta uskallan käyttää sanaa kynnyks, koska varmasti jokainen tulotilanne on asukkaalle tai hänen läheiselleen hämmennystä tai huolta herättävä asia. Uusi asia tuo aina jossakin määrin epävarmuutta. Mutta tuon kynnyksen korkeuteen vaikuttaa hyvin paljon se, millä tavalla hoito- tai palvelukoti on valmistellut ennalta asukkaan siirtymistä ja millä tavalla asukas ja hänen läheisensä kohdataan ja vastaanotetaan ensimmäisillä kerroilla. Joskus tämä kynnyks ylitetään helposti, mutta joskus siihen voidaan kompastuakin. Kaikessa uudessa alku on hyvin tärkeää ja niin myös vanhuksen tulotilanteessa.

Vuosien kuluessa ja kokemuksen karttuessani, aloin huomata, että tulotilanteen toteuttamiseen on olemassa monta eri tapaa. Tämä johtuu varmasti siitä, että jokainen hoitaja toimii tilanteessa omalla tavallaan ja persoonallaan. Hetkiä myöhemmin aloin todella miettiä niitä asioita, jotka mielestäni alkoivat korostua tulotilanteissa. Tulin pian siihen johtopäätökseen, että asukkaalle ja hänen läheisilleen ei mielestäni varattu riittävästi aikaa tulotilanteeseen ja ensimmäiseen päivään hoito- tai palvelukodissa. Toiseksi huomasin, että tulotilanteen hoita-

miseen ei ollut aina selvää ohjetta tai perehdytystä ja tilanteen hoiti kuka milloinkin. Jo tällöin itselleni heräsi ajatus siitä, olisiko yhteistyön kannalta eriarvoisen tärkeää, että asukkaalle nimetty omahoitaja tai omaohjaaja ottaisi asukkaan vastaan jo heti ensimmäisenä päivänä.

Tulotilanteeseen varatun ajan määrää olen usein myös jäänyt miettimään. Mielestäni käytännössä tätä asiaa ei ole huomioitu riittävästi. Oma kokemukseni on, että asukkaan ja hänen läheistensä kuulemiseksi ja huomioimiseksi olisi varattava tulopäivänä omahoitajalle tai omaohjaajalle useampi tunti aikaa olla heidän kanssaan. Se mahdollistaisi hyvän alun hoitosuhteelle, toisiin tutustumiselle sekä aivan käytännön asioiden järjestämiselle. Monesti nämä kaikki asiat pilkkoontuvat ja kokonaisuus kärsii. Läheisiltä saadun viestin mukaan on tärkeää, että asukkaalla on yksi läheinen hoitaja tai ohjaaja, jonka kanssa voidaan jakaa asiat ja kokemukset. Etenkin muistisairaalle ihmiselle on vaikeaa, jos hänen kanssaan toimii monta ihmistä yhtä aikaa uudessa tilanteessa. Hän ei tällöin enää hallitse tilannetta ja kokee sisällään kaoksen, joka osaltaan voi näkyä jopa haasteellisena käyttäytymisenä ja hoitosuhteen syntyminen hitautena.

Kolmas merkittävä tekijä kiinnostumiseeni aiheesta on omaisten ja läheisten huomioiminen osana asukkaan hoitoa. Vanhalle ihmiselle läheiset ihmiset edustavat tuttuutta ja turvaa uudessa elämäntilanteessa. Uudessa tilanteessa olisi hyvin tärkeää säilyttää vanhat tutut asiat osana arkea, koska ympäristön vaihtaminen on yksinään jo suuri haaste asukkaalle. Jos kaikki muukin tuttu ja tärkeä häipyy samalla hetkellä arkipäivästä, on sopeutuminen entistä haastavampaa. Tämän vuoksi on tärkeää ottaa läheiset aktiivisesti mukaan yhteistyöhön. Läheinen on usein asukkaan paras asiantuntija. Monesti hän on nähnyt asukkaan ikääntymisen ja sairastumisen sekä tuntee asukkaan elämäntarinan paremmin kuin kukaan muu. Mielestäni hoitotyössä ei vielä kukaan riittävästi ymmärretä läheisten arvoa ikääntyvien hoitamisessa. Yhteistyö henkilökunnan ja läheisten välillä tulisi olla saumatonta, toisiaan arvostavaa ja yhteisistä arvoista lähtevää. Läheisen tulisi olla osana hoito- tai palvelukotia.

Hoitajalle paitsi kädet, mutta ennen kaikkea arvot ja ammatillisuus ovat työvälineitä. Itselleni nämä asiat ovat niin lähellä sydäntä, että siksi olen päätenyt tämänkaltaiseen opinnäytetyöni tekemiseen. Uskon ja luulen, että tällä työlläni saan monen ajattelemaan ja pohtimaan, miten tällä hetkellä toimitaan ja voidaanko jotakin kehittää ja tehdä toisin. Opinnäytetyöni tulokset osoittavat minulle sen, onko vuosien aikana tekemäni ajatustyö ollut merkityksellinen. Nyt haluan löytää vastauksen asiaan asukkaiden läheisten kautta hoitotyön aidoissa tilanteissa.

3 KULTTUURI IKÄÄNTYVIEN HOITOTYÖSSÄ

Jokaisen ihmisen tulee saada olla osa omaa kulttuuriaan läpi elämän. Kuitenkin vasta viime vuosina on ryhdytty laajemmin pohtimaan ikääntyvien merkitystä kulttuurin tuottajina ja kulluttajina ja pyritty lisäämään tätä kautta ikääntymiseen kulttuurista näkökulmaa. Iäkkäiden ihmisten aktivoiminen kulttuurielämään on perusteltua ja kulttuuritoimintaan osallistumisella on kiistaton yhteys hyvään vanhuuteen. (Pilkama 2005, 21.) Kulttuurinen toimijuus tulee nähdä ikääntyvälle elämänlaatua tuottavana oikeutena, johon kuuluu oikeus olla jotakin, oikeus kuulua johonkin ja oikeus tulla joksikin (Hakonen 2008, 9). Vanhustyöhön on pyritty lisäämään kulttuuriosaamista myös monien aiheeseen liittyvien kirjojen ja tutkimusten kautta (Marin & Hakonen 2003; Korkiakangas 2002; Hohenthal-Antin 2001; Saarenheimo 1997).

3.1 Kulttuurin moninaisuus ja kuusamolaisen kulttuurin piirteet

Kulttuurin käsite on sisällöltään monitulkintainen ja se on saanut lukemattomia erilaisia määritelmiä. Kulttuuri ei ole pysyvä tila, vaan se muuttuu jatkuvasti. Hofsteden (1993, 238) mukaan kulttuuri ilmenee arvoina, symboleina, sankareina ja rituaaleina. Yksilöt kuuluvat erilaisiin ihmisryhmiin kytkeytyen samalla kulttuurin eri kerrostumiin, joita ovat esimerkiksi alueellinen, kansallinen, kielellinen, uskonnollinen, sukupuolten ja sukupolven taso.

Antropologisen kulttuurikäsitteen mukaan kulttuuri sisältyy elämän arkeen ja on näin mukana kaikessa elämässä. Kulttuuria tarkastellaan maanläheisesti, arjen luovuus on tärkeää ja kulttuuri syntyy arjen taidoista. Kulttuuri perustuu ihmisryhmän opittuihin ja jaettuihin arvoihin, uskomuksiin, normeihin ja käytäntöihin, jotka ohjaavat ajattelua, päätöksentekoa ja toimintaa. (Knuutila 1996, 10.)

Rauhalan (2005) mukaan kulttuuri on yhteisöllinen ilmiö ja se syntyy ja elää toimivana vain ihmisten keskinäisissä yhteenliittymissä. Kaikki tietyssä yhteisössä toimivat ihmiset ovat aina myös persoonia, joiden inhimillinen ainutkertaisuus säilyy yhteisössä toimimisesta ja olemisesta huolimatta. Vaikka kulttuuri on yhteistä ja jaettavissa olevaa, sen omaksuminen ja siitä nauttiminen on jokaiselle ihmiselle ainutkertaista ja -laatuista. Yhdessä oleminen, toisen huomioiminen ja vastuullisuus onnistuvat ihmisille parhaiten juuri persoonina. (Rauhala 2005.)

Kulttuurin näkökulma hoitamiseen ja hoitotyöhön on löydetty viime vuosikymmeninä. Etnografian kautta on mahdollista tutkia, miten hoitotyöntekijät, potilaat ja asiakkaat ymmärtävät toimintaansa ja määrittelevät sitä tietyissä tilanteissa ja toimintaympäristöissä sekä miten he niissä tilanteissa toimivat. Etnografian avulla on myös mahdollista tuoda esille aiemmin piilossa tai tabuna pidettyjä ilmiöitä kuvaamalla, analysoimalla ja avaamalla erilaisia näkökulmia ilmiöihin. (Nikkonen 2007, 9–28.)

Kuusamo sijaitsee Koillismaalla Oulun läänin koillis-osassa ja se on perustettu vuonna 1868. Aiemmin jo vuonna 1675 Kuusamo muodosti alueellisesti rajatun hallinnollisen yksikön, Kuusamon seurakunnan. Alueeltaan tämä oli kuitenkin selvästi nykyistä Kuusamoa laajempi. Kuusamosta tuli kaupunki vuoden 2000 alusta. Kuusamolainen luonto on ylätasankoa, josta vedet virtaavat viiteen eri ilmansuuntaan. Luonto Kuusamossa on poikkeuksellisen monipuolinen ja rikas. Kuusamo on myös Suomen runsaslumisimpia seutuja, lumipeitteen paksuus on 80–90 cm. (Tilastotietoja Kuusamosta 2008, 3.)

Asukkaita Kuusamossa oli vuoden 2008 syyskuun lopussa 16766. Kuusamon väestömäärä on viime vuosina vähentynyt ja se on ennen kaikkea vahvasti ikääntyvä. Väestön vähenemiseen on syynä suhteellisen korkea poismuutto ja syntyvyyden laskeminen etenkin 1990-luvulta. Suuntauksen on ennustettu jatkuvan samansuuntaisena ja yli 65-vuotiaiden määrä ylittää lasten ja nuorten määrän (0-19 -vuotiaat) tilastokeskuksen ennusteen mukaan vuoteen 2015 mennessä. Väestön ikääntyminen aiheuttaa suurta muutosta myös kaupungin palvelurakenteeseen. Tilanne merkitsee ennen kaikkea vanhuspalvelujen ja sairaanhoitopalvelujen voimakasta kysynnän kasvua ja Kuusamossa ennusteiden mukaan vanhustenhuollon, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon nettomenot kaksinkertaistuvat vuodesta 2005 vuoteen 2050. (Talousarvio 2009 Taloussuunnitelma 2010–2011, 3-7.)

Kaupungin elinkeinorakenteessa vahvimpana toimijoita ovat matkailu, elintarviketeollisuus, ja metsä- ja puutalous (Tilastotietoja Kuusamosta 2008, 4). Keskimääräinen työttömyysaste Kuusamossa oli vuonna 2007 11,2%. Työttömyysaste on pienentynyt viime vuosina hiukan. Kuusamon kaupungin taloudellista tilaa leimaa vahva tasapainottaminen, koska vuonna 2006 voimaan tullut valtionosuusuudistus merkitsee kaupungille 1.150.000 euron menetystä vuonna 2009 vuoteen 2008 verrattuna. Lisäksi kaupungin taloutta voi horjuttaa kansainvälisesti synkkä talousennuste ja laskeneet kasvuennusteet, joiden vaikutuksia ei vielä voida tarkasti ennustaa. Vuosikatetavoitteen saavuttaminen edellyttää kaupungilta tiukkaa menokuria. (Talousarvio 2009 Toimintasuunnitelma 2010–2011, 5–8.)

Kuusamo tunnetaan tänä päivänä ennen kaikkea luonnon monipuolisuudesta ja matkailun vetovoimaisuudesta. Kuitenkin Kuusamosta on tullut vuosien mittaan yhä vireämpi kaupunki myös kulttuurin osalta. Kulttuuri täytyy tehdä ja rakentaa itse, joten aktiivisen kulttuurielämän ylläpitämiseksi tarvitaan kuusamolaisilta kaiken aikaa aloitekykyä ja vireyttä. (Selkospitäjästä luonto- ja matkailukaupungiksi 2006, 77.) Kaupungin toimintasuunnitelmassa 2009–2011 perusturvan yhtenä painopisteenä on luovuutta edistävä paikalliskulttuuri, jossa tavoitteena on kulttuurin kytkeminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen sosiokulttuurista työtötteä vahvistamalla. Vanhus- ja vammaistyön toiminta-ajatuksena on ”hyvä arki omassa kodissa ja lähiyhteisössä. Voimavara- ja voimavarojen käyttäminen on myös kirjattu kaupungin vanhustyön arvoihin ja periaatteisiin. (Talousarvio 2009, taloussuunnitelma 2010–2011, 32–36.)

Hilla kukkii korpimaella,
mustikka mäkirinteessä.
Järvet kiilluu kirkkaana,
joet vappaena juoksoo.
Tuuli puhuu tunturilla,
voaral laella vappaos
ahveerata, ihmetellä,
laoloa, olla laolamatta,
kuulla kun kuret muuttaa,
näähä ihmisen aherrus.
Tämä se on meille tärkeätä.
Eikö tässä oo nokko kultoa?

Maija Alajuuma
Koesta jalon, käestä pittäen (2001)

Edellä oleva runo kuvaa sitä, kuinka Kuusamo tunnetaan sen monipuolisesta ja kauniista luonnostaan sekä sitä, kuinka kuusamolaiset ihmiset ovat ahkeria ja sisukkaita sekä oman perinteen arvostajia. Vahva osa kuusamolaista kulttuuriperinnettä on kova halu ottaa vastaan hurjaltakin kuulostavia haasteita. Kuusamolaisille yrittäminen ja kova työ ovat olleet selviämisen ja kehittymisen avaintekijöitä. Kuusamolaista ihmistä kuvattaessa on aina nostettu esiin sitkeys ja halukkuus yhteistyöhön. Omaleimaisen kuusamolaisen kulttuurin sanotaan muodostavan paikan hengen. (Selkospitäjästä luonto- ja matkailukaupungiksi 2006, 77.)

3.2 Sosiokulttuurinen vanhuskäsitys

Ikääntyvien hoitotyössä elämänlaadun turvaaminen on noussut keskeiseksi tavoitteeksi. Toimintakyvyn ja voimavarojen tukemisen rinnalla on alettu entistä enemmän käyttää hyvinvoinnin ja elämänlaadun käsitteitä. Elämänlaadun rinnalla on käyty keskustelua siitä, millaiseen vanhuskäsitykseen voimavarojen ja toimintakyvyn tukeminen perustuu. Nykyisin kaksi vanhuskäsitystä, medikaalinen ja sosiokulttuurinen, törmäilevät toisiinsa. Medikaalinen vanhuskäsitys korostaa vanhenemiseen liittyviä sairauksia, raihnaisuutta ja menetyksiä sekä pitää ikääntyviä yhtenä homogeenisenä ryhmänä. Sosiokulttuurinen vanhuskäsitys puolestaan näkee vanhenemisen olevan kiinteästi yhteydessä historiaan, elämänkulkuun, yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Sosiokulttuurinen vanhuskäsitys pitää tärkeänä ikääntyneiden yksilöllisyyttä, heterogeenisyyttä ja voimavaroja. (Koskinen 2006a, 4–7.) Vaikka vanheneminen on biologinen prosessi, ilmenee se aina sosiaalisesti. Vanhuus ei ole sairaus vaan osa elämäntähtäystä, jolloin ikääntyvällä on pyrkimys hyvään elämään ja oikeus hyvään palveluun. Jokaisessa yksilössä on voimavaroja eli potentiaalista ja aktuaalista toimintakykyä. (Vaarama 2006, 37.)

Fyysisellä, psyykkisellä ja sosiaalisella toimintakyvyllä on merkitystä ikääntyvän elämänlaadulle ja hyvinvoinnille. Koskisen (2006a, 6–7) mukaan on tärkeää, että toimintakykyä tarkastellaan kehollisesta, mielekkään yksilöllisen tekemisen, yhteiskunnan kuin kulttuurin näkökulmasta. Ongelmana hän tuo esille sen, millä tavalla yhteiskunnassamme saadaan vallalle uusi vanhuskäsitys. Ikääntyneiden voimavarojen ja toimintakyvyn tukeminen onnistuu vain sosiokulttuurisen vanhuskäsityksen pohjalta. (Koskinen 2006a, 6–7.)

Kauan vallalla ollut biologinen näkemys vanhuudesta johti yksipuoliseen kuvaan vanhuudesta. Vanheneminen on liitetty kauan vain raihnaisuuteen, sairauksiin, diagnooseihin ja patologiaan. Tällä vanhusnäkemyksellä on pitkä historia aina 1800-luvun alkupuolelta ja Suomessakin vanhuuden medikalisointi on jatkunut viimeisen 50 vuoden ajan. Biolääketieteellisen vanhenemisen mallin kautta on vaikea liittää vanhenemiseen voimavaroja. Sosiokulttuurinen vanhuskäsitys sen sijaan edustaa monia erilaisia tapoja vanheta, näkee vanhuuden jopa uutena mahdollisuutena sekä nostaa vanhuudesta ja vanhenemisestä esiin vahvuuksia ja voimavaroja. (Koskinen 2004, 15.)

Sosiokulttuurisuus vahvistaa ikääntyvän identiteettiä ja toimintakykyä, antaa mielekkyyttä ja merkitystä elämään, mahdollistaa luontevia sosiaalisia verkostoja ja antaa mahdollisuuden olla osa eri yhteisöjä ja yhteiskuntaa. Sosiokulttuurisuuden taustalla on aina yhteisöllisyys ja

voimavaralähtöisyys. (Pilkama 2006, 3.) Sosiokulttuurisuus kuvataan ikäihmisen elämänkulun, elämänhistorian, ikääntymisen paikkojen ja yhteiskunnan keskinäisenä vuorovaikutuksena (Hakonen 2008, 8).

Ikääntyvien kulttuurinen pääoma on vahvasti yhteydessä elämäkokemukseen ja vanhuuden kehitystehtäviin. Ikääntymisen myötä ihmiselle syntyy vahvaa tietoisuutta, jonka kautta hän tutkii elettyä elämäänsä. Tätä kautta syntyy ikääntymiseen liittyvä viisaus, joka tarkoittaa kykyä eheyttää elämänsä kokemukset. Kulttuurisen generatiivisuuden keskeinen piirre on ihmisen sisäinen halu symboliseen kuolemattomuuteen. Ikääntyvä ihminen haluaa jättää perinnöksi jonkin konkreettisen merkin itsestään. Ikääntyvän itsestään jättämä merkki voi olla jokin konkreettinen esine tai rakennus. Esimerkiksi ikääntyneiden kiinnostusta sukututkimukseen tai muistelmien kirjoittamiseen, voidaan pitää osana kulttuurista generatiivisuutta. Sukupolvien välinen sykli ja generatiivisuus ovat suurimpia vanhuuden voimavaroja. (Koskinen 2004, 53.)

Jokainen vanha ihminen on oma tarinansa ja ikääntyviä tulisi rohkaista tiedostamaan muistonsa ja kertomaan niistä. Muistot ja tarinat ovat tärkeitä vanhuuden voimavaroja. Ikääntyvillä on myös runsaasti arkielämässä syntyvää hiljaista tietoa. Ikääntyvien merkitys kulttuurin tuottajina, kuluttajina kuin välittäjinä on suuri, vaikkakin näiden tehtävien toteuttaminen ei aina ole helppoa. Vielä puuttuu monia paikkoja, joilla ikääntyvät voisivat toteuttaa näitä kulttuurisia tehtäviään. (Koskinen 2004, 53.) Kun uusi asukas tulee hoitoyhteisöön, on tärkeää syventyä hänen elämäntarinaansa ja yksilöllisiin voimavaroihin. Vanhuksen elämäntarinoiden kautta voidaan lisätä vanhuksen tuttuuden tunnetta, saada keskusteluaiheita sekä auttaa ikääntyvää minuuden rakentamisessa. Elämäntarinan avulla on mahdollista tukea asukkaan persoonallisia ominaisuuksia päivittäin ja näin voidaan ehkäistä laitostumista. (Semi 2007, 146.)

Kolmannen iän tuomat vapaudet ovat myös sosiokulttuurisia voimavaroja. Kolmas ikä on erilaisten vapauksien aikaa. Vapaudet ovat iän myötä poistuvien vastuiden ja velvoitteiden synnyttämiä. Ikääntyvä on kolmannessa iässä vapaa työstä, usein vapaa jo myös rahahuolista sekä lasten kasvatuksesta. Kolmannessa iässä ollaan ikään kuin vapaita toteuttamaan omia henkilökohtaisia unelmia ja päämääriä. Kolmas ikä on vapaa-ajan ja itsensä toteuttamisen aikakautta. (Koskinen 2004, 52; Laslettin 1996, 192–202.)

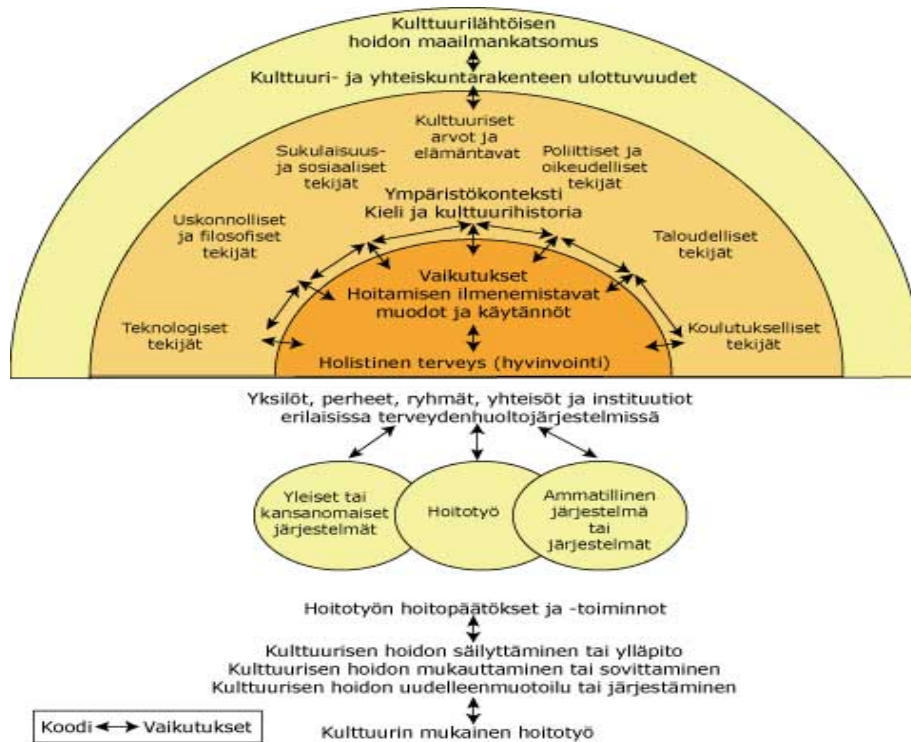

3.3 Kulttuurinmukainen hoitotyö – Leiningerin auringonnousumalli

Inhimillinen hoitaminen on yleismaailmallinen ilmiö, mutta hoitamisen mallit vaihtelevat eri kulttuureissa. Eri kulttuureja edustavilla ihmisillä on erilainen maailmankatsomus, yhteiskuntarakenteen ja erilaiset kulttuuriarvot. Tästä johtuen hoidon päämäärä ja hoitotoiminnot ovat erilaisia eri kulttuureissa. (Alexander ym. 1994, 417.)

Amerikkalaisen kulttuurisen hoitotyön perustajan Madeleine Leiningerin mukaan hoitotyössä tulee pyrkiä selvittämään yksilöiden, perheiden ja eri ryhmien kulttuurisiin elämäntapoihin perustuvaa hoitamiskäyttäytymistä, arvoja ja uskomuksia. Leiningerin mukaan vain tällä tavalla voidaan toteuttaa hyvää, tehokasta ja tyydyttävää hoitoa. Hänen teoriasa kulttuurilähtöisen hoidon monimuotoisuudesta ja maailmanlaajuisuudesta perustuu käsitykseen, jonka mukaan eri kulttuureihin kuuluvat ihmiset pystyvät itse kertomaan ja ratkaisemaan pitkälle sen, millaista hoitoa he tarvitsevat tai haluavat hoitoalan ammattilaisilta. (Alexander ym. 1994, 414.)

Leininger kehitti niin sanotun auringonnousumallin kuvaamaan hänen teoriaansa. Auringonnousumallissa on kaksi eri puoliskoa, jotka vaikuttavat toinen toisiinsa. Auringon yläpuoliskossa on yhteiskuntarakenteen osatekijöitä ja maailmankatsomuksellisia tekijöitä, jotka vaikuttavat hoitoon ja terveyteen kielen ja ympäristön kautta. Nämä kaikki mallin yläpuoliskossa olevat tekijät vaikuttavat kansanomaisiin, ammatillisiin ja hoitotyön järjestelmiin, jotka ovat mallissa sijoitettu auringon alapuoliskoon. Yhdessä nämä puoliskot edustavat kaikkea sitä, mitä sairaanhoitajan tulee ottaa huomioon ymmärtääkseen inhimillistä hoitoa ja terveyttä. Malli kuvaa ihmisiä kulttuuritaustastaan ja yhteiskuntarakenteestaan erottamattomina. Auringonnousumalli on kuvattuna kokonaisuudessaan kuviossa 1. (Alexander ym. 1994, 420–421.)

KUVIO 1. Leiningerin auringonsummalli (Alexander ym. 1994, 421.)

Kulttuurisen hoitamisen ei tarkoiteta vain eri kulttuurista tulevien hoitamista vaan samalla tavalla myös ikääntyvien hoitamisessa kulttuuri on aina läsnä. Hoitajalla ja hoidettavalla on erilaisia käsityksiä hoitamiseen liittyvistä tekijöistä sekä erilaisia kulttuurisia käytäntöjä. Leiningerin auringonsummallia voidaan soveltaa esimerkiksi palvelukodissa annettavaan hoitotyöhön kuvaamaan kulttuurisen hoitamisen ja hyvinvoinnin monitahoisuutta. Malli auttaa käytännön hoitotyössä huomioimaan kaikki kulttuurisen hyvinvoinnin eri osa-alueet.

Tässä opinnäytetyössä Leiningerin auringonsummallia on käytetty mallina kuvaamaan palvelukodin asukkaan hyvinvointia. Leiningerin mukaan hyvinvointi koostuu teknologisista, uskonnollisista ja filosofisista tekijöistä, sukulaisuudesta ja sosiaalisista tekijöistä, kulttuurisista arvoista ja elämäntavoista, poliittisista ja oikeudellisista tekijöistä sekä taloudellisista ja koulutuksellisista tekijöistä.

Opinnäytetyössäni kulttuuri on yhteisöllinen ilmiö, joka syntyy ja elää yhteisön vuorovaikutuksen kautta. Jokaisen yksilön oma persoona on myös osa kulttuuria. Persoonan kautta säilyy ihmisen ainutkertaisuus yhteisössä elämisestä ja olemisesta huolimatta. Opinnäytetyössäni palvelukodin kulttuuri ja asukkaan kulttuuri ovat ikään kuin harmonisena yhteensulautumisena. Kulttuurin huomioon ottavassa hoitotyössä ei pois suljeta asukkaan omaa kulttuuria.

4 KODISTA PALVELUKOTIIN

Ikääntyvälle siirtyminen kodista palvelukotiin on merkittävä elämänmuutos, koska tuolloin hän joutuu jättämään tutun turvallisen kodin ja siirtyä uuteen ympäristöön ja uuteen yhteisöön. Ikääntyvien eliniän pidentyessä ja vanhusten määrän lisääntyessä yhä useampi ikäihminen joutuu jossakin vaiheessa elämäänsä jättämään kotinsa ja sopeutumaan elämään palvelutai hoitokodissa. Ennusteiden mukaan yli 65-vuotiaiden määrä Suomessa tulee vuodesta 2000 vuoteen 2030 kaksinkertaistumaan ja yli 65-vuotiaiden määrän ennustetaan olevan vuonna 2030 jo 26 prosenttia maamme koko väestöstä. (Koskinen 2007, 20–21.)

4.1 Paikan ja kodin merkitys ikääntyvälle

Usein ikääntyvän muuttaessa kodista palvelukotiin huomio kiinnittyy asuinympäristössä vain siihen, millä tavalla se vastaa ikääntyvän fyysisiin tarpeisiin ja mahdollistaa selviytymisen. Voimavara-ajattelussa kuitenkin kodin ja ympäristön merkitys nähdään selvästi laajempana kokonaisuutena. Esimerkiksi asumisalueeseen liittyy aina myös tunne- ja henkinen puoli sekä elämänhistoriallisuus, jotka vaikuttavat muun muassa turvallisuuteen sekä mielialoihin ja tunteisiin. (Koskinen 2004, 54.)

Kodin merkitykseen on viime aikoina kiinnitetty huomiota ja kodin ajatellaan merkitsevän eniten juuri ikääntyville. Ikäihmisten kodille antamia merkityksiä on selvitetty ja ikääntyvät perustelevat kotona asumista lukuisilla eri tekijöillä. Niitä ovat vapauden, itsemääräämisen, autonomian ja oman päätösvallan kokemukset sekä kokemukset itsenäisestä elämästä ja elämänhallinnasta sekä omatoimisuudesta. Lisäksi ikääntyvät pitävät kotona asumisessa tärkeänä sosiaalisten suhteiden säilymistä, asuinympäristön ja luonnon kokemusta, kokemusta arvokkaasta elämästä ja arvostetuksi tulemisesta sekä kokemusta tasavertaisuudesta avunantajien kanssa. Koti lisäksi luo turvallisuuden kokemusta, vahvistaa omaa minuutta sekä antaa mahdollisuuden ilmaista tunteita. (Koskinen 2004, 55–56.)

Yksilöllisestä näkökulmasta koti on ikääntyvälle usein paikka, jossa voi tuntea vapautta olla oma itsensä. Ikääntyvä voi kotonaan käyttää autonomiaa sekä kontrolloida omaa elämäänsä. Kodissa ikääntyvä kokee saavansa olla rauhassa. (Lukkaroinen 2002, 22.) Koti luo myös turvaa suhteessa ympäristöön sekä ikääntyvän omaan muuttuvaan ja haurastuvaan kehoon. Tut-

tu koti mahdollistaa usein ikääntyvälle myös sen, että hänen on mahdollista jatkaa omaa elämäntapaansa ja ylläpitää kotoisuuden tunnetta. (Pikkarainen 2007, 57.)

Klemolan (2006, 64) tutkimuksen mukaan ikääntyville koti ei ollut ainoastaan nykyinen koti, vaan lapsuuden kodin arvot ja tavat olivat osa heidän elämäänsä. Kodin sosiaaliset ja psykiset tekijät olivat kodin fyysistä ympäristöä tärkeämmät. Koti mahdollisti ikääntyville suotuisamman mahdollisen elämän ja keskeisimmiksi tekijöiksi nousivat kodin turva ja oman elämän hallinta. Turvaan liittyivät myös ikääntyvän elämänhistoria, sosiaalinen tuki ja uskonto. (Klemola 2006, 64.)

Koti on aina henkilökohtainen tila ja kuvaa ihmisen sisäistä todellisuutta. Koti kuvastaa ihmisen identiteettiä, asemaa ja suhdetta ympäristöön. (Vilkkonen 2006, 1.) Olkolan (2007, 1) tutkimuksen mukaan kodin esineillä ja tavaroilla oli tärkeä merkitys ihmiselle. Esineet tarjosivat ihmisille mielihyvän kokemuksia elämyksien ja tunteiden kautta. Ihminen koki olevansa onnellinen ja turvassa omien esineidensä keskellä. Omilla tärkeillä ja läheisillä esineillä oli merkitystä myös kodin tunnun syntymiseen. (Olkola 2007, 1.)

Läheisten ihmissuhteiden merkitys ikääntyvälle on tärkeä ja sosiaalisen tuen merkitys ikääntyvän kotona selviytymiselle on tärkeä. Ennen kaikkea suhde lapsiin ja lastenlapsiin koettiin merkittävänä psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta. Lasten vierailut lievittivät yksinäisyyttä ja mahdollistivat kodin ulkopuolisen elämän kokemisen. (Klemola 2006, 66.)

Kodin ja asuinalueen merkitystä ei kuitenkaan tule yliarvostaa, koska osalle ihmisistä koti voi merkitä turvattomuutta ja väkivaltaa. Kaikilla ei eri syistä johtuen ole mahdollisuutta asua omassa kodissa. Siksi olisikin tärkeää, että monet kodin eri merkitykset pystyttäisiin siirtämään myös palveluasumiseen ja laitosasumiseen. Kodin merkityksillä tarkoitetaan ikääntyvien keskeisiä inhimillisiä piirteitä ja arvoja. (Koskinen 2004, 56.)

Klemolan (2006, 74) tutkimuksen mukaan ikääntyvien toive hoitokodissa oli elämän jatkuvuus mahdollisimman samanlaisena kuin se oli ollut omassa kodissa. He toivoivat elämän hoitokodissa olevan kuin jatkumo totutulle elämälle. Myös Nykäsen (2007, 111) tutkimuksen mukaan ikääntyvien laitokseen tai palveluasumiseen muuttaminen ei saanut merkitä kodittomuutta, vaan kodin merkitykset tuli voida siirtää kaikkiin uusiin koteihin.

Tässä opinnäytetyössä kodilla tarkoitetaan uutta kotia, johon ikääntyvä siirtyy muuttaessaan palvelukotiin. Opinnäytetyössäni on tarkoituksena läheisiä haastatteleamalla selvittää niitä

asukkaalle tärkeitä asioita, jotka auttavat tulotilanteessa ja asumisen alkuaikana kotiutumises-
sa ja oman kodin merkitysten siirtämisessä palvelukotiin.

4.2 Elämäkokemuksen merkitys ikääntyvälle

Ikääntyvällä ihmisellä on takana pitkä elämähistoria erilaisine elämäkokemuksineen. Elä-
mäkokemukset ovat keskeinen osa ihmisen omaa kulttuuria. Koetut asiat mennessä elä-
mässä jättävät jälkensä ihmiseen tavalla tai toisella. Ikääntyessään ihminen palaa usein men-
neisiin tapahtumiin, kokemuksiin ja tunteisiin. Tällä tavalla ne ovat osa hänen elämäänsä aina
loppuun asti.

Ikääntyvän elämäkokemuksille on tärkeää antaa tilaa ja ymmärtää ne kuuluviksi hänen elä-
määnsä. Jokin tapahtuma tai muisto menneestä voi kulkea ikääntyvän mukana näyttäytyen
tietynlaisissa tilanteissa tai jokapäiväisessä elämässä hänen käytöksessään tai puheissaan.
Elämäkokemukset muokkaavat ikääntyvää ihmistä eri tavoin riippuen siitä ovatko elämän-
kokemukset olleet hyviä vai raskaita, menetyksiä vai saavutuksia. Ihminen on eletyn elämän
näköinen yksilöllisten kokemusten ja elämäkulun muokkaamana. Eri elämänvaiheet eivät
koskaan jää täysin taakse, vaan ne kulkevat aina mukana. Oma persoona ja erilaiset roolit
antavat elämään sisältöä ja väriä. (Heimonen 1997, 27.)

4.3 Palvelukodin kulttuuri

Ikääntyvien merkityksellisiä tekijöitä elämäkulun eri vaiheissa ovat luonto ja ympäristö, so-
siaaliset suhteet, vapaa-aika ja koti. Näitä tekijöitä olisi korostettava suunniteltaessa ja kehi-
tettäessä hoitopaikkojen kulttuurista ympäristöä. Vanhuksen ympäristöä suunniteltaessa on
huomioitava fyysisen turvallisuuden lisäksi se, että ympäristö tukee myös psyykkistä ja sosiaa-
lista toimintakykyä. Jos hoitopaikka toimii ikääntyvän kotina, on ympäristön tavoiteltava ko-
dinomaisuutta. Kodinomaisuus ei kuitenkaan saa olla ulkoapäin määriteltyä vaan sen on tär-
keä muotoutua vanhuksen eletystä elämästä. (Jaakkola & Pennanen 2007, 10–11.)

4.3.1 Palveluasuminen

Palveluasuminen suosio on kasvanut ja se on jo laitoshoidtoa yleisempää. Väestön ikääntymisen kiihtyessä palveluasuminen tarve vain lisääntyy entisestään ja ympäristöministeriön ja Stakesin tuoreen selvityksen mukaan Suomeen tarvitaan 9000–24000 tehostetun palveluasumisen paikkaa lisää vuoteen 2025 mennessä (Ikääntyneiden asuminen 2008). Samanaikaisesti suurten ikäpolvien vanhenevat ihmiset tulevat olemaan entistä aktiivisempia ja tätä kautta kulttuurisen hoitotyön merkitys korostuu entisestään.

Palveluasuminen on kotihoitoa seuraava aste silloin, kun ikääntyvän kotona asuminen ei onnistu tilan, kotiympäristön ja sosiaalisen verkoston vuoksi. Palveluasuminen määritellään asunnoksi, johon kuuluu asukkaan jokapäiväisistä toiminnoista suoriutumiseen välttämättömästi liittyvät palvelut; ateria-, hygieni- ja siivouspalvelut sekä välittömän avun saannin mahdollisuus. Henkilökunta on joko jatkuvasti läsnä tai varallaolon avulla saavutettavissa. Tehostettu palveluasuminen on kohdistettu niille ikääntyville, jotka tarvitsevat jatkuvasti yhden tai kahden hoitajan avun päivittäisissä toimissaan eivätkä tule toimeen yksin mihinkään vuorokauden aikaan. (Mikkola & Nummelin 2006, 26.)

Palveluasumisessa kiinnitetään huomiota myös esteettömyyteen, apuvälineisiin ja turvapalveluihin. Asuminen perustuu tavallisimmin vuokrasuhteeseen ja vuokran lisäksi peritään palvelumaksu, joka muodostuu kiinteästä sekä hoidon tarpeen ja tulojen mukaan määräytyvästä osasta. Palvelumaksun mukaisesti saattaa asukkaalla olla oikeus Kelan maksamaan eläkkeensaajan hoitotukeen. Asumista järjestetään yksittäisissä palveluasunnoissa, palvelutaloissa tai palveluasuntoryhmissä, joita ylläpitävät kunnat, yksityiset yrittäjät tai järjestöt. (Mikkola & Nummelin 2006, 26.)

4.3.2 Palvelukodin kulttuurinen ympäristö

Mennessä uuteen paikkaan voi kulttuurin vaistota heti. Se näkyy, kuuluu, huokuu, tuntuu ja tuoksuu herkälle havaintosijalle. Tulija tekee havaintoja pienistäkin asioista. Yrityskulttuuri näkyy ihmisten tavassa käyttäytyä ja toimia. Kulttuurin jakavat organisaation ihmiset ja kulttuuri opetetaan sekä omaksutaan. Kulttuuria voidaan kuvata jäävuorimallilla. Osa kulttuurin piirteistä on helppo lukea paperista, mutta iso osa kulttuurista on syvällä organisaation historias-

sa vaikeasti ilmaistavissa ja muutettavissa. Näkyvää kulttuuria palvelukodissa ovat visio, strategiset tavoitteet ja erilaiset prosessit. Tiedostettua kulttuuria ovat kerrotut ja kirjatut arvot. Näkymätöntä ja tiedostamatonta kulttuuria ovat yhteiset kirjoittamattomat olettamukset, ihmissuhteet, ajan ja tilan luonne, todellisuuden ja totuuden luonne sekä ihmissuhteiden luonne. (Valpola 2004, 147–153.)

Palvelukodin kulttuuria voidaan käsitellä yhdessä organisaatio- ja hoitokulttuurin näkökulmasta. Organisaatiokulttuuri tarkoittaa työyhteisön rakenteisiin, toimintatapoihin ja ilmaistuihin arvoihin vaikuttavaa ja pysyvää käsitystä hyväksyttävästä tavasta toimia. Tätä käsitystä ohjaa usein tiedostamattomat ja itsestään selvänä pidetyt perusolettamukset, joita ovat erilaiset uskomukset, käsitykset, ajatukset ja tunteet. (Herranen 2008, 1.)

Organisaatiokulttuuria voidaan tarkastella myös integraatio-, differentiaatio- ja fragmentaationäkökulmista. Integraationäkökulman mukaan kulttuuria kuvaa eheys ja yhtenäisyys sekä asenteiden ja arvojen yksimielisyys. Differentiaationäkökulma tarkoittaa, että ei ole olemassa mitään yleistä kulttuuria, vaan on erilaisia ala- ja osakulttuureja. Fragmentaationäkökulma korostaa kulttuurin monimerkityksellisyyttä, kulttuuristen ilmiöiden vastakkaisuutta ja tulkintojen erilaisuutta. (Klemola 2006, 28.) Hofsteden (1993, 258) mukaan hoitokulttuuri on mielen kollektiivista ohjelmointia, joka erottaa toimintayksikön hoitajat muiden toimintayksiköiden hoitajista. Scheinin (1987, 26) mukaan hoitokulttuuri ilmentää sitä, miten hoitajat ovat tottuneet toimimaan ja hoitokulttuuri muodostuu hoitajien omaksumista perusolettamuksista ja uskomuksista, joita he ovat kehittäneet selviytyäkseen ympäristössään. Hoitokulttuuri perustuu yhteiseen historiaan ja se on opittu vähitellen arkipäivän tilanteissa.

Hoitokulttuurilla on tutkimusten mukaan jopa hoitajan henkilökohtaisia persoonallisia piirteitä tärkeämpi merkitys hoitajan työtyytyväisyyteen, hyvinvointiin ja työssä jaksamiseen, jotka puolestaan heijastuvat ammatilliseen kasvuun ja tuotettujen palveluiden laatuun (Laakkonen 2004, 43). Hoitokulttuurilla on tärkeä merkitys hoitajien omien toimintaperiaatteiden ja autonomian vaalimisessa. Hoitokulttuuri selkiyttää, rajaa ja täsmentää hoitajien ja hoitotyön roolia. Se yhdistää hoitajien toimintaa, ylläpitää heidän keskinäistä kiinteyttä ja sitouttaa heidät yhteisiin päämääriin ja ihanteisiin, yhteisiin toimintakäytäntöihin asiakkaan ongelmien ratkaisemiseksi ja hoitotyön arviointikriteereihin. (Kinnunen 1990, 110–111.) Laakkonen (2004, 40) määritteli hoitokulttuurin ”organisaation alakulttuuriksi, jonka omaleimaisuus ja ominaispiirteet ilmenevät yksikön fyysisestä ja sosiaalisesta ympäristöstä, hoitajien toiminnas-

ta näkyvänä ja kuuluvana käyttäytymisenä sekä yhteisinä toimintakäytänteinä ja käyttäytymissääntöinä.”

Tässä opinnäytetyössä on tarkoituksena läheisten haastattelujen kautta saatujen tulosten perusteella auttaa palvelukodin henkilökuntaa arvioimaan palvelukodin nykyistä kulttuuria ja mahdollisia kehittämistarpeita siinä. Hoitotyössä eri yksiköissä on tärkeää ymmärtää hoitokulttuurin jatkuva näkyminen ja kuuluminen yksikön fyysisestä kuin sosiaalisesta ympäristöstä sekä hoitajien toiminnan kautta.

4.3.3 Palvelukodin kulttuuri ikääntyvän näkökulmasta

Klemolan (2006, 89) tutkimuksen tulosten mukaan ikääntyvien kokemukset hoitokodissa elämisestä vaihtelivat. Osa heistä oli sopeutunut elämään uudessa ympäristössä ja he tunsivat siellä fyysistä mukavuutta ja turvaa. Osalle ikääntyvistä ympäristö kuitenkin tarjosi rajatun elämän mahdollisuuden. Elämän rajallisuus tuli esille siinä, että ikääntyvillä oli jäljellä voimavaroja ja toimintakykyä, joita he eivät kuitenkaan voineet käyttää hoitokodissa. Hoitokoti tarjosi vanhuksille turvallisuutta, mutta oman elämän hallintaa hoitokodin ympäristö ei tarjonnut. Turvallisuutta tuovia tekijöitä olivat yksityisyys, suhde omaisiin, muistelu ja hoitajien huolenpito. Ikääntyvät kokivat, että he saattoivat tehdä hoitokodissa asuessaan vain vähän omaa elämäänsä koskevia päätöksiä.

Klemolan (2006, 90) mukaan hoitokodin ympäristöön liittyvistä tekijöistä korostuivat psykiset ja sosiaaliset ympäristötekijät. Ikääntyvät pitivät tärkeinä yksityisyyttä, jonka mahdollisti oma huone. Esteettisyys, omat tavarat ja esineet eivät olleet yhtä merkityksellisiä kuin kotona ja tästä johtuen osa vanhuksista ei ollut tuonut mukanaan hoitokotiin mitään tavaroistaan. Sosiaalisten tekijöiden tärkeyttä kuvasivat huoneessa oleva puhelin sekä valokuvat. Huoneen jakaminen toisen ihmisen kanssa koettiin rasitteena.

Hoitotyön kulttuurissa vanhuksat korostivat fyysisen ja psyykkisen turvan merkitystä. He pitivät tärkeänä sitä, että hoitajat huolehtivat heidän fyysisistä tarpeistaan, olivat aina paikalla ja heiltä sai apua aina sitä tarvitessaan. Hoitajien vuorovaikutus oli vanhuksille tärkeä asia. Ikääntyvät pitivät merkittävänä hoitajien myönteistä suhtautumista vanhuksiin sekä palvelu-alttiutta. Hoitajan antama hetki vanhukselle kiireenkin keskellä koettiin hienona asiana ja hoitajia kohtaan tunnettiin kiitollisuutta. (Klemola 2006, 91–92.) Parkkilan, Routasalon ja Väli-

mäen (2000, 26–35) mukaan ikäihmiset odottivat hoitajilta asiallisuutta, vahvaa aikuismaista käytöstä sekä sanallista kanssakäymistä.

Hoitajiin liittyvät kielteiset kokemukset loivat vanhukselle pahaa oloa ja tuottivat turvattomuutta. Kielteisinä asioina koettiin hoitajan ylimielisyys vanhuksia kohtaan, hoitohenkilökunnan vähyys ja sitä kautta näkyvä kiire sekä se, että huonokuntoiset asukkaat joutuivat odottamaan apua. Omahoitajajärjestelmästä huolimatta monet vanhuksista eivät edes tienneet heille nimettyä hoitajaansa. (Klemola 2006, 92–93.)

Päätöksentekovallan puuttuminen tuli esille tutkimuksissa (Nores 1993; Muurinen 2003, 24–29). Klemolan (2006, 95) tutkimuksen mukaan vanhukset eivät kuitenkaan kritisoineet siitä, että hoitajat tekivät päätöksiä heidän puolestaan vaan pitivät sitä asiaan kuuluvana, koska hoitokodissa oli tietyt rutiinit ja säännöt, joita he noudattivat. Omaa elämää koskevan päätöksenteko-oikeuden katsottiin loppuneen hoitokotiin siirtymiseen. Tästä johtuen olisi tärkeää panostaa tulotilanteeseen sillä tavalla, että uuden asukkaan oma päätöksentekokyky tulisi heti kartoitetuksi ja sitä pyrittäisiin alusta lähtien tukemaan antamalla asukkaalle mahdollisuuden päättää itselleen kuuluvista asioista. (Klemola 2006, 95.)

Vanhukset kokivat muiden asukkaiden merkityksen hoitokodissa vähäiseksi johtuen asukkaiden huonokuntoisuudesta tai hoitopaikkojen toimintakulttuurista. Toimintakulttuurin ei koettu tukevan yhteisöllisyyttä. (Meripaasi, Routasalo & Arve 2001.) Ikääntyvät kokivat toisten asukkaiden häiritsevän käytöksen ja psyykkisten ongelmien aiheuttavan heille muun muassa ahdistusta, sääliä ja suuttumusta. Tämä korostui ennen kaikkea tilanteissa, joissa häiritsevä käyttäytyminen oli jokapäiväistä. (Klemola 2006, 97.)

Hoitokodeissa vanhusten toiminta oli pitkälle olemista ja katselemista. Tämä tuli esille useampien eri tutkimusten tuloksissa. (Parkkila ym. 2000; Järvelä & Siponen 2001; Klemola 2006.) Vanhukset kaipaivat enemmän tekemistä ja mahdollisuutta osallistua arjen askareisiin. Heidän aika kävi pitkäksi ilman tekemistä ja tämä koettiin kodinomaisuutta vähentävänä tekijänä. Asukkaat hoitokodissa toivoivat hoitajien kannustusta yhdessäoloon sekä harrastus- ja ajanviettoimintaan. (Järvelä & Siponen 2001.)

Omaisten ja läheisten merkitys hoitokodissa asuvalle vanhukselle on kiistaton. Noron, Häkisen ja Arisen (2000) tutkimuksen mukaan sosiaalinen toimintakyky oli parempi niillä vanhuksilla, joilla oli omaisia, jotka mahdollistivat laitoksen ulkopuoliset yhteydet. Tutkimukseen osallistujista vain puolet kokivat omaisten tapaamiset riittäviksi. Klemolan (2006, 93) tutki-

muksessa suurin osa vanhuksista piti suhdetta omaisiin ja muihin läheisiin muuttumattomana hoitokotiin siirtymisen jälkeen. Lasten ja lastenlasten vierailut ovat ikääntyville erittäin tärkeitä tapahtumia hoitokodin arjessa.

4.4 Palvelukoti Neliapila

Palvelukoti Neliapila on yksityinen Kuusamossa sijaitseva ikääntyvien palvelukoti, jonka toimintaa ylläpitää Mikeva Oy. Mikeva Oy on yksi Suomen suurimpia sosiaalipalvelujen tuottajia ja asiakaspaikkoja on kaiken kaikkiaan lähes 500. Mikeva tarjoaa laadukkaita ja turvallisia hoiva-, asumis- ja kuntoutuspaikkoja mielenterveyskuntoutujille, kehitysvammaisille ja vanhuksille sekä erityistukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Mikevan visiona on olla kasvava, kannattava, laadukas ja luotettava palvelujen tuottaja. (Palvelukoti Neliapilan kehittämissuunnitelma 2008.)

Palvelukoti Neliapilan palvelut on kohdennettu ikäihmisille, jotka tarvitsevat jokapäiväistä tukea, hoitoa ja huolenpitoa päivittäisessä selviytymisessä ja itsenäisessä elämisessä. Ikääntyville tarjotaan autettua tai tehostettua palveluasumista, joka pitää sisällään ruokahuollon, siivous- ja vaatehuollon, lääkehoidon, ohjaajien antaman avun päivittäisissä toiminnoissa ja asioiden hoidossa, sairaanhoitajien palvelut, virike- ja virkistystoiminnan sekä ympärivuorokautisen hyvinvoinnin seurannan. Turvallisuutta on lisätty myös turvarannekejärjestelmän avulla. Turvarannekkeen asukas saa halutessaan. (Toiminnan käsikirja 2008.)

Neliapila on uusi palvelukoti, koska toimintahistoriaa on takana vasta puolitoista vuotta. Palvelukoti aloitti toimintansa uusissa vastavalmistuneissa tiloissa keväällä 2007. Asukaspaikkoja palvelukodissa on kaiken kaikkiaan 45, joista tähän mennessä on täytetty 38. Viimeiset asukkaat muuttavat palvelukotiin vuoden 2009 loppuun mennessä. Kaikki asukkaat tulevat palvelukotiin Kuusamon kaupungin maksusitoumuksella. Henkilökunta on sosiaali- ja terveysalan koulutuksen saaneita ja lisäksi keittiöllä työskentelee ammattitaitoinen keittiötyöntekijä. Henkilökunnan määrä lisääntyy asteittain suhteessa asukasmäärän lisääntymiseen. Lopullisen henkilökunnan määrä tulee olemaan 23–24 työntekijää. (Toiminnan käsikirja 2008.)

Palvelukodin tilat muodostuvat kahdesta eri yksiköstä, joissa kuitenkin toimii yhteinen henkilökunta. Molemmissa yksiköissä on kaksi solua, joista kussakin asuu 11–12 asukasta. Lähes jokaisella asukkaalla on oma huone, joka käsittää myös henkilökohtaisen wc:n sekä minikeit-

tion. Palvelukodissa on myös muutama kahden hengen huone, koska joskus asukkaalle toisen turva on lähes välttämätön. Lisäksi jokaisesta solusta löytyy yhteinen olohuone sekä kahden solun yhteinen ruokasali. Eteis- ja käytävätilat ovat väljät ja avarat asukkaan turvallisen liikkumisen tukemiseksi. Palvelukoti käsittää lisäksi laitoskeittiön, toimistotilat, pyykkituvan, henkilökunnan sosiaaliset tilat sekä saunatilat. Piha-alue on rakennettu turvalliseksi, viihtyiseksi ja tilavaksi. Molemmat piha-alueet on aidattu muistamattomien asukkaiden turvallisen ulkoilun mahdollistamiseksi. Rakennuksen toteutuksessa on korostettu esteetöntä kulkua, hyviä ulkoilupihvoja, turvallisuustasoa sekä viihtyisyyttä. (Toiminnan käsikirja 2008.)

Palvelukodin visiona on olla kannattava ja laadukas palvelukoti, jossa kyetään hyödyntämään elämäntarina-ajattelua osana asukkaiden yksilöllistä hoitoa ja hoivaa arvoja kunnioittaen. Laadullisena päämääränä on toimiva ja vakiintunut laatujärjestelmä, jota osataan hyödyntää palvelukodin laadun kehittämisessä ja arvioinnissa. Laatujärjestelmän luominen on käynnistymässä palvelukodissa lähiaikoina ja tämä opinnäytetyö liittyy keskeisesti yhteen laatujärjestelmän sisältöalueeseen eli asukkaan tulotilanteen kuvaamiseen. Ensivaikutelman kautta uusi henkilö muodostaa jo kuvan palvelukodista. (Palvelukoti Neliapilan kehittämissuunnitelma 2008.)

Hoidossa ja huolenpidossa korostetaan asukkaan ainutkertaisuutta, omia voimavaroja ja mahdollisuutta toimia itse. Palvelukodissa asukkaat ovat mahdollisuuksien mukaan mukana talon toiminnoissa ja tällä tavalla tuetaan asukkaan toimintakykyä. Neliapilassa elämäntarina-ajattelu on osa ohjaajien työtä. Tuntemalla asukkaan elämänhistorian, palvelukodissa pystytään paremmin ymmärtämään asukkaiden käyttäytymistä ja tukemaan heitä erilaisissa tilanteissa. (Toiminnan käsikirja 2008.) Lisäksi palvelukodissa pyritään toteuttamaan normaaliuden periaatetta eli vanhuksen elämän jatkumista mahdollisimman samanlaisena kuin ennen palvelukotiin siirtymistä (Palvelukoti Neliapilan kehittämissuunnitelma 2008).

Palvelukodissa asuu sekä naisia että miehiä. Moni asukkaista sairastaa muistisairautta, mutta keskeisiä ovat myös muut pitkäaikaissairaudet. Moni asukkaista tarvitsee jatkuvaa valvontaa ja huolenpitoa muistisairaudesta johtuen. Lisäksi useammalla asukkaalla esiintyy haasteellista käyttäytymistä. Myös psyykkisten ongelmien ja sairauksien esiintyminen on yleistä. Asukkaat palvelukotiin valitsee Kuusamon kaupunki. Hoitohenkilökunta työskentelee ympäri vuorokauden. Hoitohenkilökunta koostuu sairaanhoitajista, lähihoitajista ja sosionomeista. Lääkäri- ja fysioterapiapalvelut tulevat ulkopuolelta. Asukkaita tuetaan käyttämään talon ulkopuolelta

myös jalkahoito- sekä parturipalveluita, koska tällä tavalla palvelukoti tukee asukasta mahdollisimman itsenäiseen ja normaaliin elämään. (Toiminnan käsikirja 2008.)

Palvelukoti Neliapilan kulttuuri on vielä nuori, koska takana oleva toimintahistoria on vielä lyhyt. Palvelukodin toiminta-ajatuksena on tarjota ikääntyville asukkailleen turvallista, joustavaa, luotettavaa, laadukasta sekä yksilöllistä kuntoutumista ylläpitävää toimintaa kodinomaisessa asumispalveluyksikössä. Kuntoutusta edistävän hoidon periaatteiden mukaisesti asukkaita kannustetaan ja tuetaan osallistumaan kodin askareisiin sekä ulkoiluun voimavarojen ja toimintakyvyn mukaan. (Toiminnan käsikirja 2008.)

Neliapilan arvot tarkoittavat asioita, joita he pitävät tärkeinä. Arvot ovat asioita, jotka ohjaavat elämää ja tapaa suhtautua muihin ihmisiin ja ympäröivään yhteiskuntaan. Arvot vaikuttavat valintoihin ja muokkaavat yhteisöä sekä vaikuttavat ulkopuolisten saamaan kuvaan yhteisöstä. Arvot ilmenevät sanoissa, teoissa sekä elämäntavassa ja ne havaitaan vallitsevasta tunnelmasta. (Toiminnan käsikirja 2008.)

Neliapilassa toiminta perustuu asukkaan tarpeisiin. Neliapilan tavoitteena on luoda asukkaille yhteisö, jossa on hyvä asua ja elää sekä yhteisö, jossa on työntekijöillä hyvä tehdä työtään laadukkaasti. Asenne ja positiivisiin voimavaroihin uskomisen luo onnistumisen kokemuksia. Neliapilassa pidetään tärkeinä arvoina yksilöllisyyttä, turvallisuutta, asukkaan arvostamista ja hänen itsemääräämisoikeuden kunnioittamista sekä totuudenmukaisuutta. (Toiminnan käsikirja 2008.)

Yksilöllisyys Neliapilassa tarkoittaa asukkaan elinkaaren, elämäntilanteen ja tavoitteiden kokonaisvaltaista huomioimista ja ymmärtämistä. Annettava palvelu sopeutetaan kunkin asukkaan henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen. Yksilöllinen lähestymistapa tukee asukkaan identiteettiä, hänen omanarvontunnettaan ja minäkuvaansa. Elämänhistorian tunteminen auttaa etenkin dementoivia sairauksia sairastavien asukkaiden hoitamisessa. (Toiminnan käsikirja 2008.)

Asukkaan tulotilanteessa yksilöllisyydellä tarkoitetaan ennen kaikkea ikääntyvän yksilöllistä vastaanottoa. Tämä tarkoittaa, että ohjaaja tulotilanteessa tutustuu asukkaaseen nähdäkseen hänen perusuonteensa, persoonan ja toimintakykyä. Ohjaajien tulee välttää luomasta asukkaisiin ennakkoesiintymiä. Yksilöllinen kohtaaminen tapahtuu parhaiten silloin, kun ohjaaja ei ennalta tiedä kovinkaan paljon muuttavasta asukkaasta. Yksilöllisyys tulotilanteessa tarkoittaa myös sitä, että tulokeskustelu tapahtuu sellaisessa paikassa, jossa asukkaan ja läheisen on helppo puhua vapaasti ja ilman muiden läsnäoloa. Yksilöllisyyttä on myös jokin kaunis ele tai

teko, joka tuo uudelle asukkaalle ja hänen läheiselleen tunteen siitä, että heitä on odotettu tulevaksi. Yksilöllisyyttä osoittaa myös ohjaajan kiinnostus asukkaan elämäntarinasta, elämäntoiveista ja elämään liittyvistä arvoista.

Asiakaslähtöisyys palvelukodissa tarkoittaa sitä, että kaikki tekeminen ja toiminta lähtevät asukkaan omista tarpeista ja päämääränä on aina asukkaan hyvän olon edistäminen ja ylläpitäminen. Palvelut järjestetään asukkaan esittämän tahdon mukaisesti käytettävissä olevien voimavarojen puitteissa. Palvelu on joustavaa ja työtapoja muutetaan palvelutilanteiden muuttuessa. Palvelukodissa kuullaan asukkaan mielipiteet ja toiveet sekä toteutetaan niitä jokapäiväisessä elämässä. (Toiminnan käsikirja 2008.)

Palvelu rakennetaan yhteisymmärryksessä ja yhteistyössä asukkaan sekä hänen läheisten kanssa. Palvelukodissa hyväksytään ihmisten erilaisuus sekä sen vaatimat erilaiset toimintatavat. Palvelukodissa aletaan heti asukkaan tullessa tehdä palvelusuunnitelmaa yhdessä omaohjaajan, asukkaan ja mahdollisten läheisten kanssa. Palvelusuunnitelmaa arvioidaan vähintään neljä kertaa vuodessa, tarvittaessa useamminkin. Suunnitelman teko, samoin kuin yhteydenpito omaisiin on omaohjaajan vastuulla. Vastaava ohjaaja on tukena ja tarvittaessa mukana. (Toiminnan käsikirja 2008.)

Asukkaan tulotilanteessa asiakaslähtöisyys on arvoista yksi tärkein. Muutto palvelukotiin on suuri haaste niin asukkaalle kuin hänen läheisilleen. Sopeutuminen ja kotiutuminen uuteen ympäristöön askarruttavat niin asukasta itseään kuin hänen läheisiään. Lisäksi mielessä pyörii se, kuinka paljon elämä tulee muuttumaan. Säilyvätkö vanhat tavat ja tottumukset ja siirtykö kodin turva ja lämpö myös uuteen kotiin?

Tässä uudessa elämänvaiheessa niin asukas kuin läheinen kaipaa yksilöllistä vastaanottoa ja heidän omien mielipiteidensä huomioon ottamista. Asiakaslähtöinen vastaanotto antaa tilaa tunteille ja ajatuksille. Tässä tilanteessa ei saa olla kenelläkään kiire. Asiakaslähtöisyyttä kuvaa se, että asukkaalle ja hänen läheiselleen annetaan tilaa esittää toiveita tulevalle asumiselle. Toiveisiin vastataan mahdollisimman hyvin.

Asiakaslähtöinen työntekijä toimii yhteistyössä sekä työntekijänä että ihmisenä. Asiakaslähtöiseen hoitotyöhön kuuluu ottaa asiakas todellisesti mukaan hoitoon ja päätöksentekoon. Tulotilanteessa on erityisen tärkeä muistaa, että asiakkaana on yhtä lailla asukas kuin hänen läheisensä. Voidakseen toimia asiakaslähtöisesti, tulee ohjaajan tietää mitä asiakaslähtöisyy-

dellä tarkoitetaan (Leino & Pennanen 2008, 24). Palvelukodin organisaatiossa on hyvä läpi käydä asiakaslähtöisyyden sisällöt yhdessä henkilökunnan kanssa.

Asiakaslähtöisyys ei voi toteutua ennen kuin hoitajat luopuvat asiantuntijaroolistaan ja kohtaavat asiakkaan tasavertaisena yhteistyökumppanina ja oman elämän asiantuntijana. Jos hoitaja pitää itseään asiantuntijana ja asiakasta passiivisena vastaanottajana, kokee hän helposti kaikki aktiiviset asiakkaat ongelmallisiksi. Hoitotyön lähtökohtana tulisi aina olla ajatus työn tekemisestä asiakasta varten. Asiakkaan tausta ja kulttuuri heijastuvat hänen tavassaan käyttäytyä sekä ymmärtää ja käsitellä asioita. Tärkeää on huomioida asukkaan käsitys omasta terveydestä ja sairaudesta, joka lähes poikkeuksetta vaikuttaa hoitajan tapaan työskennellä. Kaikille terveys ei tarkoita vain sairauksien puuttumista vaan se voi tarkoittaa esimerkiksi sairauden hallintaa. (Leino & Pennanen 2008, 4-6.)

Asukkaan ja hänen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen on ohjaajan työssä asukkaan ihmisarvon, koskemattomuuden, tapojen ja vakaumusten kunnioittamista. Asukkaan ihmisarvo ei ole riippuvainen hänen toimintakyvystä tai sairaudesta, joten henkiseltä toimintakyvyltä heikentyneillekin kuuluu sama kunnioitus kuin muille ihmisille. Kunnioittava ja arvostava suhtautuminen näkyy ohjaajan sanallisessa kuin sanattomassa viestinnässä asukkaan ja hänen läheistensä kanssa. Ohjaajan tulee huolehtia myös siitä, että asukas saa kunnioittavaa kohtelua kaikilta palvelukodin ihmisiltä, toisilta asukkailta, ohjaajilta, omaisilta kuin muulta palveluorganisaation väeltä. Tilanteissa, joissa asukas joutuu ihmisarvoa väheksyvän tai loukkaavan kohtelun alaiseksi, ohjaaja ei saa sulkea silmiään. Palvelukodissa ohjaaja keskustelee vastaan ohjaajan kanssa ja tilanteeseen pyritään löytämään ratkaisu. (Toiminnan käsikirja 2008.)

Palvelukodissa asukkaan omien elämäntapojen ja vakaumuksen kunnioittaminen on tärkeää. Tässä auttaa paljon asukkaan elämän pääpiirteiden tunteminen. Sen vuoksi palvelukodissa pyydetään läheisiä kirjoittamaan asukkaan elämänhistoriasta elämänpolkukaavakkeeseen. Joskus asukas kuitenkin haluaa olla jakamatta elämäkokemuksiaan toisille ja tätä oikeutta tulee ohjaajien kunnioittaa. Itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja suojele palvelukodissa tarkoittaa sitä, että asukkaan annetaan päättää itse oman elämänsä kulusta siinä määrin, kun hän ei päätöksellään vahingoita muita tai itseään. Palvelukodissa annetaan asukkaalle tilaa elää omaa elämää ja osallistua häntä koskeviin ratkaisuihin. (Toiminnan käsikirja 2008.)

Palvelukodin tulotilanteessa asukkaan ja hänen läheisen kunnioittaminen näkyy ohjaajan tavassa toimia. Ohjaajan sanallinen kuin sanaton viestintä välittää asukkaalle ja hänen läheisil-

leen tunteen siitä, millä tavalla heitä kunnioitetaan. Ikääntyviä ihmisiä hoidettaessa asukkaan kunnioittaminen on eriarvoisen tärkeää ja ohjaajana tulee muistaa asukkaan viisaus ja hiljainen tieto.

Totuudenmukaisuudella palvelukodissa tarkoitetaan sitä, että asukkaille, heidän läheisilleen ja muille palvelukodissa toimiville ammattiryhmien edustajille annetaan oikeaa ja vääristelemättöä tietoa. Totuudenmukainen toiminta auttaa asukasta elämänhallinnassa sekä lisää turvallisuuden tunnetta. Asukkaan turvallisuuden kokemisessa keskeistä on, että hän voi luottaa ohjaajiin. Lisäksi omaisten ja muiden asukkaan hoitoon osallistuvien tulee pystyä luottamaan palvelukotiin, sen ihmisiin ja toimintatapoihin. Henkilökunta palvelukodissa toimii niin, että asukkaat voivat turvata ja luottaa heihin. (Toiminnan käsikirja 2008.)

Totuudenmukaisuus palvelukodin tulotilanteessa tarkoittaa asioiden rehellistä kertomista. Asukkaalle ja hänen läheisilleen tulee antaa realistinen kuva uudesta hoitopaikasta. On väärin luoda heille liian suuria odotuksia hoidosta ja palveluista. Totuudenmukaisuus tarkoittaa myös, että asukkaalle ja hänen läheisilleen kerrotaan riittävästi palvelukodin toiminnasta. Totuudenmukaisuus asioita kerrottaessa tarkoittaa myös sitä, että ohjaaja käyttää puhuessaan sellaista kieltä, jonka mukana olijat varmasti ymmärtävät.

Palvelukoti Neliapilassa kulttuuri on vielä nuori. Kuitenkin on havaittavissa joitakin piirteitä, joita mielestäni hoitokodissa olisi hyvä tarkistaa. Palvelukodin organisaatiokulttuuri on jossakin määrin ristiriidassa palvelukodin arvoihin nähden. Asukkaan kulttuurilähtöinen hoitotyö vaatii onnistuakseen vahvan tuen organisaatiolta. Lisäksi hoitokulttuuri palvelukodissa on vielä vaihteleva esimerkiksi kahden eri yksikön välillä. Palvelukotiin ei ole vielä muotoutunut pysyvää hoitokulttuuria. Syynä tähän on ehkä se, että palvelukotiin on hiljalleen koko toiminnan ajan tullut uusia työntekijöitä ja näin he yhä hakevat paikkaansa työyhteisössä ja sen kulttuurissa. Hoitotyön kuin hoitajien roolit ovat vielä haussa.

Palvelukodin arvot ovat selkeästi kuvattuna paperille ja hyvän hoidon tekijöitä on mietitty hyvinkin syvällisesti. Ongelmana lienee kuitenkin se, että palvelukodin tiivistä ja kiireisestä arjesta johtuen ei koko työyhteisö yhdessä ole ehtinyt käydä arvoja läpi keskustellen. Osa uusista työntekijöistä on lisäksi kokenut, että oman mielipiteen ja toimintatavan tuominen hoitokulttuuriin on vaikeaa. Vaikka kulttuuri on nuori, silti on ollut havaittavissa sitä, kuinka helposti uuden työntekijän halutaan samaistuvan vanhoihin toimintatapoihin ja ajattelumalleihin. Palvelukodin arvot paperilla nojaavat vahvasti sosiokulttuuriseen vanhuskäsitykseen,

mutta palvelukodin arjen toiminnassa vääjäämättä on paljon merkkejä medikaalisesta vanhuskäsityksestä.

Tämän opinnäytetyön myötä palvelukodissa ollaan halukkaita kehittämään toimintaa ja ennen kaikkea asukkaan tulotilannetta nykyistä enemmän asukkaan tarpeista lähteväksi. Opinnäytetyön tulosten myötä uskon palvelukodissa vieriävän keskustelua nykytilasta ja mahdollisista kehittämistarpeista. Lisäksi uskon, että tulosten avulla palvelukodissa katsotaan läheisten merkitystä asukkaan hoidossa uudesta näkökulmasta.

5 TULOTILANNE JA TULOKESKUSTELU

Tulotilanne tarkoittaa potilaan saapumista sairaalaan tai muuhun hoitopaikkaan hoitajakson alussa. Olennainen osa tulotilannetta on hoitajan järjestämä tulokeskustelu, jossa voi olla mukana myös potilaan omaiset. On erittäin tärkeää, että hoitaja keskustelun alussa esittelee itsensä keskustelussa mukana oleville sekä selvittää keskustelun tarkoituksen. Keskustelun aikana on tärkeää hoitajan aito keskittyminen tilanteeseen, jotta osallistujat voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja uskaltavat osallistua aktiivisesti keskusteluun. (Björvell 1995, 34.)

Tulotilanteella hoitotyössä on erittäin suuri merkitys, koska potilas ja omaiset luovat saadun ensivaikutelman perusteella kuvan hoitopaikasta ja sen henkilökunnasta. Tämä syntynyt käsitys saattaa säilyä hyvin pitkään, joten tulotilanteen myönteisen vaikutelman syntyyn on tärkeää panostaa. Ensivaikutelman syntymisen kannalta on tärkeää millä tavalla potilas vastaanotetaan ja miten hoitopaikka esitellään hänelle. Asiakkaan kokema laatu muodostuu odotusten ja kokemusten erotuksena. (Onnela 1998, 1.)

5.1 Tulotilanteen ja tulokeskustelun pääpiirteet

Tulotilanne ja tulokeskustelu aloittavat hoitajan ja potilaan välisen hoitoprosessin ja hoitajan tulisi valmistautua näihin ennalta hyvin. Hoitajan tulisi etukäteen jo pohtia potilaan lähtökohdista hoidon suhteen, kokonaistilannetta, tiedon tarvetta ja hoidon tavoitteita sekä omaa lähestymistapaansa potilaan tulotilanteessa. Tulokeskusteluun tulee varata riittävästi aikaa ja rauhallinen tila, jotta ulkopuoliset eivät häiritse tai keskeytä ja eivätkä kuule keskustelua. Tulotilanteessa hoitaja kerää potilasta koskevat esitiedot, kuten henkilötiedot, hoitoon tulon syy, sen hetkinen vointi, sairaudet, odotukset hoidon suhteen, aiemmat kokemukset hoidosta ja potilaan sosiaaliset suhteet. Lisäksi potilaalle annetaan tietoa liittyen hänen hoitoonsa. (Yura & Walsh 1991, 189.)

Tässä opinnäytetyössä tulotilanteella tarkoitetaan asukkaan ja hänen läheisensä saapumista palvelukotiin, tulopäivänä pidettävää tulokeskustelua sekä asukkaan ensimmäisiä päiviä ja viikkoja palvelukodissa. Hoito- ja palvelusuunnitelman tekemiseen liittyvät asiat on rajattu tulotilanteen ulkopuolelle, koska opinnäytetyössä on tavoitteena selvittää läheisten kokemuksia itse tulotilanteesta ja hoito- ja palvelusuunnitelman tehdään palvelukodissa noin kuukau-

den kuluttua asukkaan muutosta. Palvelukotiin muuttava asukas on ikääntyvä ihminen ja hyvin usein hän sairastaa muistisairautta tai jotakin muuta pitkäaikaissairautta. Tästä johtuen lähes poikkeuksetta mukana tulotilanteessa on joku asukkaalle läheinen henkilö. Läheisellä tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan asukkaan omaista tai muuta asukkaan kanssa hyvin läheisessä kontaktissa olevaa henkilöä.

Tulotilanteessa asukkaan ja hänen läheisensä ottaa vastaan palvelukodin ohjaaja tai sairaanhoitaja. Tulopäivänä on tulokeskustelu, jossa käydään läpi erillisen lomakkeen pohjalta asukkaan perustietoja. Lisäksi annetaan asukkaan itsensä tai läheisten täytettäväksi elämänpolku-lomake, joka auttaa henkilökuntaa asukkaaseen tutustumisessa ja hoidon sisällön luomisessa. Tuntemalla asukkaan elämänhistoriaa on helppo löytää asukkaan kanssa yhteisiä keskustelun ja muistelun aiheita. Ongelmana elämänpolkulomakkeen käytössä palvelukodissa on koettu kuitenkin se, että läheiset eivät aina täytä lomaketta riittävän perusteellisesti tai se, että lomake tulee annettua läheiselle vasta pitkän ajan kuluttua asukkaan muutosta.

Tavoitteena palvelukodissa olisi, että asukkaan vastaanottaa hänelle nimetty omaohjaaja, mutta tämä ei aina onnistu. Omaohjaajalla tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan samaa kuin omahoitaja. Omaohjaaja on asukkaalle nimetty hoitaja, joka vastaa hänen hoidostaan koko asumisen ajan sekä huolehtii asukkaan oikeuksien toteutumisesta. Hänellä on myös vastuu siitä, että asukkaalle laaditaan tavoitteellinen hoitotyön suunnitelma. Omaohjaajalle on nimetty myös korvaava hoitaja, joka omaohjaajan poissa ollessa vastaa kyseisen asukkaan hoidosta. (Aejmelaeus, Kan, Katajisto & Pohjola 2007, 77–78.)

Palvelukoti Neliapilassa arvoja pidetään kaiken toiminnan perusteina. Palvelukodin arvoina ovat turvallisuus, asiakaslähtöisyys, itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, totuudenmukaisuus sekä hyvän tekeminen ja vahingon välttäminen. Tulotilanteessa keskeisiksi arvoiksi nousivat ennen kaikkea turvallisuuden tunteen luominen uudessa ympäristössä sekä itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Muuttaessaan ikääntyvä on usein hämmentynyt, kokee olonsa uhatuksi ympäristön vaihtuessa täysin uuteen ja hän voi kokea masennusta, pelkoa ja jopa ahdistusta. Tästä johtuen heti tulotilanteessa on tärkeää luoda asukkaalle turvallisuutta ja läsnäoloa tukeva ilmapiiri. Palvelukodin arki on usein työntäyteistä ja usein tulotilanne jää lyhyeksi ja läheisilläkään ei ole aina mahdollisuutta jäädä asukkaan luo pitkäksi aikaa.

Tulotilanteessa tulisi aina ymmärtää asukkaan oman kulttuurin säilymisen tarkeys. Jo heti ensimmäisessä kohtaamisessa asukas ymmärretään persoonana, joka tulee tuomaan uutta väriä

ja eloa palvelukodin kulttuuriin. Oppiakseen tuntemaan hänet, on käytettävä aikaa heti tulotilanteessa keskusteluun hänen ja läheistensä kanssa. Tulotilanteen luonne ja sisältö vaihtelevat palvelukodissa paljon riippuen vastaanottavasta henkilöstä. Tulotilanteen hoitamiseen ei ole olemassa yhtä selvää mallia, vaan jokainen ohjaaja hoitaa sen omalla tavallaan. Tämä aiheuttaa sen, että tulotilanteessa selvitettävät asiat vaihtelevat. Tämä aiheuttaa sen, että itse tulotilanteessa ei huomata ottaa esille kaikkia tarpeellisia asioita vaan niitä joudutaan paikkaamaan vielä myöhemmin. Tästä johtuen on myös mahdollista, että jotkin asiat jäävät hoitamatta kokonaan. Palvelukodissa ei myöskään aina ole ennalta sovittu, kuka vastaanottaa tulevan asukkaan.

Palvelukodin tulotilanne keskittyy tulohaastattelussa käytettävän lomakkeen avulla asukkaan henkilökohtaisten tietojen, sairauksien ja sosiaalisten etuuskien selvittämiseen. Nämä ovat tärkeitä asioita, mutta tulotilanteen kulttuurisesta näkökulmasta tarkasteltuna tulotilanteesta puuttuu asukkaan sosiaalisen ja psyykkisen taustan selvittäminen lähes kokonaan. Nämä olisivat palvelukotiin kotiutumisen ja sopeutumisen kannalta kuitenkin ne tärkeimmät asiat. Tuntemalla asukkaan psyykkistä tilaa, sosiaalista verkostoa sekä asukkaan omia elämänarvoja ja -tapoja pystyttäisiin tukemaan asukkaan turvallisuuden tunnetta ja elämän jatkumista mahdollisimman samanlaisena kuin aiemmin.

Tulotilanne on usein läheiselle luonteva tilanne kertoa ikääntyvän elämäntavoista, eletystä elämästä, totutuista tavoista ja arvoista sekä ennen kaikkea palvelukotiasumisen odotuksista. Ohjaajana olisi erityisen tärkeää olla aidosti kiinnostunut tietämään näistä asioista sekä taata jatkossa se, että tiedot menevät koko hoitoyhteisölle ja niillä on merkitystä asukkaan jokapäiväisessä elämässä. Se, millä tavalla näihin asukkaan henkilökohtaisiin arvoihin, tapoihin ja tottumuksiin suhtaudutaan ja niitä kunnioitetaan, osoittaa nimenomaan palvelukodissa vallitsevaa hoitokulttuuria.

Ohjaajan toiminta tulotilanteessa välittää asukkaalle ja hänen läheisilleen kuvan siitä, millainen palvelukodin hoitokulttuuri on. Siksi on tärkeää, että palvelukodissa olisi mietittynä tulotilanteen rakenne, sisältö ja kulku etukäteen yhdessä henkilökunnan kanssa. Tulotilanteessa syntynyttä kuvaa palvelukodista voi olla vaikea muuttaa jälkikäteen. Palvelukoti Neliapilassa halutaan selvittää läheisten kokemusten avulla tulotilannetta ja asioita, jotka tekevät tulotilanteet merkityksellisiksi.

5.2 Tulotilanteen ja tulokeskustelun merkitys asukkaalle ja hänen läheisilleen

Tulotilanne on asukkaalle ja hänen läheisilleen jännittävä, uusi ja merkityksenkäs tilanne, jossa he herkästi aistivat tunnetiloja sekä tekevät erilaisia tulkintoja ja havaintoja hoitoympäristöstä ja henkilökunnan toiminnasta. Luottamuksellisen hoitosuhteen kehittymiselle on tärkeää, että jo alkuvaiheessa asukkaalle muodostuu tunne siitä, että hoitaja on aidosti kiinnostunut hänestä ja hänen hyvinvoinnistaan. Asukkaan tulee myös voida tuntea, että hän on hoitajalle tasa-vertainen kumppani hänen hoitoa suunnitellessa ja toteutettaessa. (Yura & Walsh 1991, 194.)

Suomessa asukkaan ja hänen läheistensä kokemuksia palvelukotiin tulotilanteissa on tutkittu vähän johtuen osaksi siitä, että palvelukotihistoria on vielä melko lyhyt. Jäämaa ja Laukkanen (2004) käsittelevät opinnäytetyössään ”Kuinka kotiin tulisi pitkän ajan perästä” tätä aihetta. Klemola (2006) puolestaan tutkii väitöskirjassaan ”Omasta kodista hoitokotiin” vanhusten siirtymävaihetta kodista hoitokotiin. Sairaalaan tulotilanteeseen liittyviä tutkimuksia ovat tehneet Juntunen ja Korhonen (2004) sekä Onnela (1998).

Suomen kuntaliitto on tutkinut joulukuussa 2001 Kouvolan-Valkealan terveyskeskuksen vuodeosastoilla haastattelu- ja lomaketutkimuksen avulla, mitä potilaat ja omaiset odottavat hoitoon tullessaan. Tässä tutkimuksessa vastaajat toivoivat rauhallisuutta tulotilanteisiin sekä riittävästi aikaa vastaanottavalta hoitajalta. Potilaat toivoivat myös, että tulotilanteessa käsitellyjä asioita olisi tarkennettu uudelleen muutaman päivän kuluttua, koska heidän oli vaikea muistaa niitä sairauden tai jännityksen vuoksi. Omaiset toivoivat saavansa riittävästi tietoa osaston tavoista ja päiväjärjestyksestä. He olisivat halunneet myös, että heiltä kysyttäisiin potilaan tottumuksista ja toivomuksista. (Holma 2003, 44.)

Tärkeiksi asioiksi tulotilanteessa on koettu myös tiedon välittyminen, hyvä kohtelu ja hoito, oman identiteetin ja reviirin säilyttäminen, yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden selvittäminen sekä riittävän informaation ja ohjauksen saaminen. Tulohaastattelua pidettiin tärkeänä hoidon aloittamiseksi. Omahoitajan tulisi tehdä tulohaastattelu ja varata siihen riittävästi aikaa. Potilaat pitivät myös tärkeänä, että heidät otetaan heti vastaan osastolle tullessa ja sairaalaan tuloon on varauduttu etukäteen. (Onnela 1998, 63–65.)

Tässä opinnäytetyössä keskityn selvittämään tulotilanteen sujumista, onnistumista ja tärkeyttä asukkaan läheisen kokemana. Läheisellä tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan asukkaan omaista tai muuta asukkaan kanssa hyvin läheisessä kontaktissa olevaa henkilöä. Läheinen voi olla

sukulainen, mutta myös asukkaalle muulla tavalla tärkeä henkilö. Ikääntyvällä ihmisellä ei aina edes ole lähellä enää perhettä tai sukulaisia ja läheisimmäksi ihmiseksi on voinut muodostua entinen naapuri tai läheinen ystävä. Läheisten kokemuksia asukkaan palvelukotiin siirtymisestä on aiemmin tutkittu erittäin vähän.

Asukkaan läheisten huomioiminen osana palvelukodin arkea on merkittävä tekijä, koska entistä useammin palvelukotiin muuttava asukas on muistisairas tai muuten fyysisesti heikkokuntoinen ja näin ollen hänen omat mahdollisuutensa kertoa tulevaan asumiseen ja hoitoon liittyvistä toiveista, odotuksista ja tarpeista ovat rajoittuneet. Se, että läheinen kokee olevansa palvelukodissa osa asukkaan elämänpiiriä, yksilöllisyyttä ja hoitoa, lisää hänen tunnetta siitä, että häntä pidetään tasavertaisena asukkaan kanssa (Potinkara 2004, 48).

Palvelukoti Neliapilassa asukkaan tulotilanteessa on läsnä jokin asukkaan läheinen lähes poikkeuksetta. Läheinen otetaan huomioon tulotilanteessa hyvin, mutta epäkohtana välillä on se, millä tavalla erotetaan mikä on asukkaan todellinen mielipide ja mikä läheisen näkökulma asukkaan tilanteeseen. Muistisairaana vanhuksen kohdalla asukkaan hoidossa suurena apuna voi olla aiemmin laadittu elämänlaatutestamentti, jossa asukas on voinut jo ennen dementoivaan sairauteen sairastumistaan turvata omien oikeuksiensa toteutumista myöhemmässä hoidossaan (Aejmelaeus ym. 2007, 250–252). Palvelukoti Neliapilassa ei ole asukkailla elämänlaatutestamenttia, mutta tämä voi olla tulevaisuudessa mahdollista. Ikääntyviä tulisi aktiivisesti ohjata miettimään niin hoitotahdon kuin elämänlaatutestamentin tekemistä jo siinä vaiheessa, kun vielä pystyy täysin itsenäisesti päättämään siitä, millaisena oman vanhuutensa haluaa viettää. Elämänlaatutestamentti tukee ennen kaikkea kulttuurisen hoitotyön toteutumista.

Tulotilanteen ja tulokeskustelun merkitys palvelukodin asukkaalle ja hänen läheisilleen on merkittävä hoidon sisällön ja laadun kannalta. Tulotilanteessa nousee esille ne asiat, joita he pitävät tärkeänä toteuttaa asukkaan asumisessa ja hoidossa. Myöhemmin ajan kuluessa läheiset voivat palvelukodin toimintaa ja hoitoa seuraamalla arvioida näiden asioiden toteutumista. Oman hoitotyön kokemuksen perusteella juuri asukkaan oman elämän jatkumisen turvaaminen mahdollisimman samanlaisena kuin entisessä kodissa on läheisten kannalta eriarvoisen tärkeää ja arvostettua. Läheisille on usein erittäin vaikeaa nähdä heidän asukkaansa tekemässä tai osallistumassa johonkin sellaiseen, mitä hän ei koskaan terveempänä ollessaan olisi halunnut tehdä. Tämä korostaa ennen kaikkea sitä, kuinka tärkeää henkilökunnan on

osata kunnioittaa asukkaan henkilökohtaisia arvoja. Joskus asukkaan henkilökohtaiset arvot ja palvelukodin arvot ovat keskenään ristiriidassa ja tämäkin tulee sallia.

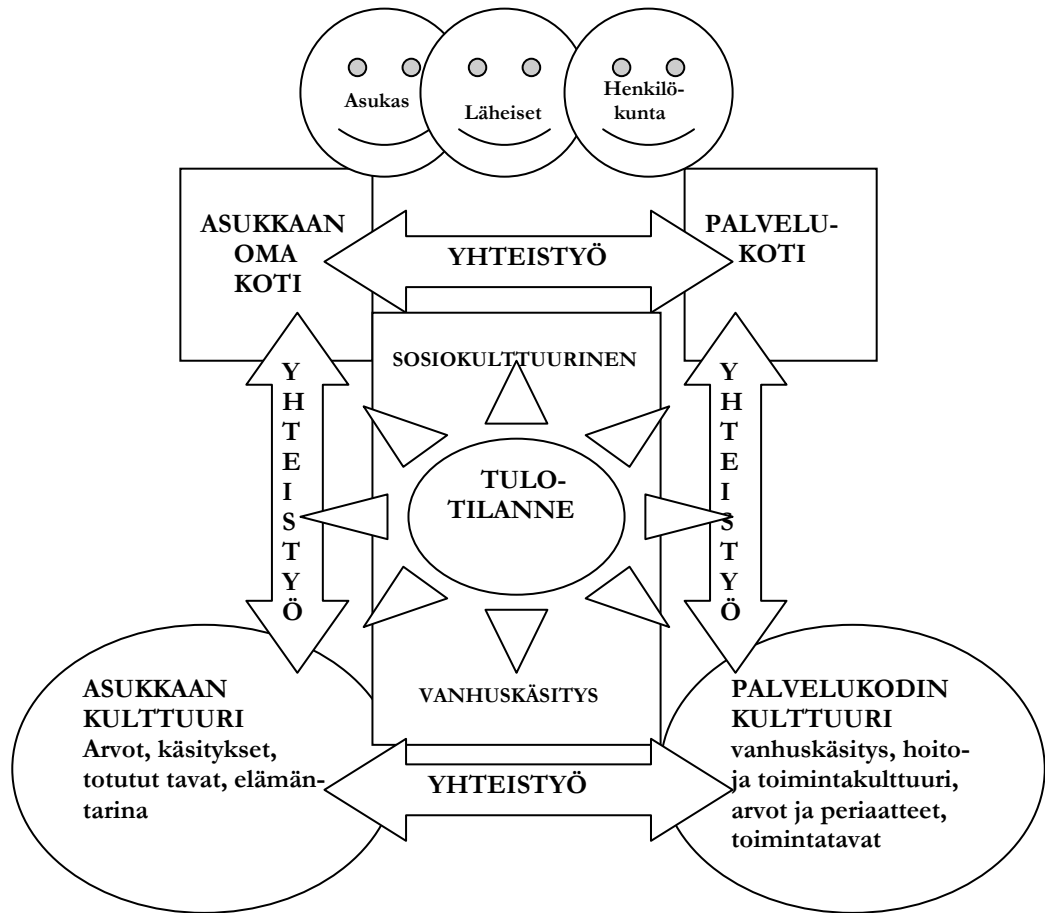
5.3 Yhteenveto opinnäytetyön lähtökohdista

Opinnäytetyön teoreettisten lähtökohtien valintaa ohjasivat opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimustehtävät. Näiden perusteella valitsin kulttuurin, asukkaan, kodin, palvelukodin ja tulotilanteen esiyymmärryksen keskeisiksi asioiksi. Asukkaan tulotilanne on sidoksissa niin hoitokodin kuin asukkaan kulttuuriin. Kulttuurin ajattelen yhdistävän, mutta myös erottavan tietyn ihmisryhmän jäsenet toisistaan.

Tässä opinnäytetyössä ajattelen asukkaan ja palvelukodin kulttuurien sidonnaisuuden olevan riippuvainen palvelukodissa vallitsevasta vanhuskäsityksestä ja toimintakulttuurista. Jos palvelukodin toimintakulttuuri on tehtäväkeskeinen, ei siinä välttämättä ole sijaa asukkaan omalle kulttuurille. Ajan myötä voi käydä niin, että asukkaan oma kulttuuri häivytetään palvelukodin kulttuurin rinnalta. Sen sijaan jos palvelukodissa nähdään asukas aktiivisena oman elämän asiantuntijana ja yhteisössä vallitsee sosiokulttuurisuutta tukeva vanhuskäsitys, voi asukas elää laadukasta ja virkeätä vanhuutta tuntien itsensä merkitykselliseksi ja arvostetuksi.

Tulotilanteen kokemukset ovat merkittäviä myös palvelukodin henkilökunnalle. Näiden kokemusten kautta henkilökunta saa tietoa siitä, millaisena asukas ja läheinen kokevat henkilökunnan toiminnan tulotilanteessa ja mitä asioita he pitävät tulotilanteessa tärkeänä. Tutkimusten mukaan vanhuksille palvelukotiin muuttaminen on monesti hämmentävä ja raskaskin kokemus. Opinnäytetyön tulosten avulla henkilökunta voi kehittää toimintaansa tulotilanteissa ja sitä kautta tukea ikääntyvän kotiutumista ja sopeutumista uuteen yhteisöön.

Mielestäni palvelukodin tulotilanteita kehittämällä luodaan hyvät edellytykset hoitohenkilökunnan, asukkaan ja läheisten väliselle yhteistyölle ja tätä kautta taas sosiokulttuurisen vanhustyön toteuttaminen palvelukodeissa on helpompaa. Asukkaan eletyn elämän tukemiseksi yhteistyö ja tiedon jakaminen läheisten kanssa on välttämättömyys. Kuviossa 1 on kuvattu vielä lyhyesti opinnäytetyön teoreettiset lähtökohdat.

Kuvio 1. Yhteenvedo opinnäytetyön lähtökohdista

6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Opinnäytetyön **tarkoituksena** on tuottaa tietoa palvelukodin tulotilanteista asukkaiden läheisiltä saatujen kokemusten avulla ja kehittää kulttuurilähtöistä hoitotyötä. Opinnäytetyön **tavoitteena** on kuvata läheisten kokemuksia asukkaan tulotilanteesta palvelukoti Neliapilaan. Kokemukset pyritään kuvaamaan mahdollisimman tarkasti ja aidoissa tilanteissa. **Tavoitteena** on myös selvittää, mistä asioista koostuu asukkaan hyvä elämä läheisten mielestä palvelukodissa.

Tuloksista on hyötyä palvelukodissa alkavaan laatutyöhön tulotilanteen arvioimiseksi ja kehittämiseksi. Tulosten avulla palvelukodissa on mahdollista kehittää myös kulttuurilähtöistä hoitotyötä, koska opinnäytetyössäni hyvän elämän lähtökohtana on asukkaan oman kulttuurin huomioon ottaminen. Opinnäytetyöni avulla itse laajennan omaa hoitotyön näkökulmaa ja ammatinhallintaa sekä lisään asiantuntijuuttani vanhustyössä.

Opinnäytetyön lähtökohtana on aina tutkimusongelma. Se on yksi tai useampi kysymys, joihin haetaan vastausta opinnäytetyöllä. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään tutkimusongelman sijasta sanaa tutkimustehtävä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimustehtävä voi myös muuntua prosessin edetessä. Ensimmäinen tutkimustehtävä nousee esiyymmärryksestä ja rajautuu vähitellen aineiston hankinnan ja analyysin aikana. Lopullisesti tutkimustehtävä tarkentuu vasta aineiston analyysin jälkeen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 122.)

Alkuperäiset tutkimustehtävät:

1. Millaisena läheinen kokee asukkaan tulotilanteen palvelukoti Neliapilaan?
2. Mistä asioista koostuu asukkaan hyvä elämä palvelukodissa?

Lopulliset tutkimustehtävät aineiston hankinnan ja analyysin jälkeen:

1. Mitkä asiat läheisen kokemana ovat merkityksellisiä asukkaan tulotilanteessa palvelukoti Neliapilaan?
2. Mistä asioista koostuu asukkaan hyvä elämä palvelukodissa?

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuskohteena on inhimillinen toiminta ja jonkin tapahtuman kuvaaminen. Tutkimuksen tavoitteena on tutkimuskohteen kokonaisvaltainen tarkastelu ja tosiasioiden löytäminen ja paljastaminen. (Eskola & Suoranta 1998, 107.) Halusin saada työssä näkyviin haastateltavien omat kokemukset asukkaan tulotilanteesta palvelukodissa sekä näkökulmat asukkaan hyvästä elämästä palvelukodissa. Ennen kaikkea halusin tietää, millä tavalla asiat käytännössä tällä hetkellä ovat eli tavoitteena oli saada haastateltavien oma ääni kuuluviin asiassa. Kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän käyttö oli näin perusteltua opinnäytetyössäni.

Myöhemmin opettaja Rauni Leinonen esitti minulle ajatuksen siitä, että käyttäisin työssä etnografista lähestymistapaa, koska kyseessä on asioiden tarkasteleminen kulttuurin näkökulmasta. Pehdyttyäni ensin etnografiaa käsittelevään kirjallisuuteen, päädyin käyttämään opinnäytetyössäni etnografista näkökulmaa, koska se antoi minulle mahdollisuuden tarkastella tutkimaani ilmiötä kulttuurisesta näkökulmasta. Etnografisen näkökulman valintaa tuki lisäksi oma vahva siteeni tutkimuskohteeseen. Etnografiassa on ajatuksena tietoinen tutkimuskohteeseen sisälle meneminen, siihen henkilökohtaisesti tutustuminen, havainnointi ja oppiminen (Vuorinen 2005, 63). Se, että työskentelen itse vakituisesti tutkimusympäristönä olevassa palvelukodissa, auttaa ymmärtämään kohteen kulttuuria ja tiedonkeruu myös havainnoimalla on mahdollista.

7.1 Etnografinen lähestymistapa

Etnografisella tutkimuksella tarkoitetaan ihmisistä kirjoittamista ja ihmisen kuvaamista (Anttila 1998, 305). Kokemuksen etnografian tarkoituksena on kuvata, ymmärtää ja selittää erilaisia elämis- ja kokemismaailmoja. Etnografia tutkii ihmisten toimintaa jokapäiväisissä tilanteissa ja etnografia onkin ennen kaikkea kokemalla oppimista. Tutkimusaineistoja voidaan kerätä monista eri lähteistä, mutta havainnointi, keskustelu ja haastattelu ovat tavallisimmin käytettyjä tiedonkeruumenetelmiä. (Eskola & Suoranta 1998, 107; Rantala 2007, 135.)

Tiedonkeruun lisäksi etnografiaan kuuluu aineiston kuvailu ja analyysi. Tutkija ikään kuin saakentäytyön avulla selville, mitä ihmiset siellä tekevät. Tämän jälkeen tutkijan tehtävänä on

analysoida ja tulkita tuloksia. (Vuorinen 2005, 63.) Etnografinen tutkimusmenetelmä tunnustaa myös teorian ja empirian vastavuoroisen vuorovaikutuksen eli toisin sanoen havainnot, joita tehdään, sitoutuvat johonkin tiettyyn teoreettiseen näkökulmaan (Anttila 1998, 305).

Etnografiassa tietojen kerääminen on ennakkoon suhteellisen määräämätöntä ja analyysissä ei käytetä valmiita luokituksia. Etnografian kohteena on vain yksi tilanne tai ryhmän toiminta. Analyysissä keskitytään merkityksiin ja ihmisten toimintaan tai tavoitteisiin. Tulokset esitetään kuvauksina ja selityksinä. (Vehkaperä 2003, 68–69.) Onnistunut etnografia on värikäs kertomus, mutta samalla myös tieteellinen raportti.

Tiedonkeruumenetelmänä käytin avointa keskusteluhaastattelua, jossa haastateltavat kertoivat henkilökohtaisista sekä asukkaan kokemuksista palvelukoti Neliapilan tulotilanteesta. Lisäksi haastateltavat kuvasivat omastaan sekä asukkaan näkökulmasta asioita, joista hyvä elämä palvelukodissa rakentuu. Lisäksi keräsin tietoa havainnoimalla arkea palvelukodissa. Omat havaintoni perustuvat pitkään työkokemukseen ikääntyvien hoitotyössä.

7.2 Aineiston keruu

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston koko ei perustu määriin vaan nimensä mukaan laatuun. Pienestä aineistosta pyritään kertomaan syvällisesti ja tarkasti. Aineiston kokoon on aina vaikuttamassa myös tutkijan käytettävissä olevat resurssit. Sillä, kuinka paljon tutkija voi käyttää aikaa aineistonsa hankkimiseen, on selkeä yhteys myös aineiston kokoon. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston koko on usein suhteellisen pieni, koska laajan aineiston analyysi on aikaa vievää ja vaarana on analyysin jääminen pinnalliseksi. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto ikään kuin toimii tutkijan apuna rakennettaessa käsitteellistä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisen tutkimuksen piirre ei ole vain ainoastaan kertoa ilmiöstä, vaan yhtälailla pyrkiä rakentamaan siitä teoreettisesti kestäviä näkökulmia. (Eskola & Suoranta 1998, 62.)

7.2.1 Taustaa aineiston keruulle

Opinnäytetyön aineiston keräsin palvelukotiin muuttaneiden asukkaiden läheisiltä avoimessa keskusteluhaastattelussa. Lisäksi sain aineistoa havainnoimalla palvelukodin arkea. Haastateltiin neljä asukkaiden läheistä ja ensimmäinen haastatteluista oli esitestaus. Ennen varsinaista

aineiston keruuta allekirjoitin toimeksiantajan kanssa toimeksiantosopimuksen. Ennen toimeksiantosopimuksen allekirjoittamista toimeksiantaja oli tutustunut tekemääni opinnäytetyösuunnitelmaan.

Esitestaus sujui hyvin ja otin aineiston mukaan lopulliseen aineistoon, koska sain siitä paljon opinnäytetyöni kannalta tärkeää tietoa. Esitestauksen tarkoituksena oli harjoitella haastattelutekniikkaa ja testata tekemiäni apukysymyksiä. Esitestauksen jälkeen en tehnyt kysymyksiin muutoksia. Nauhurin käyttö oli erittäin helppoa ja äänen laatu selkeä. Varsinaisista haastattelusta toinen oli parihaastattelu ja toinen yksilöhaastattelu. Lopuksi haastattelin vielä alkupe-
räisestä suunnitelmasta poiketen yhtä palvelukotiin muuttanutta asukasta, koska halusin tällä tavalla saada aineistoon lisää syvyyttä ja luotettavuutta

7.2.2 Haastateltavien valinta

Laadullisessa tutkimuksessa haastateltavien valinnassa keskeisiä tekijöitä ovat harkittavuus ja tarkoituksenmukaisuus. On tärkeää, että haastateltaviksi valitaan henkilöitä, joilla on mahdollisimman paljon tietoa ja kokemusta tutkittavasta ilmiöstä ja he ovat kiinnostuneita tutkimuksesta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 76.) Laadullisessa haastattelussa korostuu haastateltavien halukkuus ja kyky aiheesta keskustelemiselle (Kylmä & Juvakka 2007, 80).

Opinnäytetyössäni haastateltavien valinnassa on välttämättömyys, että haastateltavat läheiset ovat olleet itse läsnä asukkaan tulotilanteessa. Valitsin haastateltaviksi sellaisia henkilöitä, jotka olivat olleet mahdollisimman tiiviisti tekemisissä asukkaan kanssa hänen eri elämänvaiheissa. Tämä edesauttoi siinä, että läheinen osasi kuvata asukkaan henkilökohtaiseen elämään ja kulttuurin kuuluvia asioita tarkasti. Aineiston monipuolisuutta lisäsi myös se, että valitsin haastatteluihin sellaisia henkilöitä, jotka olivat aidosti kiinnostuneita haastatteluun osallistumisesta, motivoituneita tiedon antamiseen sekä omasivat hyvät vuorovaikutustaidot ja kykenivät keskusteluun. Haastateltavien valinnassa auttoi työskentelyni palvelukodissa, koska tällöin pääsin ennalta tutustumaan läheisiin. Haastateltavissa oli asukkaan lähisukulaisia kuin muulla tavalla asukkaalle läheisiä henkilöitä. Kaikki haastateltavat olivat olleet asukkaan kanssa tiiviissä yhteydessä pitkän ajan, voisi sanoa että lähes läpi elämän. Haastattelemani asukas oli täysin aikaan ja paikkaan orientoitunut, hyvään sanalliseen vuorovaikutukseen kykenevä sekä haastatteluun myönteisesti suhtautuva.

Haastateltavien valinnassa luotettavuutta ja aineiston monipuolisuutta saattoi heikentää se, että asukkaiden muuttoja palvelukotiin oli rajallinen määrä opinnäytetyöprosessin aikana, joten minulla ei ollut mahdollisuutta valita haastateltavia suuremmasta joukosta. Tämän vuoksi myös haastatteluni ajoittuivat alkuperäistä suunnitelmaa pitemmälle ajanjaksolle ja välillä huolestuin jo, että saanko tehtyä haastatteluja riittävästi. Haastattelut kuitenkin järjestyivät ja kaikki haastatteluun pyytämäni läheiset suhtautuivat osallistumiseensa myönteisesti. Aineiston käsittelylle, analyysille ja tulkinnalle jäi aikaa alkuperäistä suunnitelmaa vähemmän.

7.2.3 Avoin haastattelu

Haastattelu on haastattelijan ja haastateltavan välinen vuorovaikutustilanne, jossa keskustelu on tutkimusaineiston keräämisen väline. Tutkimuksen kohteena on siis haastateltavan puheen sisältö. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 49–52.) Haastattelu on tutkijasta liikkeelle lähtevää ja tutkija ohjaa keskustelua haluamiinsa puheenaiheisiin. Haastateltavan on luotettava siihen, että hänen esille tuomiaan asioita käsitellään luottamuksellisesti. (Eskola & Suoranta 1998, 86.)

Avoimella haastattelulla tarkoitetaan keskustelua, jossa haastattelija selvittelee haastateltavan ajatuksia, mielipiteitä, käsityksiä ja tunteita tutkittavasta ilmiöstä sen mukaan kun ne tulevat vastaan keskustelun kuluessa. Avoin haastattelu on haastattelumuodoista lähimpänä keskustelua ja se vaatii haastattelijalta taitoa tilanteen ohjaukseksi, koska haastattelussa ei käytetä mitään valmista runkoa. Tutkijan tehtävä on pitää keskustelu tutkimuksen aiheessa. (Hirsjärvi ym. 2007, 204.)

Etnografisessa tutkimuksessa yhdistellään eri tiedonkeruumenetelmiä sekä eri tilanteissa kerättyjä aineistoja. Usein etnografiassa käytetään aineiston keruun apuna haastattelun lisäksi havainnointia. Havainnoinnilla saadaan välitöntä ja suoraa tietoa yksilöiden, ryhmien tai organisaatioiden toiminnasta ja käyttäytymisestä. Havainnoinnin avulla päästään luonnollisiin ympäristöihin ja saadaan tietoa toimivatko ihmiset niin kuin he sanovat. (Hirsjärvi ym. 2007, 187–207.) Etnografiassa tutkija menee seuraamaan havainnoitavien henkilöiden todellisuutta luonnollisiin olosuhteisiin ja tekee siellä muistiinpanoja. Etnografia on osallistuvaa havainnointia, jossa tehdään vapaasti muistiinpanoja. Havainnointia voidaan tehdä keskusteluista, tunnelmista, ilmeistä, eleistä, liikkeistä, toimintaprosesseista ja tutkijan omista tuntemuksista. (Epäily 2003, 38.)

Opinnäytetyössäni käytin tutkimusmenetelmänä avointa haastattelua. Haastatteluja varten olin laatinut avoimesta haastattelusta poiketen esiymmärrykseni pohjalta avauskysymyslistan (liite 1), jonka avulla käynnistin haastattelun tai ohjasin sitä tiettyyn suuntaan. Laadin etukäteen listan kysymyksistä, koska minulla oli aiempaa kokemusta haastattelujen tekemisestä vähän ja listan avulla kykenin pitämään keskustelun tutkimustehtävien mukaisessa aiheessa. Haastatteluissa pyrin kuitenkin pitämään keskustelun mahdollisimman avoimena, jotta idea avoimesta haastattelusta säilyi. Opinnäytetyössäni oli perusteltua käyttää avointa haastattelua, koska tarkoituksena oli saada selville mahdollisimman selkeä kuva ilmiöstä itse haastateltavan näkökulmasta. Avauskysymykset kuitenkin olivat tarpeen, koska opinnäytetyö oli aiheena haastateltaville hyvin henkilökohtainen sekä läheinen ja siksi keskustelut helposti laajenivat koskemaan asukkaan elämänhistoriaa hyvin laajastikin. Läheiset kertoivat avoimesti asukkaan eletystä elämästä, joka osoitti sen, että aihe oli haastateltavienkin mielestä merkityksellinen ja ajankohtainen. Kysymyslistan avulla saatoin palauttaa keskustelun aiheeseen sekä sen avulla pystyin tarkistamaan, että sain vastaukset kaikkiin opinnäytetyöni kannalta merkittäviin asioihin.

Valittuani haastateltavat, lähestyin heitä henkilökohtaisesti ja samalla annoin heille kirjallisen tiedotteen, josta kävi ilmi opinnäytetyön keskeiset tiedot (liitteet 2 ja 3). Lisäksi kerroin samalla jo suullisesti opinnäytetyöni tavoitteesta, tarkoituksesta ja aineiston keruusta. Annoin haastateltaville aikaa tutustua tiedotteeseen rauhassa ja pyysin heitä lähestymään minua henkilökohtaisesti tehtyään päätöksen osallistumisestaan. Tiedotteesta kävi ilmi opinnäytetyön perustiedot, osallistumisen vapaaehtoisuus ja keskeyttäminen, tietosuoja ja mahdolliset kulut sekä korvaukset (Muistilista eettisten toimikuntien jäsenille ja tutkijoille 2001, 5–7). Alkuperäinen tavoitteeni oli, että olisin suorittanut haastattelut kahden viikon kuluessa tulotilanteesta. Opinnäytetyöhön osallistuvat läheiset kuitenkin halusivat miettiä osallistumisestaan rauhassa ja sen vuoksi tulotilanteen ja haastattelujen välillä kului aikaa kahdesta kolmeen viikkoa. Koin kuitenkin tärkeäksi sen, että läheinen sai rauhassa päättää osallistumisestaan ja siksi en kiirehtinyt heitä päätöksen tekemisessä.

Tehtyään päätöksen opinnäytetyöhön osallistumisestaan haastateltavat soittivat minulle ja sovimme yhdessä haastatteluajasta ja -paikasta. Haastattelupaikaksi ehdotin tilaa palvelukodin ulkopuolelta tai toisena vaihtoehtona oli, että olisin tullut suorittamaan haastattelut haastateltavien kotiin. Kaikki haastateltavat valitsivat haastattelupaikaksi heille vieraan ympäristön. Olin valinnut haastattelupaikan kuitenkin niin, että haastateltavien oli sinne helppo tulla. Haastattelupaikka oli neutraali, rauhallinen ja asiallinen. Ennen varsinaista haastattelua haas-

tateltavat allekirjoittivat vielä henkilökohtaisen kirjallisen suostumuksen kahtena kappaleena (liitteet 4 ja 5). Suostumusasiakirjasta toinen jäi haastateltavalle itselleen. (Muistilista eettisten toimikuntien jäsenille ja tutkijoille 2001, 8.)

Ensimmäinen haastattelu, joka oli samalla esitestaus, tapahtui lokakuussa 2008. Esitestauksessa kiinnitin huomiota ennen kaikkea haastattelukysymysten toimivuuteen, teknisiin asioihin kuten nauhurin toimivuuteen ja sijoitteluun, haastateltavan sijoittumiseen tilassa ja nauhoitetun äänen laatuun sekä haastattelun pituuteen ja haastattelun ilmapiiriin. Esitestaus sujui kaikin puolin erinomaisesti ja koin saavani aineistosta hyödyllistä tietoa opinnäytetyöhöni, joten otin aineiston mukaan lopulliseen analysoitavaani aineistoon. Esitestauksen kesto oli 42 minuuttia.

Varsinaiset haastattelut toteutuivat tammi- ja helmikuussa 2009. Haastattelut toteutuivat sovittuna ajankohtana ja haastattelupaikka oli etukäteen varaamani haastatteluun soveltuva tila. Olin vastassa haastateltavia hyvissä ajoin ja aluksi joimme kahvit yhdessä. Kahvitjuheta selvästi vapautti ilmapiiriä ja rauhoitti niin haastateltavia kuin haastattelijaakin. Alkujännitys purkautui kaikissa haastatteluissa nopeasti. Ennen haastattelujen alkamista allekirjoitimme suostumuslomakkeet ja kerroin vielä lyhyesti mahdollisuudesta keskeyttää haastattelu niin halutessaan sekä selvitin haastateltavien halukkuutta tutustua opinnäytetyön tuloksiin ennen niiden julkistamista. Kukaan haastateltavista ei halunnut tutustua tuloksiin ennen työni julkaisua, mutta kaikki halusivat valmiin opinnäytetyön luettavakseen. Sovimme siitä, millä tavalla toimitan työn heille luettavaksi. Ennen nauhurin käynnistämistä kerroin haastateltaville vielä haastattelun nauhoittamisesta, aineiston salassapidosta sekä sen hävittämisestä työni julkaisemisen jälkeen.

Ensimmäinen varsinaisista haastatteluista oli parihaastattelu, jonka käyttö oli mielestäni perusteltua siksi, että molemmat haastatteluun osallistuvat läheiset olivat olleet läsnä asukkaan tulotilanteessa, he olivat toisilleen hyvin läheisiä ja heillä oli asiasta yhtenevät mielipiteet. Parihaastattelussa mielestäni toinen pystyi tukemaan toisen kokemuksia omilla kokemuksillaan. Lisäksi asioiden muistaminen yhdessä oli helpompaa. Parihaastattelu oli kestoltaan 47 minuuttia. Parihaastattelun ilmapiiri oli erittäin avoin ja vapautunut.

Toinen haastatteluista oli yksilöhaastattelu, jonka kesto oli 37 minuuttia. Tämän haastattelun yhteydessä nousi esille myös mahdollisuus itse asukkaan haastatteluun. Läheinen itse ehdotti, että olinko ajatellut haastatella asukasta itseään. Ajatus oli käynyt jo mielessäni muutamaa

päivää aikaisemmin ja keskustelin asiasta myös toimeksiantajani sekä ohjaavan opettajani Pirjo Leskisen kanssa. Lopulta päädyin siihen, että tiukasta aikataulusta huolimatta haluan saada työhöni myös asukasnäkökulman ja päädyin myös asukashaastattelun tekemiseen.

Asukashaastattelun suoritin helmikuussa ja aikaa asukkaan muutosta haastatteluun ehti kulua vajaa kaksi viikkoa. Haastattelu tapahtui palvelukodissa, koska se oli asukkaan kannalta helppoin vaihtoehto. Haastattelu oli erittäin antoisa jo asukkaan tarinallisen persoonallisuuden vuoksi. Koin myös, että asukas itse koki haastattelun erittäin antoisana. Hän halusi ja sai kertoa omaa elämäntarinaansa sekä kokemuksensa kahden viikon asumisesta palvelukodissa. Haastattelu kesti 34 minuuttia.

Kaikki haastattelutilanteet tuntuivat erittäin avoimilta ja vapautuneilta. Ennalta laatimani haastattelukysymykset olivat tarpeellisia, koska niiden avulla saatoin varmistaa haastattelujen sujumuuden sekä aineiston monipuolisuuden. Minulla oli kuitenkin kyseessä kaksi laajaa tutkimustehtävää ja minun oli siksi varmistauduttava, että saan aineistoa molempia varten. Siinä avainkysymyslista oli hyvin tarpeellinen tuki ja pystyin pitämään haastattelut hyvin tutkittavissa ilmiöissä. En kokenut johdattelevani haastateltavia vastauksissaan. Asukashaastattelussa jouduin varmistamaan muutamia vastauksia.

Haastattelujen lisäksi keräsin aineistoa havainnoimalla arkea palvelukodissa. Etnografiassa havainnointi tapahtuu sosiaalisessa todellisuudessa luonnollisissa olosuhteissa ja tutkija elää tutkimassaan yhteisössä arkipäivää määrätyn ajan tavoitteena oppia yhteisön kulttuuri ja sen ajattelu- ja toimintamallit. Omassa opinnäytetyössäni havainnointi tapahtui palvelukoti Nelilapilassa, jossa olin läsnä osallistuvana havainnoijana arjen tilanteissa. Tärkeää minun oli pitää erillään havainnot ja omat tulkintani havainnoista (Hirsjärvi ym. 2007, 212). Havainnoinnin käyttäminen aineiston keruumenetelmänä oli perusteltua, koska työskentelen itse palvelukodissa ja näin olin tutustunut tutkittavaan kenttään etukäteen ja tehnyt itseni ”tutuksi” siellä. Olen hyödyntänyt havaintojani opinnäytetyön tulosten tukena sekä pohdintaa kirjoittaessani. Havainnoinnista en ole pitänyt erillistä tutkimuspäiväkirjaa vaan olen vapaamuotoisesti kirjannut havainnot paperille aina työpäivieni päätteeksi. Havainnot ovat sidoksissa pitkään työkokemukseeni vanhustyöstä.

Aineistonkeruussa syntyvää materiaalia olivat nauhurin tiedostot, joihin haastattelut oli nauhoitettu, aukikirjoitetut haastattelut sekä havainnointimuistutpanot. Aineistoa säilytän koto-

na niin, että siihen ei pääse käsiksi kukaan muu kuin minä. Aineistoa säilytän opinnäytetyöni hyväksymiseen ja julkaisemiseen saakka ja sen jälkeen hävitän kaiken aineiston.

7.2.4 Aineiston käsittely ja analyysi

Etnograafisessa tutkimuksessa aineiston keruu ja analyysi kulkevat osittain samanaikaisesti. Aineisto kertoo, mitä ihmiset tekevät ja analyysi tulkitsee, miksi he tekevät niin. Aineistoa tiivistetään eri tavoin koko tulkintaprosessin ajan poimimalla aineistosta yleisiä, abstrakteja ja teoreettisesti perusteltuja piirteitä. (Vuorinen 2005, 69.)

Aineiston analyysin tavoitteena on löytää ja kehittää sellaisia käsitteitä ja lainalaisuuksia, jotka auttavat ymmärtämään tutkittavaa aineistoa ja tulkitsemaan mistä tutkittavassa ilmiössä on kysymys. Analyysillä pyritään löytämään aineistossa esiintyviä rakenteita, ajatusmalleja ja käsitteitä. Etnografiassa voidaan käyttää monia eri laadullisen aineiston analyysiin soveltuvia menetelmiä tutkimuksen tavoitteista riippuen. (Vuorinen 2005, 69.) Tässä opinnäytetyössä käytin analyysimenetelmänä fenomenologis-hermeneuttiseen perinteeseen viittaavaa aineistolähtöistä analyysimallia, jossa aineistosta etsitään kuvauksen jälkeen merkityskokonaisuuksia, jotka löydetään yhteenkuuluvuuden ja samanlaisuuden perusteella. Tämän jälkeen analyysissä pyritään teemaan liittyen nimeämään, käsitteellistämään tai kerronnallisesti yleistämään esitetyt kuvaukset. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 102–103.) Olisin voinut käyttää analyysimallina myös etnografista analyysia, mutta oman kokemattomuuteni ja ajanpuutteen vuoksi en kokenut sen käyttöä riittävän perustelluksi. Minun olisi pitänyt ensin perehtyä enemmän etnografiseen analyysiin kirjallisuuden kautta. Olisin myös tarvinnut lisää aikaa varsinaiseen aineiston analyysiin, jotta olisin kokenut perustelluksi käyttää etnografista analyysia.

Mahdollisimman pian haastattelun jälkeen kuuntelin nauhat useamman kerran läpi ja purin aineiston sanatarkasti auki kirjoitettuun muotoon. Tämän jälkeen lähdin etsimään aineistosta tutkimustehtävien mukaisesti tärkeitä kuvauksia. Tärkeät kuvaukset löydettyäni koodasin ne numeroin ja tämän jälkeen oman tulkinnan ja päättelyn avulla annoin kuvauksille merkitykset, jotka nimesin vielä yhteenkuuluvuuden ja samankaltaisuuden perusteella alateemoiksi ja yhä edelleen yläteemoiksi. Tällä tavalla pyrin nimeämään kaikki esittämäni kuvaukset tiettyyn teemaan liittyvinä merkityskokonaisuuksina.

Aukikirjoitettua aineistoa kertyi yhteensä 29 A4 sivua, wordin tekstinkäsittelyohjelmalla ja 1,5 rivivälillä kirjoitettuna. Tärkeitä kuvauksia aineistosta löytyi kaiken kaikkiaan 154 kappaletta, joista edelleen nimesin yhtä monta tärkeää merkitystä. Alateemoja ensimmäiseen tutkimustehtävään liittyen löytyi kolmetoista kappaletta ja yläteemoja kuusi kappaletta. Yläteemoja olivat ensivaikutelma, vuorovaikutus, asukkaan tunnekokemus, tulokeskustelu, ohjaussuhde ja ympäristö. Toiseen tutkimustehtävään liittyen löysin yhdeksän alateemaa sekä neljä yläteemaa, jotka olivat mielekäs tekeminen, sosiaalisuus, elämäntarinallisuus ja turvallisuus. Pyrin aineiston analyysissä mahdollisimman tarkkaan koodaamiseen työni luotettavuuden lisäämiseksi. Koodauksen avulla lukijan on mahdollista havaita mistä kukin teema on aineistossa muodostunut. Esimerkkejä aineiston analyysistä on työni liiteosassa. (liitteet 6 ja 7)

Tuloksia kuvatessani käytin opinnäytetyöni tarkoituksenmukaisesti ja luotettavuuden lisäämiseksi paljon alkuperäisiä lainauksia aineistosta. Lisäksi havainnollistin tuloksia kuvioiden avulla. Kuvioissa läheinen on korostettuna tummennetulla ja vahvistetulla fontilla, koska tutkimuskohteena ovat nimenomaan läheisten kertomat kokemukset tulotilanteesta. Kuviossa 2 lukijan tulee huomata, että nuolien sisällä kuvatut asiat ovat opinnäytetyöni tuloksina syntyneet ensimmäiseen tutkimustehtävään liittyvät yläteemat, jotka olivat palvelukodin tulotilanteeseen liittyviä merkittäviä asioita. Kuvioissa 3–8 on kuvattuna vielä kukin yläteema tarkemmin syntyneiden alateemojen avulla.

Kuviossa 9 on kuvattuna toisen tutkimustehtävän mukaisesti hyvän palvelukoti elämän sisältö. Kuviossa nuolen sisällä olevat asiat ovat analyysissä syntyneitä yläteemoja, jotka kertovat mistä asioista läheisten mielestä asukkaan hyvä elämä palvelukodissa rakentuu. Läheinen on tässäkin kuviossa korostettuna tummennetulla ja lihavoidulla fontilla, koska tutkimuskohteena ovat läheisten kertomat kokemukset ja näkökulmat.

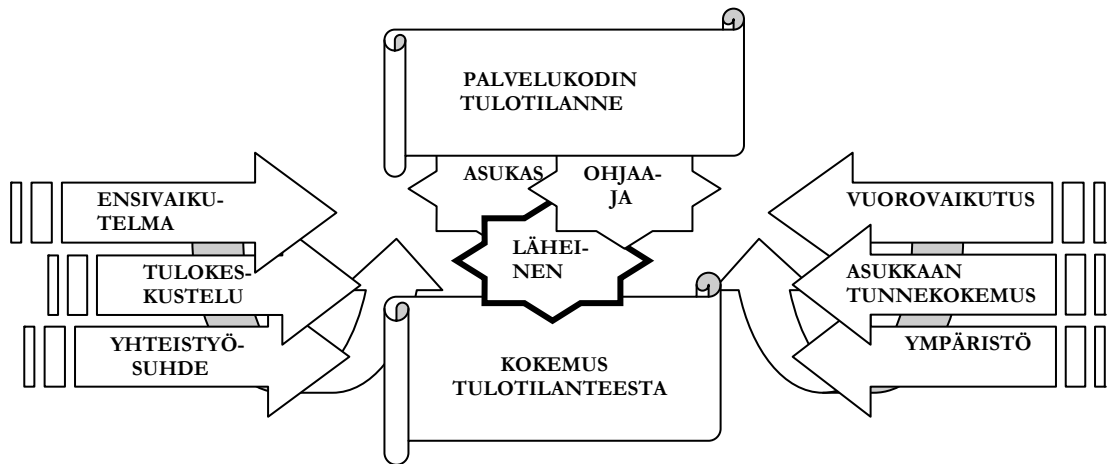
8 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Aineistolähtöisessä sisällön analyysissä empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin ja tuloksissa esitetään empiirisestä aineistosta muodostettu malli, käsitejärjestelmä, käsitteet tai aineistoa kuvaavat teemat. Tuloksissa kuvataan myös luokittelun pohjalta muodostuneet käsitteet ja niiden sisällöt. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 115.)

Seuraavassa kappaleessa esitän opinnäytetyön tulokset, jotka ovat vastaus tutkimustehtäviini. Ensin esittelen asukkaan tulotilanteessa läheisten mielestä merkityksellisiä asioita ja sen jälkeen kuvaan ne asiat, joista läheisten mielestä koostuu asukkaan hyvä elämä palvelukodissa. Näin muodostuvat vastaukset tutkimustehtäviini, jotka ovat muovautuneet lopulliseen muotoon aineiston analyysin aikana. Tulokset kuvaan aineiston analyysissä luokittelun avulla saamieni aineistoa kuvaavien teemojen mukaisesti. Käytän tulosten tukena myös aineiston luotettavuutta ja syvyyttä lisätäkseni suoria lainauksia tekemästani asukashaastattelusta.

8.1 Läheisten kokemuksia asukkaan tulotilanteesta merkityksellisistä asioista

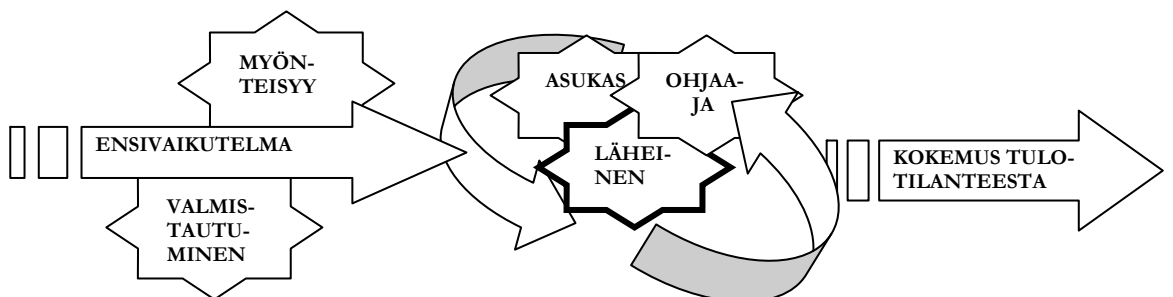
Palvelukotiin tulotilanne on asukkaalle ja hänen läheiselleen tilanne, joka herättää erilaisia tunteita. Aukasta kuin läheisiä askarruttaa miten asukas kokee uuden kotinsa, miten yhteistyö henkilökunnan kanssa käynnistyy ja millä tavalla yhteisö vastaanottaa uuden asukkaansa. Henkilökunta on tärkeässä roolissa vastaanottaessaan uudet ihmiset yhteisöönsä. Opinnäytetyössäni selvitin, mitä asioita läheiset pitivät merkittävänä asukkaan tulotilanteesta. Haastatelin myös yhtä aukasta saadakseni aineistolle lisää syvyyttä ja luotettavuutta. Haastateltavat kokivat asukkaan tulotilanteesta merkityksellisinä asioina ensivaikutelman, vuorovaikutuksen, asukkaan tunnekokemukset, tulokeskustelun, yhteistyösuhteen sekä ympäristön. Ensimmäisen tutkimustehtävän mukaiset tulokset on koottuna kuviossa 2.

Kuvio 2. Merkitykselliset asiat palvelukodin tulotilanteessa

8.1.1 Ensivaikutelma tulotilanteessa

Aina uuteen paikkaan mennessään ihminen kokee ensivaikutelman, joka säilyy vielä kauan muistoissa ja tällä saadulla ensivaikutelmalla on suuri merkitys. Asukas ja läheinen luovat ensivaikutelman jo astuessaan palvelukotiin sisälle ja kohdatessaan ensimmäisen ihmisen siellä. Ensimmäinen kohtaaminen uuden asukkaan, hänen läheistensä ja vastaanottajan välillä on merkittävä. Ensimmäiset kokemukset heti palvelukodin oven avattuaan olivat myös haasteltavien mielestä ne tärkeimmät ja ne muistettiin hyvin. Kuviossa 3 on asiat, joihin läheiset kiinnittävät huomiota tullessaan ensimmäistä kertaa palvelukotiin.

Kuvio 3. Ensivaikutelma tulotilanteessa

Se mielikuva joka syntyi palvelukodissa ensimmäisenä, oli tulotilanteen tärkeimpiä asioita. Haastateltavat kuvasivat myös sitä, millä tavalla palvelukodin yleisilme teki heihin vaikutuksen jo tutustumistilanteessa. Tulotilanteessa läheiset kiinnittivät huomiota palvelukodin valoisuuteen, siisteyteen ja kodikkaaseen yleisilmeeseen.

”...ni kyllä se tuota aika tärkeä on se ensivaikutelma...”

”...se yleisilme jo silloin kun me käytiin tutustumassa niin minusta se on hirveen kodikas.”

Haastateltavat kuvasivat myös sitä, millä tavalla palvelukodin ilmapiirin ja ”hengen” saattoi aistia tulotilanteessa. Haastatteluissa nousi esille myös kokemus siitä, että asukkaan tulotilanteeseen oli palvelukodissa ennalta valmistauduttu.

”...se oli ihan kyllä semmonen hyvän olonen paikka silloin kun nyt käytiin siellä ensinnä...”

”...et ihan hyvä henki oli sillai...”

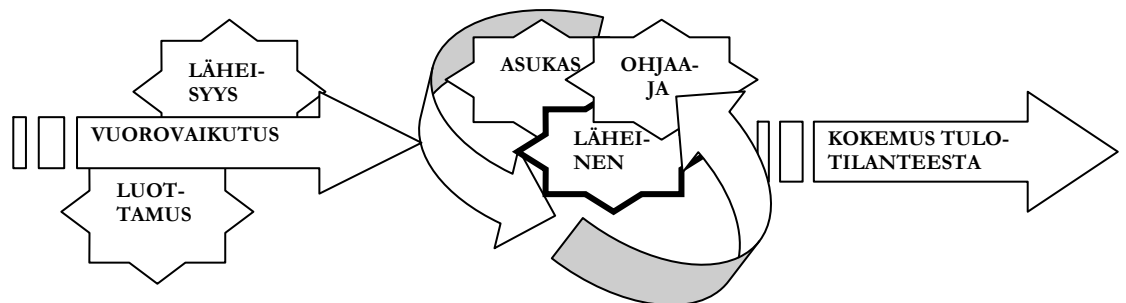
”...että kyllä sillä lailla kun tiesi että tulloo ni oli valmistautuneet siihen että on tuleva ja sillä lailla ottivat vastaan ja...”

Tulotilanteeseen ja ennen kaikkea ensimmäiseen kohtaamiseen palvelukodissa on syytä valmistautua huolella, koska siinä syntynyt kokemus voi säilyä asukkaan tai läheisen mielessä pitkään. Palvelukodissa on tärkeä tiedostaa myös asukkaan ja hänen läheistensä tutustumiskäynnin tärkeys, koska sen perusteella he tekevät päätöksen hoitopaikasta. Opinnäytetyössäni haastateltavat olivat kokeneet ensikohtaamisen hyvänä ja miellyttävänä. Heille oli jäänyt ensimmäisellä kerralla palvelukodista vain myönteisiä kokemuksia.

8.1.2 Vuorovaikutus tulotilanteessa

Tulotilanne palvelukodissa aloittaa asukkaan, läheisten ja henkilökunnan välisen yhteistyön. Asukkaan ja läheisten onnistunut vastaanottaminen uuteen yhteisöön auttaa yhteistyön käynnistymisessä. Vastaanottaessaan asukasta ja läheistä palvelukotiin, ohjaajan oma vuoro-

vaikutus on tärkeä työväline. Kuviossa 4 on ne asiat, joita haastateltavat pitivät tärkeänä tulotilanteen vuorovaikutuksessa.

Kuvio 4. Vuorovaikutus tulotilanteessa

Haastattelujen mukaan läheiset kokivat, että heidät otettiin palvelukotiin erittäin hyvin vastaan. Palvelukodin vastaanottoa kuvattiin avosyliseksi. Hyvä vastaanotto herätti heti luottamusta uutta paikkaa ja henkilökuntaa kohtaan.

”...tuollaki niinku se vastaanotto ni se oli hyvin tuommonen asiallinen ja semmonen sanosko ihan tuommonen kodinomainen...”

”...että siellä niinku otettiin niin sanotusti avosylin vastaan...”

Haastateltavat kokivat tärkeänä myös sen, että palvelukodin ohjaaja oli läsnä heidän mennessään asukkaan huoneeseen. Lisäksi oli syntynyt kokemus, että asukas todella sai omistaa huoneen vain itselleen. Se tila oli vain hänen.

”...sitten mentiin siihen huoneeseen ja siinä sitten tavallaan se otti niinku omisti jollabi lailla ihan sillä lailla...”

Haastateltavat kuvasivat monissa ilmauksissa vastaanoton ystävällisyyttä ja lämpöisyyttä sekä sitä, kuinka heille oli jäänyt vastaanotosta jälkeensä mukava ja hyvä mieli. Vastaanottajaa kuvattiin myös mukavaksi.

”...se oli niinku vastaanottotilanne semmonen minulle jäi ainaki

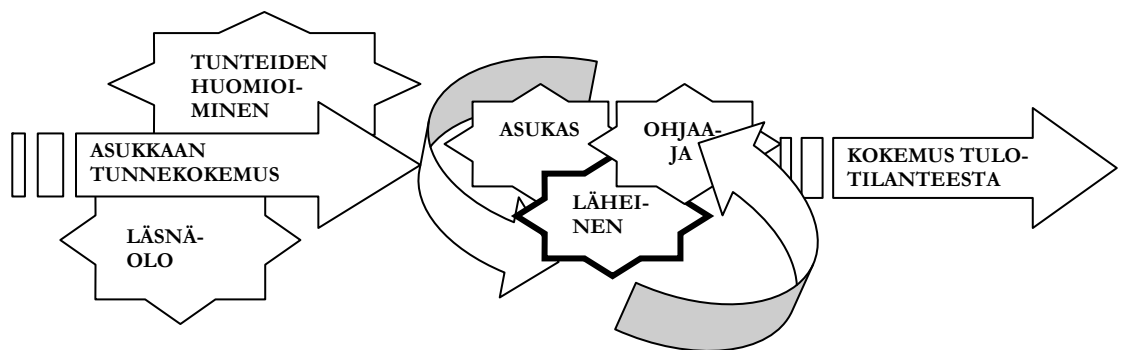
siitä semmonen niinku oikein lämmin ja mukava mieli...”

”...se oli minusta ihan mukava se tytär joka otti sen vastaan...”

Palvelukoti Neliapilassa vastaanoton tärkeys on ymmärretty. Palvelukodissa ohjaajat tietävät, että niin asukas kuin läheinen ovat heidän asiakkaitaan, joita tulee kohdella hyvin ja tasavertaisesti. Palvelukodin vastaanotosta välittyi aito läsnäolo, lämpö ja arvostus toista ihmistä kohtaan.

8.1.3 Tunnekokemusten huomioiminen tulotilanteessa

Moni palvelukotiin muuttaneista asukkaista ei itse enää kykene ilmaisemaan sanallisesti kokemustaan tulotilanteesta. Asukkaan kokemusta voidaan kuitenkin arvioida sanattoman viestinnän avulla. Esimerkiksi asukkaan käyttäytyminen ja olemus tulotilanteessa kertovat siitä, millaiseksi hän kokee olonsa uudessa paikassa. Samalla tavalla eleet ja ilmeet kertovat siitä onko hän tyytyväinen vai ei. Myös läheiselle asukkaan muutto palvelukotiin on tunteita herättävä tilanne. Kuviossa 5 tulevat esille asiat, jotka läheisten mielestä olivat tärkeitä tulotilanteeseen liittyvien tunnekokemusten huomioimisessa.

Kuvio 5. Tunnekokemusten huomioiminen tulotilanteessa

Tulotilanteeseen liittyi hyvin monenlaisia tunteita ja niiden tiedostaminen ja niihin vastaaminen olivat haastateltavien mukaan tärkeitä tekijöitä tulotilanteessa. Se, että ohjaaja ottaa huomioon tulotilanteessa vallitsevat eri tunteet ja vastaa niihin läsnäolollaan, helpottaa niin läheisen kuin asukkaan sopeutumista uuteen tilanteeseen.

”...sinne se meno ja uudet ihmiset taas ni jollaki lailla hätä se on jotenki tuskanen olo sillo ihmisellä...ja itebi jotenbi se siinä vapautu...jotenki se ihan niinku raubottu siihen...”

”...että sillä lailla tietenbi itellä se on eri luopuminen minä sen kyllä hoksin silloin ku sinne...että se oli vaikeempi...”

Haastateltavien kokemuksen mukaan Neliapilassa asukkaalla oli hyvä olla. Hyvä olo näkyi asukkaan rauhallisuutena ja vapautumisena heti muuton jälkeen. Osa asukkaista oli pystynyt kertomaan sanoin läheiselleen siitä, että hänellä ei ole mitään hätää ja hänestä huolehditaan kyllä. Myös asukashaastattelussa tuli vahvasti esille tyytyväisyys ja kokemus hyvästä olost.

”...kummibi se nyt sano että on hyvä olla...ja kyllä ne minusta huolehtii...nytkei niinku viimeksi kävin niin se sitä sano minulle että ei mulla oo sillä lailla hättää...”

Aineistosta kävi ilmi, että asukkaiden siirtyminen palvelukotiin oli tapahtunut ilman suurempia ongelmia. Läheisille oli tärkeää tulotilanteessa, että asukas koki olonsa hyväksi ja oli tyytyväinen. Läheiset arvioivat asukkaan tilaa ja vointia alussa tarkasti peilaten sitä asukkaan saamaan vastaanottoon, hoitoon ja kohteluun sekä asukkaan kokemuksen uudesta ympäristöstä.

”...minusta ku minäki oon nyt siellä käyny ja niinku oon lähteny ja menny sinne niin ei se oo koskaan ollu nyt semmonen itku silimässä...”

”...no ei se tuntunu, kyllä se on suostuttava siihen olemiseen ja hyvä on olla. Hyvä olla. Kyllä huolen pitävät hoitajat...” (asukashaastattelu)

Asukkaan sopeutumisessa palvelukotiin auttoi myönteinen suhtautuminen ja asukkaan oma perusluonne. Asukkaan positiivinen suhtautuminen tulotilanteessa loi läheisiin uskoa asukkaan sopeutumiseen sekä luottamusta ohjaajien toimintaan.

”...kyllä minusta se ihan tuonne mukavasti niinku subtautu tuonne ensin...minä luulisin että se sillä lailla soppentuu...sen aikasanha se viepi ensinnä ja kaikkei on näin uutta mutta kummibi...”

Omien havaintojeni perusteella myös sillä, miksi asukas muutti palvelukotiin, oli suuri merkitys sopeutumiselle. Jos siirtyminen palvelukotiin tapahtui niin sanotusti ”pakon edessä”, oli sopeutuminen vaikeaa ja aikaa vievää. Asukas ei tällöin ollut käsitellyt asiaa vaan hän teki sen vasta palvelukodissa asuessaan. Jos taas asukas oli valmistautunut siirtymiseensä pitemmän aikaa ja oli asian kanssa ”sinut”, oli sopeutuminenkin nopeampaa ja mutkattomampaa. Myös asukashaastattelussa tuli esille muuttoon valmistautumisen merkitys sopeutumiselle.

”...eivät uskalla jättää sinne yksistään että se on johonki hoitoon sulla pyrittävä ja niinhän minä kyllä oon suostunu siihen...ite ymmärtäny ettei minusta oo enää...” (asukashaastattelu)

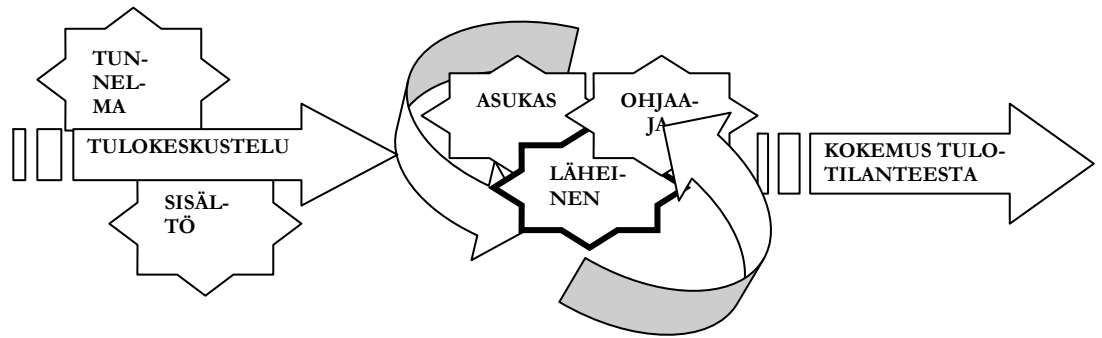
Se, että läheiset kokivat asukkaan voivan palvelukodissa hyvin ja olevan tyytyväinen palvelukodissa heti muuton jälkeen, kertoi vastaanoton ja ennen kaikkea läsnäolon onnistumisesta. Se, että ohjaaja antoi tilaa tunteille ja oli aidosti läsnä, loi asukkaalle turvallisuuden tunteen ja sitä kautta asukas saattoi olla rauhassa ja vapautunut.

8.1.4 Tulokeskustelun rakenne

Kun uusi asukas tulee palvelukotiin, on hänellä edessään sopeutuminen uuteen yhteisöön ja ympäristöön. Asukas voi kokea olonsa aluksi jännittyneeksi, pelokkaaksi ja ahdistuneeksi. Tietämättömyys ahdistaa häntä. Rauhallinen tulokeskustelu voi vapauttaa asukkaan ja se onnistuessaan antaa tilaa ilmaista tunteita ja toiveita. Läheinen on myös tärkeässä roolissa tulokeskustelussa, koska hän voi auttaa asukasta omien asioidensa esille tuomisessa.

Haastatteluissa olin halukas selvittämään läheisten kokemusta palvelukodissa pidetystä tulokeskustelusta. Olin ennen kaikkea kiinnostunut selvittämään asukkaan eletyn elämän huomioon ottamista. Tulokeskusteluun liittyviä kokemuksia kuvattiin haastatteluissa niukasti, mutta asiat joita haastateltavat kuvasivat kokemuksissaan tulevat esille kuviosta 6.

Kuvio 6. Tulokeskustelun rakenne

Haastateltavien kokemukset tulopäivänä pidetystä tulokeskustelusta olivat pääosin myönteisiä. Tulokeskustelu tapahtui kaikissa tilanteissa asukkaan huoneessa ja mukana siinä olivat asukas, läheiset ja palvelukodin ohjaaja. Tulokeskustelua kuvattiin ilmapiiriltään leppoisaksi, mukavaksi, asialliseksi ja hyvinoloiseksi.

”...ainakin minusta oli ihan hyvinoloinen tilanne siinä...”

”...ainakin ihan semmonen asiallinen ja mukava...”

Tulokeskustelun sisältöä haastateltavat eivät osanneet kovin tarkasti kuvata. He kuvasivat sen enemmänkin asioiden ylösottamisena ja suurpiirteisenä läpikäymisenä. Kysyessäni asukkaan eletyn elämän huomioimisesta tulokeskustelussa kaikki haastateltavat vastasivat, että asukkaan eletystä elämästä ei keskusteltu eikä kysytty tulokeskustelussa lainkaan. Samalla tavalla asukas itse kertoi että häneltä ei kyselty tulotilanteesta oikeastaan mitään.

”...siinä oli sitten silleen niinku suurpiirteisään käytiin asiat läpi mitä on...”

”...ja ihan ne perusjutut käytiin siinä läpi...”

”...ei ei kysytty mitään omia vaan ne niinku kuitebi ku en pysty olemaan...” (asukashaastattelu)

Elämänkulkulomake annettiin läheiselle jossakin vaiheessa muuton jälkeen, mutta yksi läheisistä ei saanut sitä ollenkaan. Asukkaan omaohjaajasta kerrottiin tulokeskustelussa. Yhdessä

tulotilanteessa asukkaan omaohjaaja oli ollut läsnä. Kaikki olivat kuitenkin tavanneet asukkaan omaohjaajan.

”...no ei ihan siinä tulovaibeessa mutta nehän anto sieltä...oisko ollu muutaman päivän siellä niin ne anto...”

Lisäksi haastatteluissa oli maininta hoito- ja palvelusuunnitelmasta kertomisesta. Palvelukodissa hoito- ja palvelusuunnitelma tehtiin yhdessä asukkaan, läheisten ja omaohjaajan kanssa noin kuukauden päästä asukkaan muutosta. Tällöin omaohjaaja oli ehtinyt tutustua asukkaaseen ja asukas on puolestaan alkanut sopeutua uuteen elämäntilanteeseensa.

Aineistossa oli myös kokemuksia siitä, että palvelukodissa ei ollut varattu riittävästi aikaa tulotilanteeseen. Tulotilanteessa oli aistittu kiirettä ja lisäksi ohjaaja oli voinut vaihtua vastaanoton ja tulokeskustelun välissä.

”...että tuota ois pitempään sitä aikaa silloin ensin...sitä niinku tarkotan että ei sitä kiirettä näytetä silloin ku mennöö sinne...”

”...ni sitten siellä huoneessa vähä aikaa mutta...lähti ja siihen tuli tuo...se varmaan tuli sitten ottamaan niitä tietoja...”

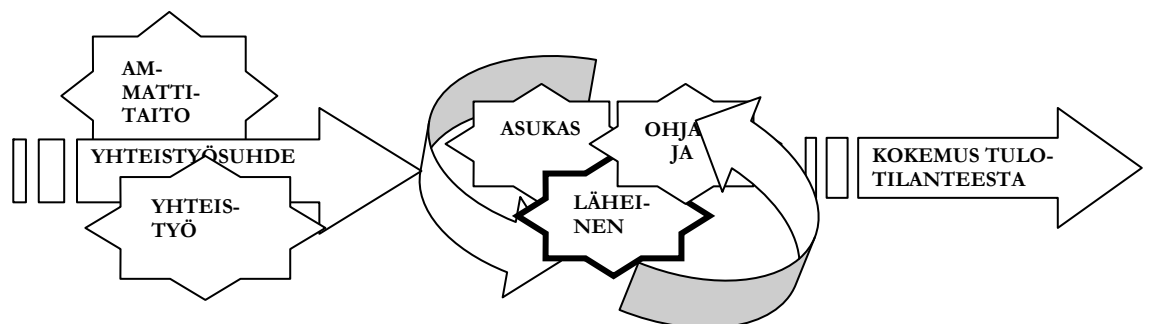
Tulokeskustelun sisältö ja kesto vaihtelivat tulotilanteissa. Läheiset kokivat tulokeskustelun enemmän asioiden ylösottamisena kuin vastavuoroisena keskusteluna. Asukkaalle jäi tulokeskustelusta kokemus, että hän oli keskustelun ulkopuolella. Toisaalta asukas kuitenkin koki, että hän ei enää kykene vastaamaan kaikkiin häntä koskeviin asioihin. Haastattelussa kuitenkin asukas osoitti kykenevänsä erittäin hyvään keskusteluun ja hän muisti omat asiansa hyvin.

Myös tekemieni havaintojen mukaan tulokeskustelun sisältö vaihteli. Varsin usein tulokeskustelu tarkoitti perustietolomakkeen täyttämistä. Lomakkeeseen täytettiin asukkaan henkilötiedot, tiedot läheisistä, sairaudet, lääkitys ja perushoitoon liittyviä asioita. Täytettyjen lomakkeiden sisältö oli myös hyvin kirjavaa. Osa perustietolomakkeista oli huolellisesti täytettyjä, mutta osa oli tiedoiltaan puutteellisia ja vajaita. Asukkaan elettyä elämää ei myöskään otettu huomioon tulotilanteessa. Asukkaan haastattelu toi kuitenkin hyvin esille sen, kuinka tärkeä-

nä ikääntyvä itse pitää oman elämänsä muistelua ja kokemusten jakamista muille. Ikääntyvät arvostavat elettyä elämäänsä ja haluavat jakaa sitä toisen ihmisen kanssa vielä palvelukodissa-kin.

8.1.5 Yhteistyösuhde tulotilanteessa

Palvelukodin tulotilanteessa ohjaaja muodostaa asukkaan ja läheisen kanssa yhteistyösuhteen, jonka tavoitteena on tasavertainen yhteistyö eri osapuolien välillä sekä asukkaan hyvän elämän turvaaminen palvelukodissa. Yhteistyösuhde on vuorovaikutusta ja yhteistyötä, jolla taa- taan asioiden toimivuus, tiedonkulku ja hyvä hoito. Yhteistyö on sitä hedelmällisempää mitä sitoutuneempia eri osapuolet siihen ovat. Kuviossa 7 näkyy haastateltavien mielestä yhteis- työsuhteen toimivuuden kannalta merkittävät asiat.

Kuvio 7. Yhteistyösuhde tulotilanteessa

Ohjaajien ammattitaito opinnäytetyön mukaan syntyi hyvästä kohtelusta, huomaavaisuudesta, osaamisesta ja luotettavuudesta. Ohjaajien toiminnan palvelukodissa koettiin olevan luotettavaa, avointa ja vuorovaikutuksellista. Palvelukodin henkilökunta kuvattiin huomaavaiseksi, ammattitaitoiseksi ja osaavaksi. Läheisille syntyi myönteisiä kokemuksia kohtelusta, hoidon yksilöllisyydestä, läheisten huomioimisesta, vaitiolovelvollisuudesta sekä yhteistyöstä.

Ohjaajien ammattitaidosta kertoi läheisten luottamus ohjaajien osaamiseen ja asukkaan saamaan hoitoon ja kohteluun.

”...siellä on niin osaavat hoitajat jotka todellakin osaa hoitaa...”

”...siellä voi niinku luottaa niihin hoitajiin...ja että siellä on se ammattitaitoinen henkilöstö...”

”...ei oo kyllä niinku ollenkaan täällä sitä että mitenhan tuo nyt siellä pärjää ja mitenhan tuo tullee toimeen...”

”...täällä on hyvät hoitajat, ne kyllä huolen pittää. Joo. Hyvät hoitajat...” (asukashaastattelu)

Haastatteluissa asukkaan kohtelusta saatua ensivaikutelmaa kuvattiin erityisen myönteiseksi. Yhden haastateltavan kokemuksen mukaan asukkaan kohtelu eroaa kunnallisella ja yksityisellä puolella. Läheisen kokemusta tukee se, että hänellä oli kokemuksia asukkaan kohtelusta useista eri paikoista.

”...en tiää niinku nuissa missä on vain vähä aikaa ollu niin ku tuo...niin en minä tiää jotenki ei niillä ei oo ollenkaa semmosta...jotenki se oli aivan hirvee pelekuri siellä että minusta siinä niinkö vaikka nämä kunnallisia oli mutta se käsittely oli ihan erilaista...tuossa ainaki minusta oli semmonen mukavampi ensivaikutelma...en minä tiää miksikä se tuollaku nuissa oli niin se to-sissaan oli semmonen pelekonen aina että ei niille saa sanna ei niitä saa häiritä...”

Ammattitaidon ohella haastateltavat pitivät yhteistyösuhteessa merkittävänä palvelukodissa tehtävää yhteistyötä läheisten kanssa. Tulosten mukaan läheiset pitivät erittäin tärkeänä sitä, että he voivat olla mukana tiiviisti asukkaan hoidossa palvelukotiin muuton jälkeenkin. Läheiset halusivat olla aina ajan tasalla asukkaan tilanteesta. Neliapilassa henkilökunta huomioi asukkaan läheiset myönteisesti ja oli avoimesti vuorovaikutuksessa heidän kanssaan.

”...siinä mielessä kyllä olleet ni huomanneet ja huomioineet ihan ja ihan siis myönteisesti...”

”...eihän sitä aina oo aikaa mutta kyllä ne niinku yleensä ne hoitajat on huomioineet ja jos on mahollista ni tulevat juttelemaan ja sillä lailla...eikä tuu semmosta tunnetta että no johan niillä on kiire että ku eivät nää ollenkaan...”

Tulosten mukaan ohjaajat kertoivat läheisille avoimesti asukkaan voinnista ja kuulumisista, mutta haastatteluissa tuli selkeästi esille myös se, että ohjaajilla ei ollut riittävästi aikaa keskus-

teluille läheisten kanssa. Ohjaajilta toivottiin vielä enemmän avoimuutta läheisiä kohtaan ja heidän odotettiin tulevan tapaamaan läheisiä ja asukasta enemmän tulotilanteessa. Läheiset pitivät tärkeänä sitä, että yhteistyö oli avointa ja heihin otettiin heti yhteyttä, jos oli jotakin asiaa.

”...välillä vähä on niinku hoitajien kans aikaa ja aina ei oo aikaa keskustella...mutta koska on ollu mahdollisuus niin ihan on ollu kiva niiden kans jutella ja mennä niin on kertoneet aina että miten on mennä...”

”...ajattelin vain että kun käypi niin tuota että saisi hoitajat käyvä enempi raatauttamassa...ni voisko sitä olla sitten että vaikka näkis että sinne mennö ni siellä voipi hoitajaki käyvä siellä...sitä niinku että vähä sitten pääsis näkemään että minkä näkösiä työntekijöitä siellä niinku aina...”

Myös asukas haastattelussaan ilmaisi ohjaajien olevan usein kiireisiä eikä heillä ollut aikaa keskusteluun asukkaiden kanssa. Asukas koki kuitenkin ohjaajat erittäin lämpöisiksi ja iloisiksi. Asukas halusi, että ohjaajilla olisi enemmän aikaa keskustella asukkaiden kanssa. Hän koki, että ohjaajien työ oli täynnä asukkaiden fyysistä auttamista eikä seurustelulle jäänyt aikaa.

”...no eipä ne isommasti jouva ku niitei oo. Ei ne jouva palajo jututtelemaan. No joskushan ne jottain kysäsee...joo kyllä ne, kyllä ne yrittää senne hoitajat. Varmasti ne tekkee sen työnsä...ja ei niitä passaa kiiruhtaa kyllä ne tekkeö sen työnsä...vaan se ei kaikki yhtä aikaa, vähät hoitajat niin ne ei jouva. Se pitää se tärkein tehdä, tehtävä on siellä...” (asukashaastattelu)

”...on ne, ne tuopi ihan posken poskelle. Joo niin ne tekkee...” (asukashaastattelu)

Yhteydenpito läheisten ja henkilökunnan välillä koettiin erittäin merkittäväksi osaksi hoitoa. Läheiset halusivat tietoa asukkaan hoidosta ja voinnista, mutta yhtä tärkeää oli että kaikki käytännön asiat hoituivat ja niistä kerrottiin heille. Yhteistyössä läheisten kanssa korostui vai- tiolovelvollisuuden merkitys ja ohjaajien tuli tietää tarkasti kenelle he ilmoittivat asioista. Pal- velukodissa vai tiolovelvollisuuden koettiin toimineen hyvin.

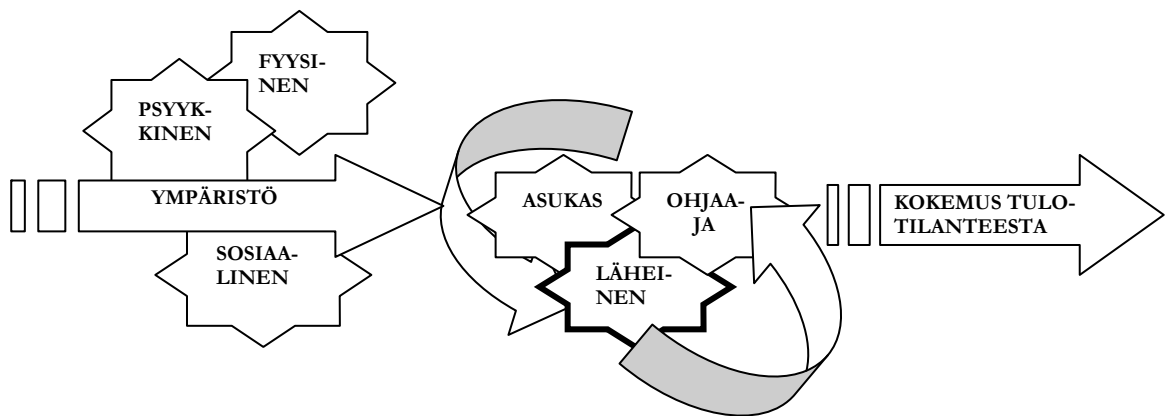
”...tuota toi on toiminut hyvin...että jos on jotain niin kenelle ilmoitetaan niistä asioista...”

”...se on se vaitiolovelvollisuus että että tuota minusta sekä on niinku todella tärkeä asia...se että hoitajat on vaitiolovelvollisia niin ei heidän oo pakko kertoa muille yhtään mitään...minusta se on niinku pelannu loistavasti...”

Opinnäytetyön tuloksissa nousi vahvasti esiin luottamus palvelukodin hoitoon. Luottamus on yhteistyön tärkein lähtökohta ja sen vuoksi tulotilanteessa on tärkeää, että läheiselle kuin asukkaalle syntyy luottamus henkilökuntaa kohtaan. Tulotilanteessa luottamus luodaan avoimuudella ja tasavertaisuudella. Läheisten mukaan ohjaajien ammattitaito loi luottamusta palvelukodin toimintaa ja hoitoa kohtaan.

8.1.6 Ympäristö tulotilanteessa

Vanhuksen muutto palvelukotiin tarkoittaa asettumista uuteen kotiin ja samalla uuteen ja erilaiseen ympäristöön. Ihminen antaa ympäristölleen monta eri ulottuvuutta. Ympäristö ei ole vain konkreettinen koti ympärillä vaan yhtäläillä kodin ihmissuhteet ja tunneilmasto merkitsevät ihmiselle erittäin paljon. Kuviossa 8 on ympäristön tärkeys tulotilanteessa.

Kuvio 8. Ympäristö tulotilanteessa

Yksilöllisyys on jokaisen ihmisen perustarve. Palvelukodin fyysisessä ympäristössä yksilöllisyys tarkoitti asukkaalle omaa huonetta omine esineineen ja tavaroineen. Lisäksi yksilöllisyyttä oli oman huoneen tarjoama mahdollisuus omaan rauhaan ja yksinoloon sitä halutessaan. Läheiset kokivat asukashuoneet mukaviksi ja kooltaan riittäviksi. Läheiset halusivat laittaa asukkaan huonetta asujansa näköiseksi ja huoneista löytyi asukkaalle tuttuja esineitä ja tava-

roita. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että asukkaan huone laitettiin tutunnäköiseksi jo ennen kuin asukas itse tuli palvelukotiin.

”...ja että se huone...se on ihan mukava se huone...”

”...kävinhän minä silloin edellisellä viikolla laittamassa sinne verhot ja sänkypeitto.

Että vähän tuttua on ku se sinne mennee...”

Läheiset kuvasivat palvelukotia ajanmukaiseksi ja tarkoituksenmukaiseksi. Sen koettiin olevan myös turvallinen, kodikas ja houkutteleva. Tärkeänä nähtiin myös palvelukotia ympäröivä luonto, joka lisää nimenomaan kodinomaisuutta tämän ajan ikäihmiselle, koska moni kuusamolaisista vanhuksista on elänyt valtaosan elämästään luonnon ympäröimänä. Luonto myös tarjoaa virikkeitä ja keskustelunaiheita vanhuksille.

”...niin voi sanoa että ajanmukainen...ja että se on tarkoitettu nimenomaan tuommoseen, tuommoseen tarkotukseen...”

”...ja se ympäristöki siinä ku se on tavallaan metsän keskellä sillä lailla kuitebi lähellä kaikkee mutta sitten on kuitenkin se metsä siinä ympärillä...”

Palvelukodin sosiaaliseen ympäristöön kuului tärkeimpänä yhteisöllisyys. Asukkaalle oli tärkeää kokea itsensä yhteisöön kuuluvaksi. Haastateltavat kuvasivat kokemuksissaan, että asukkaat palvelukodissa olivat paljon ylhäällä ja viettivät aikaa yhdessä. Läheiset kokivat tämän erittäin myönteisenä asiana ja näkivät sen edesauttavan asukkaan sopeutumista palvelukotiin. Haastatteluissa korostettiin sitä, kuinka tärkeää alkuvaiheessa oli se, että ohjaajat pyytävät uutta asukasta mukaan yhteisöön. Ohjaajien oli tärkeää huolehtia asukkaat esimerkiksi talon yhteisiin tapahtumiin.

”...nehän hyvin paljon tuota mitä minä nyt tuolla oon käyny niin nehän pitää niinku siellä aulassa tai ruokasalin puolella niin että ne niinku vähän on siellä omassa huoneessa...”

”...aika paljon tuolla on näkyy ylhäällä...”

”...se että muistaa vaan pyytää sieltä se mukkaan...vaikka ei oiskaan tuota mittään ruoka-aikoja...vaikka kävelemään kun se vielä kerta kävelee...”

Sosiaalinen ympäristö koostui myös säännöllisistä kontakteista toisiin ihmisiin. Palvelukodissa sosiaalisia kontakteja tuli hoitohenkilökuntaan, vierailijoihin, läheisiin ja toisiin asukkaisiin. Haastatteluissa tuotiin esille keskustelun ja seurustelun tärkeyttä vanhan ihmisen elämässä. Haastavana koettiin se, että palvelukodissa asukkaista enää harvat kykenevät keskustelemaan ja muistelemaan yhdessä.

”...onhan hänellä tutujabi nyttien siellä mutta kun se sanoo että ne ei oo pubekaverina...”

”...joo kyllä me on juteltu tuossa kun jo niinku tutuksi tultu. No eihän ne oo ne assiet oo, nuita vanhoja reissuja...” (asukashaastattelu)

Palvelukodin psyykkinen ympäristö tarkoitti asukkaalle ennen kaikkea tunnetta siitä, että paikka oli hänelle koti, jossa oli turvallinen olo. Haastattelujen mukaan asukkaan toiveet uudelta kodilta olivat lämpö, puhtaus ja ruoka. Nämä olivat ne perusasiat, jotka vielä tämän päivän palvelukotiasukkaalle ovat ensiarvoisen tärkeitä. Myös asukas kuvasi haastattelussa sitä, kuinka tärkeää oli lämmin huone, tutut esineet ja luonto ympärillä. Tärkeää oli myös se, että sopii hyvin liikkumaan. Tunne kodista on jokaiselle hyvin henkilökohtainen ja jokaisen odotukset siltä, mitä kodin tulee tarjota, ovat hyvin yksilölliset.

”...sehän sillon aina sano kun oli pubetta...että eihän se kukaan se on puhas, lämmin ja ruokaku on...”

”...tämähän on oikeen semmonen...tämmönen se on meilläki. Puut näkyy joka puolelta, luonto ympärillä...tämä on oikeen ybelle hengelle hyvä huone. Tässä soppii liikkumaan ja... on tämä hyvä huone ja lattiat on tuossa kun käypi vessassa ni maton päälle ni poltteele kohta jo jalakoja...” (asukashaastattelu)

Psyykkisen ympäristön tärkein tekijä haastattelujen mukaan oli turvallisuuden tunne. Turvallisuus syntyi ennen kaikkea siitä, että asukas koki olonsa palvelukodissa turvalliseksi. Palvelukodin rauhallisuus loi turvallista oloa. Aggressiiviset asukkaat koettiin turvallisuutta vähentä-

vänä tekijänä palvelukodissa. Psykkistä turvallisuutta toivat myös läheisten ihmissuhteiden säilyminen.

”...tuohan on sillä lailla rauhallinen että siel ei oo niitä aggressiivisesti käyttäytyviä...”

”...pelekkoo hänellä ei varmastikkaa niinku toisten puolesta oo siellä...”

”...no kyllä se on mukava, ussempi päivä täällä joku käypi haastattelemassa...”

(asukashaastattelu)

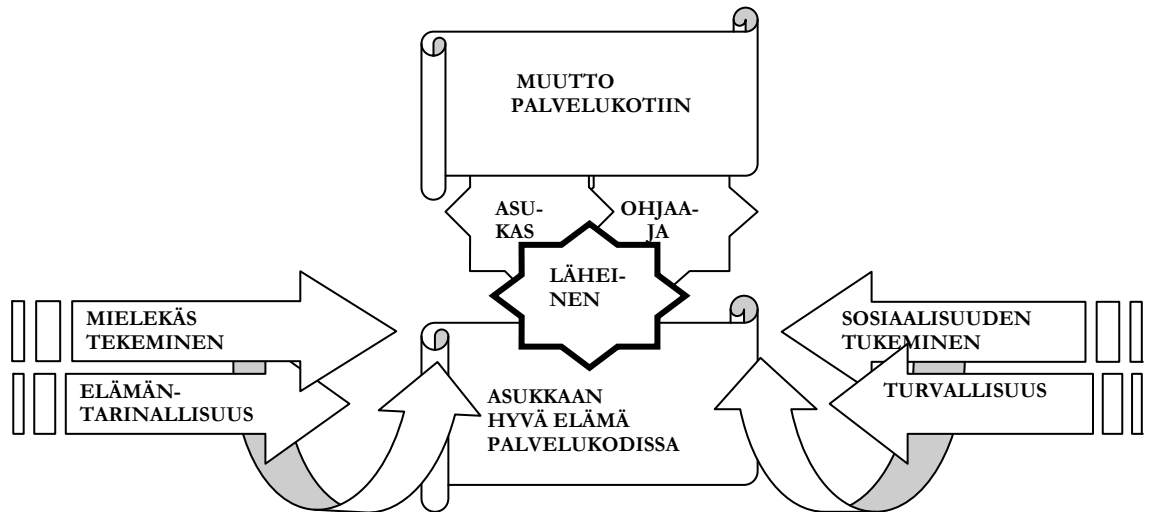
Ympäristön merkitys palvelukodin asukkaalle oli suuri. Tulotilanteessa on tärkeää selvittää asukkaalle ympäristöön liittyvät merkitykselliset tekijät, jotta asukasta kyetään tukemaan niiden säilyttämisessä ja käyttämisessä myös palvelukodissa asuessaan. Tämän opinnäytetyön tulosten mukaan palvelukodin ympäristössä korostui fyysinen turvallisuus, tarkoituksenmukaisuus, viihtyvyys ja kodinomaisuus, oman huoneen merkitys, yhteisöllisyys ja psyykinen turvallisuus.

8.2 Asukkaan hyvä elämä palvelukodissa

Jokainen ihminen liittyy omaan kotiinsa hyvän olon ja tyytyväisyyden tunteet ja sen, että siellä voi tehdä haluamiaan asioita. Koti on myös paikka, jossa saa olla oma itsensä ja näyttää kaikki tunteet ilosta suruun, onnistumisesta pettymykseen. Millä tavalla nämä asiat voitaisiin siirtää myös vanhusten palvelukotiin? Miten voidaan luoda palvelukodista asukkaalle turvallinen, hyvää oloa ja luottamusta herättävä yhteisö, jossa uskaltaa olla oma itsensä niin hyvinä kuin huonoina hetkinä?

Opinnäytetyössäni olin kiinnostunut etsimään vastausta myös näihin edellä oleviin kysymyksiin. Halusin läheisten kokemusten avulla etsiä vastauksia siihen, mitä on ikääntyvän asukkaan hyvä elämä palvelukodissa. Mistä asioista arjen tulee koostua, mitä tekemistä tulee olla ja mitä asioita tulee säilyttää ihmisen elämässä ennallaan vielä palvelukotiin muuttaessaankin. Olin kiinnostunut ihmisen kulttuurista, sen säilymisestä tai säilymättömyydestä palvelukotiin siirtymisen yhteydessä.

Seuraavana kuvaan saamani tulokset aineiston analyysissä saatujen teemojen avulla. Haastatteluista nousi esille neljä teemaa, joiden ympärille ikääntyvän ihmisen hyvän elämän palvelukodissa tulisi rakentua. Nämä teemat olivat mielekäs tekeminen, sosiaalisuuden tukeminen, elämäntarinallisuus ja turvallisuus, jotka ovat kuvattuna kuviossa 9.

Kuvio 9. Asukkaan hyvä elämä palvelukodissa

8.2.1 Mielekäs tekeminen

Jokaisen ihmisen päivään mahtuu monenlaista tekemistä ja ajanvietettä, jolloin aika myös kuluu paremmin ja samalla voi kokea itsensä hyödylliseksi tehtyään itsensä eteen jotain tai saatuun aikaiseksi jotain näkyvää. Yhtä lailla ikääntyvä ihminen palvelukodissa tarvitsee ja haluaa, että on jotakin ajanvietettä tai tekemistä. Ikääntyvän arjen tulisi olla samanlaista kuin kenen tahansa muunkin arki eikä ikääntyvän elämä saisi rajoittua palvelukotiin muutettua niin, että omat harrastukset ja tutut turvalliset asiat jäävät pois jokapäiväisestä elämästä.

Haastattelujen mukaan ikääntyvien arkeen palvelukodissa toivottiin kuuluvan asukkaan yksilöllisten mieltymysten mukaista tekemistä. Haastatteluissa korostui nimenomaan se, että tekemisen oli tärkeää olla sellaista, jonka asukas itse kokee mielekkääksi. Miehillä voi olla vaikea tietää, mitä esimerkiksi askartelu on. Haastattelujen mukaan ikääntyvälle miehelle työnte-

ko oli ollut askartelua. Myös asukas itse haastattelussa kuvasi työntöön tärkeyttä. Erityisesti miesten harrastukset ovat olleet liitoksissa aina tavalla tai toisella työntekoon.

”...mitä niinku tämmönen askartelu niin musta tuntuu että se ei etes tiedä mitä on askartelu...”

”...kun hän on askarrellu niin hän on tehny töitä...”

”...no nuiita pärekorrii ennen tehtiin ku niitähän piti olla ku perunankaivu tuli ni... pärekorrie minä oon tehny eniten käsitöiksi...” (asukashaastattelu)

Palvelukodin naisille käsitöiden ajateltiin olevan mielekästä tekemistä. Kuitenkin molempien niin naisten kuin miesten kohdalla korostettiin sitä, että tekemisen oli oltava omien toiveiden mukaista ja tekemisen uskottiin lisäävän asukkaan toimintakykyä sekä tarjoavan onnistumisen kokemuksia.

”...että ois jottain semmosta mitä pystyy niinkö ja se alakas pääki varmasti pellaamaan ku se ois jotabi semmosta...”

Haastateltavat pitivät myös tärkeänä säilyttää asukkaan totutut tavat ennallaan vielä palvelukodissakin. Ikääntyvien totutut tavat keskittyivät ulkoiluun, lehden lukuun, television katseiluun ja radion kuunteluun. Television katselua pidettiin asukkaalle mielekkäänä vain silloin, jos hän sai seurata oman mieltymyksensä mukaisia ohjelmia. Päivän lehden lukemista tai sen kuuntelemista pidettiin tärkeänä tapana tukea asukkaan orientaatiota aikaan ja tapahtumiin maailmalla.

”...ja jos musiikkiohjelmia tulloo niin niitähän se tykkää näistä vanhoista...ei välttämättä niistä vanhoista suomifilmeistä ei niistä...mutta tietebi semmosista missä on bevosii ku sehän on bevosmies...”

”...tietysti jos hän kävis enempi siellä ulukona...ulukonaban se on tykänny aina olla...”

”...niin mulla on vielä Koillissanoma tuolla käymättä kahtomassa. Se tuonne tulloo aulaan Koillissanoma. Pittää se käyvä kahtelemassa...” (asukashaastattelu)

Mielekäs tekeminen palvelukodissa voi parhaimmillaan koota asukkaat yhteen, tuottaa elämyksiä ja onnistumisia sekä auttaa asukkaita säilyttämään elämän mielekkyyttä heille tärkeiden asioiden kautta. Mielekäs tekeminen aktivoi asukkaiden eri aisteja ja vireystasoa, joista seurauksena voi olla rauhallisempi olotila ja laadukkaampi uni. Lukemalla tai kuuntelemalla päivittäin paikallislehteä, ikääntyvä tietää ajankohtaiset uutiset ja tapahtumat paikkakunnalla ja tätä kautta pysyy kiinni paikalliskulttuurissa.

8.2.2 Sosiaalisuuden tukeminen

Ihmiselle toisten seura ja vuorovaikutus ovat tärkeitä elämän perusasioita. Ihmiselle on luonteenomaista hakeutua toisten seuraan ja olla läheisessä yhteydessä toisiin ihmisiin. Sosiaalisuuden aste voi olla erilainen ihmisestä riippuen, mutta ihminen tarvitsee jonkun toisen ihmisen lähelleen. Ikääntyvällä ihmisellä sosiaaliset suhteet voivat sairauden tai muun syyn vuoksi kaventua, mutta yhteys johonkin ihmiseen on tärkeää säilyttää.

Tässä opinnäytetyössä haastateltavat kuvasivat sosiaalisuutta yhdessäolona ja suhteiden säilyttämisenä. Haastateltavat pitivät tärkeänä, että asukas voi palvelukodissa asuessaan saada sosiaalisia kontakteja toisiin asukkaisiin ja palvelukotiin syntyy yhteisöllisyyttä. Haastattelussa korostui kuinka tärkeää oli, että asukas sai säilyttää sosiaalisen luonteensa sairaudesta huolimatta jossakin muodossa. Jos asukas ei itse enää kyennyt sanalliseen vuorovaikutukseen, hänen sosiaalisuuttaan tuki se, että hän saa kuitenkin olla läsnä yhteisössä ja hänet otetaan huomioon.

”...kyllähän se olis hirmu tärkeä että siellä kävis näitä...” (tarkoittaa palvelukodin toisia asukkaita)

”...sehän on hirveen semmonen sosiaalinen ollu...tiedän että ennen kun hän sairastu niin niitä tarinoita kyllä riitti...”

Yhdessäolo asukkaiden kesken voidaan palvelukodissa lisätä erilaisten ryhmien avulla. Haastattelussa tuli esille toive toiminnallisista ryhmistä palvelukotiin. Ryhmien avulla on mahdollista yhtä aikaa tarjota asukkaille niin yhdessäoloa kuin mielekästä tekemistä.

”...jos tulloo jotaki niitä ulukoilujuttuja ja muuta ni se varmasti lähtee...”

”...onko...mitään semmosta jumppaa...siinä mejjän kylällä ni se jumppa toimi ni sehän kuluki siellä...”

Suhteet läheisiin olivat tärkeitä asukkaalle. Asukkaille oli tärkeää, että omaiset kävivät tapaa-
massa heitä palvelukodissa. Lisäksi asukkaat pitivät yhteyttä heihin puhelimen välityksellä.
Haastatteluissa läheiset kertoivat kuinka asukas sairauksista ja heikentyneestä voinnista huo-
limatta tunnisti hänelle läheiset ihmiset. Suhteiden säilyttäminen läheisiin ei ollut tärkeää vain
asukkaalle vaan yhtälailla läheisille.

*”...se yks joka sille soitteleeki aika usein tuota...kyllä se niinku senbi muistaa
vaikka ei oo nyt aikakausiin nähny...”*

Asukkaiden suhteiden säilyttämistä läheisiin helpotti myös se, että palvelukodissa ei ole erilli-
siä vierailuaikoja vaan vieraat ja omaiset voivat tulla sinne silloin kun itselle sopii ja viipyä
haluamansa ajan. Lisäksi palvelukodissa mahdollistettiin asukkaan vierailut läheisten luo.

*”...ei oo mitään vierailuaikoja vaan sinne voi mennä millon itelle sopii ja olla niin
kanan ku siellä ite haluaa tai pystyy olemaan...”*

Yksinäisyys on monen ikääntyvän kotona asuvan ongelma, mutta palvelukodissa asukkaalla
on aina yhteisö ympärillä. Hyvä yhteisö luo asukkaisiin turvallisuutta, yhteenkuuluvuuden
tunnetta ja asukkaiden välille voi parhaimmillaan syntyä ystävyyssuhteita. Läheisten vierailut
auttavat asukasta säilyttämään yhteyden palvelukodin ulkopuolelle.

8.2.3 Elämäntarinallisuus

Jokaisella ihmisellä on elämäntarina kerrottavanaan. Kiinnostus ikääntyvän ihmisen elämän-
tarinaa kohtaan on tärkeää, koska ikääntyvällä on paljon arvokasta niin sanottua hiljaista tie-
toa, joka olisi hyvä saada talteen. Jokaisen elämäntarina on omansa näköinen ja jokainen ih-
minen antaa merkityksen omalle elämäntarinalleen. Ikääntyvien kohdalla on tärkeää muistaa

hienovaraisuus elämäntarinasta puhuttaessa. Ikääntyvän tulee itse saada kertoa elämästään sen minkä hän haluaa.

Tämän opinnäytetyön mukaan elämäntarinallisuus palvelukodin asukkaan elämässä näkyi omien tavaroiden ja esineiden, elämänhistorian ja muistelun kautta. Haastateltavat pitivät tärkeänä, että hoitohenkilökunta olisi kiinnostunut asukkaan eletystä elämästä. Jokaisen asukkaan elämän omanlaisuutta korostettiin. Aineistossa tuli kuitenkin esille myös huoli siitä, osaavatko asukkaita paljon nuoremmat ohjaajat asennoitua ikääntyvän ihmisen elettyyn elämään oikealla tavalla.

”...se on hirmu hyvä... että on niinku kiinnostunu sen entisestä elämästä että jokkaisellahan se on vähän erityylinen...”

”...ne on niin paljo nuorempia nämä hoitajat että osovaako ne asennoitua sitten siihen...”

Ikääntyvien työlleen antama merkitys on erittäin suuri. Vielä moni tämän päivän ikääntynyt on elänyt lapsuuden, johon keskeisenä osana kuului työnteko heti nuoresta iästä lähtien. Asukashaastattelussa tuli lukuisia kertoja esille työn arvostaminen. Työnteko oli asukkaalle elämän perusarvo. Markka oli pitänyt omalla työllä ansaita ja kotiin antaa jo lapsena. Myös läheiset kuvasivat sitä, millä tavalla asukkaan oli täytynt aloittaa työnteko jo varhain lapsuudessa.

”...se on ollu se työ...hänellä niinku se lapsuus tavallaan katkesi...sität se ollu saapi sanoa että aina menossa...”

”...se kun piti tuo markka käyvä kaakaabi hakemassa sillon ku oltiin nuorempii että sitä ei tullu siihen kouraan...minä oon kottiin tuonu rahan ja ne on isä pannu säästöön ja sieltä kait sitä on sitten eletty...” (asukashaastattelu)

Asukashaastattelun ja omien havaintojeni mukaan ikääntyville oli erittäin tärkeää, että he saivat kertoa ja jakaa omaa elämäntarinaansa muille. Sota oli kuitenkin asia, jota ei haluttu muisteltavan. Myös läheiset pitivät tärkeänä sitä, että asukas saisi palvelukodissa asuessaankin muistella elettyä elämäänsä. Vanhojen aikojen muistelemista pidettiin tärkeänä samoin kuin omien tavaroiden ja esineiden kautta tapahtuvaa muistelua.

”...tätä elettyä elämää on niin pitkään jo (naurua)...me kahella hevosella oltiin tuolla Rovaniemen maalaiskunnassa savotassa (arvostus huokuu asukkaasta), siellä oltiin kerranbi kaks kuukautta...sillä oli yheksän lasta sillä vanhemmilla ja se piti vanahimmasta päästä lähtee aena markekaa hakemaan...markekaa tienamaan ja hyvin on menny...” (asukashaastattelu)

”...tuota sottaa minä en tuntisi että tarttis olla koskaan... ei koskaan...en oo muistellu, siitä ei kyllä puhu, en minä oo ainakaan puhunu...” (asukashaastattelu)

”...minkalaista työtä ne on tehnyt ja siitä keskustelu...se kyllä keskustelloo...”

Omista tavaroista ikääntyville tärkeimpiä olivat omat käsityöt, seinävaatteet, kello, taulut, jotkin henkilökohtaiset lahjaksi saadut esineet sekä valokuvat. Havaintojeni mukaan suurimmalla osalla palvelukodissa asuvista ikääntyvistä oli huoneessaan valokuvia läheisistään. Asukkaiden huoneet oli laitettu kodinomaisiksi. Huoneiden sisustuksesta näkyi se, että ikääntyville tavarat eivät olleet koskaan niin suuressa roolissa kuin, mitä ne esimerkiksi tänä päivänä nuorille ihmisille ovat. Tavaraa ei tarvinnut olla huoneessa paljon. Haastateltavat kokivat tavarat ja esineet tärkeäksi juuri sen vuoksi, että niiden avulla ikääntyvä saattoi muistella elettyä elämänsä.

”...että sais jollain lailla sitä huonetta omanlaiseksi että ois jotain tuttua että sinneki jotaki tuttua esinettä ja juttua...”

”...tuon seinäryijynbi toi tuonne...niin täytinkö minä sillon viisikymmentä vuotta, niin minä taisin tehdä...oon tykänny siellähän on kettuo, metsoo...” (asukashaastattelu)

Kun ikääntyvät muistelevat, he saavat siitä itselleen voimaa ja samalla siirtävät nuoremmille sukupolville elämäkokemustaan. Kuuntelemalla ikäihmisten tarinoita esimerkiksi siitä miten Kuusamossa on ennen eletty, asuttu ja tehty työtä, siirtyy niin sanottu hiljainen tieto sukupolvelta toiselle ja voidaan puhua kulttuurisesti merkittävästä vanhuudesta. Vanhuksilla on tärkeä merkitys kulttuurin siirtäjinä. Vanhusten elämäntarinan kuuleminen auttaa elämäkokemuksen, historian ja hiljaisen tiedon siirtymisessä eteenpäin.

8.2.4 Turvallisuus

Turvallisuus on jokaisen ihmisen perusedellytys hyvälle elämälle. Ihmisen on tunnettava elämänsä turvalliseksi asumispaikastaan ja -muodostaan huolimatta. Turvallisuudella tarkoitetaan niin turvallisuuden tunnetta kuin fyysistä turvallisuutta. Palvelukodissa asukkaan turvallisuuteen vaikuttavat useat eri tekijät, koska asukas asuu yhteisössä, johon kuuluu henkilökunta ja toiset asukkaat.

Tämän opinnäytetyön mukaan asukkaan turvallisuus palvelukodissa koostui turvallisesta olosta ja perustarpeiden huolehtimisesta. Palvelukodissa asuva asukas on tavalla tai toisella riippuvainen henkilökunnan avusta ja läsnäolosta. Oma avuttomuus tai terveyden heikentyminen herättää asukkaassa turvattomuuden tunnetta, johon hoitohenkilökunnan läsnäolo ja apu tuovat helpotusta.

Haastateltavien mielestä perustarpeiden tyydyttäminen ikääntyvän ihmisen elämässä oli ensiarvoisen tärkeää. Asukkaan tarpeisiin tuli aina vastata. Haastateltavat pitivät tärkeänä, että asukas pääsi vessaan aina tarpeen vaatiessa. Aineistosta nousi esille tilanteita, joissa asukkaan vessatarpeet oli ohitettu vedoten siihen, että asukkaalla on vaippa, johon voi tehdä tarpeensa. Tätä ei kuitenkaan ollut tullut esille tässä palvelukodissa vaan kokemus liittyi edellisiin hoitopaikkoihin. Samalla tavalla saunominen ja käveleminen koettiin asioiksi, joita tuli tukea asukkaan perustarpeiden tyydyttämiseksi.

”...se ois että niitä vessatarpeita sais tehdä sinne vessaan...se on joka kerta kun mennöö niin ensimmäisenä sanonu että sinä et tiää minkälainen kokemus se on kun pitää housuisa laskea...”

”...jos vaikka kävelemään kun se kerta vielä kävelee...”

Asukkaan turvallinen olo muodostui palvelukodin turvallisesta ympäristöstä sekä yhteisön turvallisuudesta. Turvallisuutta lisäävinä tekijöinä nähtiin luonto ja eläimet palvelukodin ympärillä sekä se, että palvelukodissa asukkaat olivat toisillensa turvaa tuovia. Aggressiivisesti käyttäytyviä asukkaita pidettiin turvallisuuden uhkana. Haastateltavat eivät kokeneet tässä palvelukodissa olevan aggressiivisesti käyttäytyvistä asukkaita.

”...niin metän keskellä asuttu. Yleensä katottu kun jänikset juoksee ja loikee...”

”...että ei oo niitä aggressiivisesti käyttäytyviä...että pelekoo ei oo...”

Palvelukoti on asukkaan oma koti ja silloin turvallisuuden tunne on ehdoton vaatimus. Turvallisuutta voidaan luoda monella eri tavalla. Toisen ihmisen läheisyys, oma yksityisyys ja rauha, yhteisöllisyys ja perustarpeiden täytyminen ovat turvallisuuden osatekijöitä palvelukodissa.

8.3 Yhteenveto opinnäytetyön tuloksista

Opinnäytetyöni aineisto muodostui laajaksi, joten seuraavassa olen halunnut vielä esittää tuloksista yhteenvedon, joka helpottaa lukijaa löytämään työstäni keskeiset tulokset nopeasti.

1. Ensivaikutelma palvelukodista oli ollut miellyttävä ja ensikohtaaminen palvelukodin tulotilanteessa oli koettu onnistuneena ja myönteisenä. Ensimmäinen kontakti palvelukotiin oli jäänyt hyvin mieleen ja se oli synnyttänyt asukkaalle ja läheisille vain myönteisiä kokemuksia.
2. Vastaanotto palvelukotiin oli koettu erittäin hyvänä ja siitä oli välittynyt kaikille ystävällisyys, lämpö ja aito läsnäolo. Vastaanotosta oli jäänyt mukava mieli. Palvelukodin henkilökunnan vuorovaikutusta kuvasi yhdenarvoisuus ja välittäminen.
3. Asukkaiden siirtyminen palvelukotiin oli onnistunut hyvin ja asukkailla koettiin olevan palvelukodissa hyvä olla jo asumisen alkuvaiheessa. Asukkaan hyvä oli sidoksissa hänen rauhallisuuteen ja vapautumiseen tulotilanteessa ja sen jälkeen. Läheisen kokemus asukkaan hyvästä olosta palvelukodissa loi luottamusta palvelukodin toimintaan ja hoitoon. Palvelukodin ohjaajat ottivat uudet asukkaat ja läheiset vastaan empaattisesti ymmärtäen tilanteeseen liittyvät eri tunteet.
4. Tulopäivänä pidetty tulokeskustelu koettiin myönteisenä ja tunnelmaltaan leppoisana. Tulokeskustelut koettiin suurpiirteisenä asioiden ylösottamisena. Tulokeskusteluissa keskusteltavat asiat vaihtelivat ja tulokeskusteluista jäi puuttumaan syvällisyys.

Tulokeskustelut eivät käsitelleet asukkaan elettyä elämää millään tavalla vaan se oli sisällöltään sairauskeskeinen.

5. Yhteistyösuhdetta läheisen ja hoitohenkilökunnan välillä pidettiin tärkeänä tulotilanteessa. Hyvän yhteistyösuhteen edellytyksenä pidettiin hoitohenkilökunnan ammattitaitoa sekä kykyä tehdä yhteistyötä läheisten kanssa. Läheiset halusivat olla paljon mukana asukkaan elämässä palvelukotiin siirtymisen jälkeenkin. Läheiset arvostivat paljon sitä, että heidät otettiin mukaan yhteistyöhön.
6. Henkilökunta palvelukodissa koettiin ammattitaitoiseksi ja yhteistyöhön kykeneväksi. Ammattitaitoa kuvasi hyvä kohtelu, tasavertaisuus ja luottamus hoitoon. Henkilökunnalta toivottiin kuitenkin lisää avoimuutta läheisiä kohtaan sekä enemmän aikaa keskusteluun läheisten ja asukkaiden kanssa. Myös tulotilanteeseen odotettiin varattavan enemmän aikaa. Palvelukodin kiire oli näkynyt osassa tulotilanteita.
7. Palvelukodin ympäristöllä oli tärkeä merkitys tulotilanteessa. Palvelukodin fyysinen ympäristö koettiin turvalliseksi ja kodikkaaksi sen tarkoituksenmukaisuuden, ajanmukaisuuden sekä ympäröivän luonnon kautta. Ympäristöön oli kiinnitetty huomiota jo tutustumistilanteessa. Ympäristön siisteys ja valoisuus olivat tehneet myönteisen vaikutuksen.
8. Palvelukodin sosiaalisessa ympäristössä yhteisöllisyydellä oli tärkein merkitys. Läheiset kokivat myönteisenä sen, että asukkaat olivat palvelukodissa paljon ylhäällä ja yhdessä. Tämän koettiin myös edesauttavan uuden asukkaan sopeutumista palvelukotiin. Myös keskustelun ja seurustelun tärkeyttä korostettiin. Ongelmana kuitenkin koettiin se, että harvat asukkaista enää kykenivät seurustelemaan ja muistelemaan yhdessä. Ohjaajilla koettiin myös olevan aivan liian vähän aikaa keskustelulle asukkaiden ja läheisten kanssa. Ohjaajien koettiin tekevän työnsä hyvin, mutta aikaa vuorovaikutukseen ja seurusteluun ei riittänyt.
9. Asukkaan turvallinen olo koettiin tärkeäksi asiaksi uudessa kodissa. Palvelukotia kuvattiin turvallisuutta tuovaksi sen rauhallisuuden ja aggressiivisten asukkaiden puuttumisen myötä. Lisäksi suhteiden säilyttäminen läheisiin ihmisiin todettiin turvalli-

suutta tuottavana asiana. Läheiset kokivat, että he olivat aina tervetulleita palvelukotiin. Läheisten vierailua helpotti myös se, että palvelukodissa ei ollut vierailuaikoja.

10. Asukkaan hyvään elämään palvelukodissa haluttiin kuuluvan omien yksilöllisten toiveiden ja mieltymysten mukaista tekemistä. Tärkeimpänä pidettiin omien totuttujen tapojen säilyttämistä. Tuloksissa korostui, että ohjaajien tuli tietää mitä tekemistä he voivat tarjota kenellekin. Mielekkään tekemisen tarjoaminen ei ollut mahdollista ilman asukkaan elettyyn elämään perehtymistä. Tekemisen tuli olla hyvää mieltä tuottavaa eikä asukkaan omien tapojen tai arvojen vastaista.
11. Asukkaan sosiaalisuuden tukemista pidettiin välttämättömänä hyvän elämän edellytyksenä. Sosiaalisuuteen kuului kontaktit toisiin asukkaisiin, läheisiin ja hoitohenkilökuntaan sekä erilaiset ryhmätoiminnot, joita toivottiin perustettavan palvelukotiin. Palvelukodin laaja asukasmäärä mahdollistaisi erilaisten ryhmien perustamisen. Ryhmätoiminnan käynnistäminen vaatii organisaatiolta lisäresursseja sekä henkilökunnalta kiinnostusta ja sitoutumista.
12. Hoitohenkilökunnan kiinnostusta asukkaan elettyä elämää kohtaan pidettiin tärkeänä. Samalla kuitenkin tuli esille huoli siitä, osasiko henkilökunta asennoitua ikääntyvän elettyyn elämään oikealla tavalla. Muistelua pidettiin välttämättömänä hyvän elämän edellytyksenä. Asukkaan omat tavarat ja esineet koettiin tärkeiksi muistojen kautta. Tällä hetkellä palvelukodissa kuitenkin puuttui tulotilanteessa aktiivinen kiinnostus asukkaan elämänsä historiaa kohtaan. Keskustelu läheisten ja asukkaan kanssa asukkaan eletystä elämästä toisi arvokasta tietoa, jota voidaan hyödyntää osana jokapäiväistä toimintaa ja hoitamista.
13. Perusedellytyksenä asukkaan hyvälle elämälle palvelukodissa nähtiin turvallisuus, joka koostuu perustarpeiden hyvästä toteutumisesta sekä turvallisesta olosta palvelukodissa. Perustarpeisiin liittyvien omien tapojen säilyttäminen nähtiin ensiarvoisen tärkeänä. Asukkaan sisäinen turvallisuuden tunne näkyi tyytyväisyytenä asumiseen ja elämiseen palvelukodissa.

Tulosten analyysin ja tulkinnan myötä toinen tutkimustehtävistä muuttui ja lopullisiksi tutkimustehtäviksi muodostuivat *mitkä asiat läheisen kokemana ovat merkityksellisiä asukkaan tulotilanteessa palvelukoti Neliapilaan? ja mistä asioista koostuu asukkaan hyvä elämä palvelukodissa?*

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimus ei ole valmis vielä silloin, kun tulokset on analysoitu vaan niitä on vielä selitettävä ja tulkittava. Tuloksin tarkoitetaan tutkijan pohdintaa analyysin tuloksista ja johtopäätöksi- en tekemistä tuloksista. Johtopäätösten tulee antaa vastaukset asetettuihin tutkimustehtäviin. (Hirsjärvi ym. 2007, 224–225.) Tässä opinnäytetyössä tulkinta ja johtopäätösten tekeminen perustuu haastattelujen avulla saamiini aineistoihin, haastattelujen aikana tekemiini havain- toihin ja omiin kokemuksiini ikääntyvien hoitotyöstä. Johtopäätösten tarkoituksena on sy- ventää saatuja tuloksia.

9.1 Merkitykselliset asiat asukkaan tulotilanteessa

Palvelukoti Neliapilan tulotilanteessa läheiset kokivat merkityksellisiksi asioiksi vuorovaiku- tuksen, asukkaan tunnekokemuksen, yhteistyösuhteen, ensivaikutelman, ympäristön ja tulo- keskustelun. Näillä asioilla koettiin olevan merkitystä sille, miten yhteistyö ja asukkaan elämä palvelukodissa lähtevät sujumaan. Mielestäni tulotilanne näiden tulosten perusteella tulee nähdä tilanteena, jolla on yhteys hyvinkin kauas. Sillä miten tulotilanne hoidetaan, on merki- tystä hoidon laadulle. Voutilaisen (2004, 73) tutkimuksessa tyytyväinen omainen antoi hoito- työn laadulle korkean arvosanan. Lovikan (1998, 36–37) tutkimuksessa ensikohtaamisella luodaan myöhemmän vuorovaikutussuhteen peruselementit ja suuntaa. Laakkosen (2004, 81) mukaan jokainen hoitoyhteisö on erilainen ja erilaisuus heijastuu jo sisääntuloaulan ja vas- taanottotilojen tunnelmasta ja ilmapiiristä. Tässäkin opinnäytetyössä tuli esille se, millä tavalla palvelukotiin tulija aistii tunnelman jo astuessaan sisälle palvelukotiin. Palvelukodissa lähei- nen aloittaa hoitotyön laadun arvioinnin jo tutustumiskäynnillään tai viimeistään tulotilan- teessa.

Palvelukoti Neliapilassa läheiset kokivat tulotilanteen erittäin miellyttävänä ja myönteisenä. Vuorovaikutuksella ja kohtaamisella on hoitotyössä iso merkitys, koska hoitotyötä ei voi teh- dä ilman vuorovaikutusta. Tulotilanteessa läheiset kokivat ohjaajat ystävällisinä ja mukavina. Läheiset kuvasivat vastaanottoa palvelukotiin avosyliseksi, joka mielestäni kuvaa sitä kuinka ohjaajat palvelukodissa ovat aitoja ja välittäviä. Mattilan (2001, 60–62) potilaan ja hoitajan vuorovaikutusta kuvaavassa tutkimuksessa tulotilanteen myönteisyys nähtiin vuorovaikutusta

vahvistavana tekijänä. Töyryn (2001) mukaan potilaat haluavat, että he voivat kokea olevansa tervetulleita sairaalaan ja he haluavat, että heitä kohdellaan ystävällisesti, kohteliaasti ja asiallisesti. Myös Janhosen ja Koivusalon (2004, 78) kuin Onnelan (1998, 64) mukaan hyvän hoidon perusteina voidaan pitää hoitajien asiallisuutta ja ystävällisyyttä. Potinkaran (2004, 62) mukaan hoitajan aitous on avoimuutta ja intensiivisyyttä.

Läheiset korostivat asukkaan tunnekokemuksen merkitystä tulotilanteessa. Asukkaat olivat tulotilanteessa rauhallisia ja vapautuneita, mikä loi läheisille luottamusta hoitoon. Läheiset kokivat, että asukkaiden myönteisiin tunnekokemuksiin vaikutti ohjaajien läsnäolo ja asukkaan tunteiden huomioiminen. Asukkaat kokivat olevansa hyväksytyjä ja sitä kautta sopeutuminen uuteen ympäristöön oli helpompaa. Myös Laivon (2008, 25) tutkimuksen mukaan omaisille oli tärkeää, että vanhuksella itsellään on vanhainkodissa turvallinen ja tyytyväinen olo. Töyryn (2001) tutkimuksen mukaan tunne-elämän huomioon ottamiseen liittyy se, että potilas on tervetullut, hänen vointiaan tiedustellaan riittävästi, hän saa ystävällistä ja asiallista kohtelua ja hänen pelkojaan lievitetään. Samalla tavalla palvelukodin tulotilanteessa näillä asioilla voidaan varmasti edesauttaa asukkaan sopeutumista uuteen yhteisöön.

Asukkaan palvelukotiin sopeutumiseen vaikutti myös hänen oma luonteensa ja persoonansa. Myös sillä, miksi asukas muutti palvelukotiin, on merkitystä sopeutumiselle. Jos asukas oli käsitellyt muuttonsa etukäteen ja hyväksyi tilanteensa, oli sopeutuminen helppoa. Jos muutto taas tapahtuu vasten hänen tahtoaan, ei sopeutuminen tapahtunut ehkä koskaan. Myös Hjortsjö-Nordbergin (2003, 3) tutkimuksen mukaan on olemassa kolmenlaisia palvelutaloon sopeutuvia vanhuksia. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat realistisesti muuttoon suhtautuvat vanhukset, jotka tuntevat kotiutuneensa palvelutaloon ja ovat tyytyväisiä tilanteeseensa. Toiseen ryhmään kuuluvat vanhukset, jotka sopeutuvat tilanteeseen pikkuhiljaa pakon edessä. Kolmannen ryhmän muodostavat vanhukset, jotka jatkuvasti ikävöivät entiseen kotiinsa eivätkä kykene sopeutumaan palvelutaloon. (Hjortsjö-Nordberg 2003, 3.)

Yhteistyösuhteella tässä opinnäytetyössä tarkoitettiin ohjaajan ja läheisen välistä tasavertaista yhteistyötä, jonka tavoitteena on asukkaan hyvän elämän turvaaminen palvelukodissa. Yhteistyöllä taataan asioiden toimivuus, tiedon kulku ja hyvä hoito. Läheisten mielestä tärkeintä yhteistyösuhteessa oli ammattitaito ja yhteistyö. Läheiset kokivat, että Neliapilassa henkilökunta oli aidosti kiinnostunut yhteistyöstä läheisten kanssa. Ongelmana kuitenkin nähtiin ajan puute riittävälle yhteistyölle. Läheiset toivoivat ohjaajilta myös enemmän avoimuutta ja

aikaa keskusteluille läheisten kanssa. Läheiset tiedustelivat myös oliko palvelukodissa mitään postia läheisten ja henkilökunnan välillä. Lisäksi läheiset pitivät tärkeänä, että heihin otetaan herkästi yhteyttä asukasta koskevista asioista. Samankaltaisia tuloksia on tullut esille myös Laivon (2008, 37) ja Lehtosen (2005, 63–64) tutkimuksissa. Omaisen arvio hoidon laadusta on sitä kielteisempi, mitä vähemmän hän voi osallistua läheisensä hoitoon (Voutilainen 2004, 73).

Opinnäytetyön tulosten mukaan ohjaajien toiminta oli ammatillista ja siinä korostui avoimuus, hyvä kohtelu ja huomaavaisuus. Ohjaajat koettiin helposti lähestyttäväksi ja he avoimesti kertoivat läheisille asukkaan kuulumiset. Myös Lehtosen (2005, 64) mukaan hoitohenkilökunnan tulisi oma-aloitteisesti antaa läheisille tietoa vanhuksesta. Aikaa yhteisille keskusteluille ei vain palvelukodin arjesta tahdo riittävästi löytyä. Erityisesti tulotilanteessa läheiset odottivat, että ohjaajat olisivat tehneet itsensä tutuksi heille. Läheiset myös pitivät tärkeänä, että asukkaan asioista ilmoitetaan sovitulle henkilölle mahdollisimman pian. Kun läheinen kokee olevansa palvelukodissa osa asukkaan elämänpiiriä, yksilöllisyyttä ja hoitoa, lisää se hänen tunnetta tasavertaisuudesta asukasta kohtaan (Potinkara 2004, 48). Omaiset halusivat osallistua vanhusten hoitoon enemmän kuin heillä on siihen tällä hetkellä mahdollisuuksia (Voutilainen 2004, 61).

Tulokeskustelulla palvelukodissa tarkoitettiin tulopäivänä pidettyä asukkaan, läheisten ja ohjaajan välistä keskustelua, jonka läheiset kokivat asialliseksi, myönteiseksi ja ilmapiiriltään leppoisaksi. Tulosten ja tekemiäni havaintojeni mukaan tulokeskustelut palvelukodissa olivat sisällöltään kirjavia. Palvelukodista puuttui yhteinen käytäntö tulokeskustelun sisällöstä ja läpiviennistä. Tulotilanteeseen ja tulokeskusteluun ei ollut myöskään varattu erillistä aikaa eikä vastaanottavaa ohjaajaa ollut erikseen nimetty vaan henkilökunta keskenään sopi kuka vastaanottaa uuden asukkaan ja hänen läheisensä. Palvelukodissa pyrittiin kuitenkin siihen, että omaohjaaja vastaanottaa uuden asukkaan, jos se vain oli mahdollista. Tulokeskusteluun tulisi varata riittävästi aikaa ja rauhallinen tila (Yura & Walsh 1991, 169–189). Myös Onnelan (1998, 65) mukaan omahoitajan tulisi tehdä tulohaastattelu ja varata siihen riittävästi aikaa.

Opinnäytetyössäni olin kiinnostunut selvittämään asukkaan eletyn elämän huomioimista tulotilanteesta ja oman kulttuurin siirtymistä palvelukotiin. Haastattelujen ja omien havaintojen mukaan palvelukodissa ohjaajat eivät perehdy asukkaan elämänhistoriaan tulotilanteesta. Läheiset itse vain täyttävät asukkaasta elämänkaarilomakkeen, joka liitetään asukasperiin.

Lomaketta ei käydä läpi yhdessä henkilökunnan kanssa ja uuden asukkaan elettyyn elämään perehtyminen jää jokaisen ohjaajan omalle vastuulle. Holman (2003, 44) mukaan omaiset haluavat, että heiltä kysyttäisiin potilaan tottumuksista ja toivomuksista.

Lähiomaisen merkitys hoidossa korostuu ennen kaikkea silloin, kun vanhus ei enää itse pysty päätöksentekoon. Hoitaja voi keskustella läheisen kanssa vanhuksen elämäntavoista ja tottumuksista, sillä omaiset tuntevat vanhuksen usein henkilökuntaa paremmin. Keskusteluista saatu tieto auttaa entistä yksilöllisempään hoitoon. (Vaarama & Voutilainen 2006, 77–82.) Palvelukoti Neliapilassa kiinnostus asukkaan elettyä elämää kohtaan oli tulotilanteessa vähäistä.

Vanha ihminen on oma tarinansa ja muistot sekä tarinat ovat tärkeitä vanhuuden voimavaroja. Ikääntyvillä on tärkeä merkitys kulttuurin tuottajina, kuluttajina ja välittäjinä. (Koskinen 2004, 53.) Jos ohjaaja ei tunne asukkaan elämäntarinaa millään tavalla, menettää hän ison osan merkittävää tietoa, jonka avulla hän pystyisi tukemaan asukkaan turvallisuutta, elämäkokemusten merkityksellisyyttä ja elämän jatkumista palvelukodissa mahdollisimman samanalaisena kuin omassa kodissa. Klemola (2006, 74) korostaa tutkimuksessaan ikääntyvien toivetta elämän jatkuvuudesta hoitokodissa mahdollisimman samanalaisena kuin se on ollut omassa kodissa.

Palvelukoti Neliapilassa osa asukkaista sairastaa dementoivaa sairautta tai kärsii eriasteisista muistiongelmista. Tästä johtuen he eivät itse kykene sanomaan, kuinka he haluaisivat itseään hoidettavan, mitkä asiat ja tavat ovat heille tärkeitä ja mitkä ovat heidän elämänsä arvot. Ymmärrys vanhan ihmisen elämästä ja persoonasta lisääntyy, kun hänen elämäkertomus huomioidaan ja sitä vielä täydennetään omaisten ja henkilökunnan tiedoilla vanhuksen elämästä (Uusitalo 2007, 86–106). Jos ohjaaja ei tiedä asukkaan elämäntarinaa, hän voi hoitaa asukasta omista elämäkokemuksistaan, asenteistaan ja arvoistaan käsin (Matilainen & Taimälä 2005, 15).

Vanhustyössä on tällä hetkellä hoidettavana pääasiassa sodan ja pula-ajan sukupolvi sekä sodan jälkeisen jälleenrakennuksen ja nousun sukupolvi. Näiden sukupolvien elämä, varsinkin lapsuus ja nuoruus, on ollut täysin erilaista kuin heitä hoitavien kolmannen, neljännen ja viidennen sukupolven elämä. Monen nyt hoidettavana olevan ikääntyvän lapsuudessa elettiin perinteistä talonpoikaiselämää, jossa työ oli keskeinen elämänsisältö eikä työ ja vapaa-aika

eronneet toisistaan. (Matilainen & Taivalmäki 2005, 13–14.) Opinnäytetyön tuloksissa tuli esille myös se, kuinka paljon ikääntyvät arvostavat työntekoa ja läheiset olivat huolissaan siitä, osaako henkilökunta palvelukodissa asennoitua oikealla tavalla asukkaan elettyä elämää kohtaan.

Mäkisalonen (2001, 10) mukaan tietoinen tutustuminen edellisten sukupolvien historiaan ja yhteiskuntaan voi auttaa ymmärtämään toisen sukupolven toimintaa, arvoja ja käsityksiä. Leiningerin mukaan hoitotyössä tulee pyrkiä selvittämään yksilöiden, perheiden ja eri ryhmien kulttuurisiin elämäntapoihin perustuvaa hoitamiskäyttäytymistä, arvoja ja uskomuksia. Hänen mukaansa vain tällä tavalla voidaan toteuttaa hyvää, tehokasta ja tyydyttävää hoitoa. Leiningerin mukaan eri kulttuureihin kuuluvat ihmiset kykenevät itse kertomaan ja ratkaisemaan pitkälle sen, millaista hoitoa he tarvitsevat tai haluavat hoitajilta. (Alexander ym. 1994, 414.)

Toimiva ympäristö on ihmiselle voimavara. Ikääntyvälle ihmiselle toimintakyvyn heikentyessä lähiympäristön turvallisuuden ja viihtyvyyden merkitys korostuu. Tässä opinnäytetyössä ympäristö jaettiin fyysiseen, sosiaaliseen ja psyykkiseen ympäristöön. Läheiset kiinnittivät tulotilanteessa huomiota palvelukodin viihtyvyyteen, siisteyteen, turvallisuuteen ja kodikkuuteen. Se, että jokaisella asukkaalla on oma huone, koettiin yksityisyyttä lisäävänä tekijänä. Rundelinin (1998, 74–75) mukaan oma huone oli tärkein tekijä pitkäaikaislaitoksessa viihtymiselle ja sen kautta koettiin rauhaa, lepoa, yksinäisyyttä ja hiljaisuutta.

Asukkaan turvallisuus syntyy jatkuvuudesta, tuttuudesta ja muuttumattomuudesta. Koti tuntuu kodilta, kun siellä voi tuntea olevansa vapaa ja itseään määräävä, olla suojassa elämän pahuudelta, elää itseään toteuttaen ja omaan tahtiinsa. Kodin on tärkeä tarjota kodikkautta, mielihyvää sekä olla turvallinen viihtyvyyden ja toiminnallisuuden rinnalla. (Sievinen, Sievinen, Välikangas & Eloniemi-Sulkava 2007, 9–13.) Neliapilassa asukashuoneet laitettiin kodinomaisiksi asukkaan omilla tavaroilla ja esineillä. Palvelukodin yhteisissä tiloissa oli kiinnitetty huomiota viihtyvyyteen. Viihtyvyyttä palvelukodissa oli lisätty taulujen, viherkasvien ja valaisimien avulla. Asumisviihtyvyyttä läheisten mielestä lisäsi myös ympärillä oleva luonto. Elon (2006, 124) tutkimuksen mukaan myös siisti koti ja lähiympäristö, luonnonympäristön läheisyys, asuinympäristön vihreys ja luontonäkymät ikkunasta lisäävät asumisviihtyvyyttä.

Tuloksissa läheisten mielestä asukkaan sosiaalinen ympäristö koostui palvelukodissa yhteisöllisyydestä, sosiaalisten suhteista ja kontakteista sekä keskustelusta ja seurustelusta. Läheisten

mielestä asukkaalle oli tärkeä tarjota säännöllinen mahdollisuus sosiaaliseen kontaktiin ja yhdessä oloon toisten asukkaiden kanssa. Toisaalta osa ikääntyvistä viihtyi yksin ja tätä oli läheisten mielestä ohjaajien myös kunnioitettava. Omien kokemuksieni mukaan kaikki ikääntyvät eivät ole sosiaalisia, joten asukkaan tulee itse saada päättää toisten seurassa olemisesta.

Suhteiden säilyttämistä läheisiin pidettiin opinnäytetyön tulosten mukaan tärkeänä. Palvelukodissa vieraili paljon asukkaiden läheisiä ja asukkaalle mahdollistettiin myös vierailut läheisten luo. Sosiaalinen ympäristö ja mahdollisuudet sosiaaliseen vuorovaikutukseen lisäävät elämän merkityksellisyyttä. Ikääntyvälle elämän tarkoituksellisuuden kannalta keskeisiä asioita ovat kestävien ja antoisien ihmissuhteiden löytäminen ja säilyttäminen sekä aktiviteetit, jotka ylläpitävät terveyttä, sosiaalisia suhteita sekä mielen vireyttä (Takkinen 2002). Elon (2006, 126) mukaan ikääntyvälle yhteydenpito omaisiin on tärkeä hyvinvointia tukeva tekijä. Hyvinvointi liittyy sosiaaliseen kanssakäymiseen omaisten kanssa sekä välittämisen kokemukseen. Välittämisen kokemus syntyy siitä, kun lapset käyvät vanhempiensa luona kylässä tai pitävät puhelimitse yhteyttä. Vähäisempi kokemus omaisten välittämisestä ja yhteyden pitämisestä on yhteydessä yksinäisyyden kokemukseen. (Elo 2006, 126.)

Psyykinen ympäristö tässä opinnäytetyössä tarkoitti asukkaan turvallisuuden tunnetta palvelukodissa. Läheisten mielestä palvelukodin rauhallisuus toi asukkaalle turvallisuuden tunnetta. Lisäksi aggressiiviset asukkaat koettiin turvallisuutta heikentäväksi tekijäksi palvelukodissa. Läheisten kokemana Neliapila on rauhallinen palvelukoti eikä heillä ollut kokemusta aggressiivisesti käyttäytyvistä asukkaista. Erilaiset ongelmat kuten taloudelliset, terveydelliset ja sosiaaliset vaikuttavat ihmisen turvallisuuden tunteeseen aiheuttaen stressiä ja levottomuutta. Hoitaja voi vaikuttaa tähän rauhallisella työotteella, avoimuudella ja suvaitsevaisuudella. Turvattomuuden tunnetta voidaan ehkäistä fyysisen ympäristön parannuksilla ja hyvällä hoidolla. (Noppiari, Koistinen 2005, 47–51.)

Palvelukodin tulevassa laatutyössä olisi tärkeää kiinnittää huomiota tulotilanteen yhtenäisen sisällön luomiseen sekä lisätä aikaa tulotilanteeseen ja uuden asukkaan vastaanottamiseen. Tulotilanteessa olisi tärkeää olla läsnä asukkaan omaohjaaja ja hänellä tulisi olla riittävästi aikaa paneutua uuteen vanhukseen ja hänen läheisiinsä ensimmäisenä päivänä. Alkuaikana on myös tärkeää, että ohjaajat tutustuvat uuden asukkaan elämäntilanteeseen huomioiden fyysisen toimintakyvyn ja terveyden lisäksi sosiaalisen, psyykkisen ja kulttuurisen elämänlaadun ja niihin kuuluvat asiat.

9.2 Sosiokulttuurisuus palvelukodissa

Vielä muutamia vuosia sitten puhuttiin vanhustyössä vanhusten toimintakyvystä ja voimavaroista ja elämänlaadulle ei annettu suurta merkitystä. Nyt ikääntyvän hyvää elämää tarkastellaan mahdollisimman moniulotteisena ja siksi on alettu käyttää enemmän käsitteitä elämänlaatu ja hyvinvointi. Koskisen (2006a, 4) mukaan vanhustyössä on suositeltavaa käyttää käsitteitä elämänlaatu ja hyvinvointi, koska ne ottavat paremmin huomioon vanhan ihmisen elämän kokonaisuuden kuin toimintakyvyn käsite.

Itse kiinnostuin tarkastelemaan tässä opinnäytetyössä sitä, mistä läheisten mielestä rakentuu ikääntyvän hyvä elämä palvelukodissa. Olin kiinnostunut myös selvittämään näkykö tuloksissa elämänlaatuun ja hyvinvointiin kiinteästi yhteydessä olevat voimavara-ajattelu ja sosiokulttuurisuus vai korostuuko siellä medikaalinen vanhuskäsitys. Sosiokulttuurisuus näkee vanhenemisen kiinteässä yhteydessä historiaan, elämänkulkuun, yhteiskuntaan ja kulttuuriin, kun taas medikaalisuus tarkoittaa vanhuuteen liittyvien sairauksien, raihnaisuuden ja menetyksen näkökulmaa. Sosiokulttuurinen vanhuskäsitys korostaa ikääntyvien yksilöllisyyttä, heterogeenisyyttä ja voimavaroja. (Koskinen 2006b, 7–8.) Myös kulttuurisen hoitotyön perustajan Leiningerin kulttuurisen hoitotyön mallin kehittäminen lähti aikoinaan liikkeelle lähtökohdasta, jossa hoitohenkilökunnan käsitys lasten käyttäytymiseen liittyvistä kulttuurisista tekijöistä oli vähäinen. Kulttuuria ei huomioitu lasten hoidossa hänen mukaansa riittävästi. (Alexander ym. 1994, 413.) Samalla tavalla vanhusten hoidossa tulisi nykyistä enemmän keskustella kulttuurin merkityksestä ja käyttämisestä osana hoitoa.

Oman kokemuksen mukaan kodinomaiset palvelukodit eivät vielä ole riittävästi päässeet hoitokulttuurissa eroon sairauskeskeisyydestä vaikka palvelukotien ympäristöt ovat kehittyneet sosiokulttuurisuutta tukeviksi. Koskisen (2006a, 7) mukaan jo kauan puhuttu ikääntyvien toimintakyvyn ja voimavarojen tukeminen voi toteutua vain sosiokulttuurisen vanhuskäsityksen pohjalta. Uudistuvan vanhuskäsityksen sisäistäminen vaatii melkoista ajattelun muutosta ennen kuin se voi syrjäyttää monissa paikoin vielä vallalla olevan medikaalisen vanhuskäsityksen. Merja Mäkisalo (2006) on hyvin kiteyttänyt ihmisen elämäntarinan tuntemisen tärkeyden hoitotyössä. Dementoituneiden vanhusten hoitamisessa ei voida puhua laadukkaasta hoitamisesta, ellei tunneta ihmisen elämäntarinaa. Hän vertasi asiaa romaanin lukemiseen: ei sitäkään aloiteta viimeiseltä sivulta tietämättä mitä aiemmin on tapahtunut.

Myös Kauppilan (2006, 4–7) mukaan asenteellisella tasolla tarvitaan muutosta vanhuskäsityksen laajentamiseksi. Hänen mukaansa nykyisin vanhojen ihmisten kotona selviytymisen tukeminen on kaventunut. Ennen esimerkiksi kotipalvelutyöntekijän tehtäviin kuului viedä vanhus ostoksille ja asioita hoitamaan sekä huolehtia heidän sosiaalisista tarpeistaan. Tänä päivänä harvoin puhutaan siitä, kuka vie ulos ja kuinka ikääntyvät pääsevät asunnostaan ulos. Kauppila näkee, että vanhustenhuollossa pitäisi siirtyä resurssien riittävyyden korostamisesta siihen, kuinka turvataan ikääntyvien ulospääsy niin yksityiskodeista kuin laitoksistakin. Kysymys ei ole vain fyysisestä ulospääsystä vaan yhtä lailla mahdollisuudesta päästä yhteisöön toteuttamaan rooliaan kansalaisena ja yhteisön jäsenenä. (Kauppila 2006, 4–7.)

Tässä opinnäytetyössä tulokset osoittivat vahvasti sen, että asukkaan hyvä elämä palvelukodissa tulisi rakentua sosiokulttuuristen asioiden ympärille. Tuloksien mukaan mielekäs tekeminen, sosiaalisuuden tukeminen, turvallisuus ja elämäntarinallisuus ovat asioita, joiden odotetaan toteutuvan asukkaan asuessa palvelukodissa. Sosiokulttuurisessa työssä nimenomaan tutkitaan asiakkaan tarpeita, mistä elementeistä rakentuu hänen hyvä elämänsä ja mitkä asiat ovat hänen elämälleen merkityksellisiä. Sosiokulttuurinen työ on tasa-arvoista ja kannustavaa työtä ihmisten kanssa ja keskeistä siinä on yhdessä toimiminen ja osallisuus. Työote sosiokulttuurisessa toiminnassa on yhteisöllistä ja osallistavaa. (Matilainen & Taivalmäki 2005, 18; Myllärisen 2003 mukaan.)

Koskisen (2006b, 12) mukaan vanhustyössä tarvitaan sosiokulttuuriseen vanhuskäsitykseen pohjautuvaa voimavara- ja lähtöistä työskentelytapaa, jossa kiinnitetään ongelmien ja menetysten sijasta huomiota vanhan ihmisen pätevyyteen, osaamiseen ja vahvuuksiin. Työtapa perustuu laaja-alaiseen ikääntyvän ihmisen elämäntilanteen paikantamiseen, johon kuuluvat elämän kokonaisuuden arviointi, palvelutarpeen arviointi, arjen selvittäminen, elämäntavan ja elämäntarinan tunteminen, kokemuksellisuus ja merkityksenanto. Ikääntyvä ihminen on täysivaltainen kulttuurikansalainen ja työssä korostuvat ratkaisukeskeiset menetelmät. (Koskinen 2006b, 12.)

Opinnäytetyössäni ikääntyvän hyvään elämään palvelukodissa kuului mielekäs tekeminen, joka tarkoittaa yksilöllisten virikkeiden tarjoamista sekä mahdollisuutta omien tapojen säilyttämiseen. Vanhuksen tulisi palvelukotiin muuttaessaankin pystyä esimerkiksi jatkamaan jotakin omaa harrastustaan tai hänen tulisi saada käydä ostoksilla tai saunassa aina halutessaan. Mielekkään tekemisen kohdalla tulee korostua erityisesti asukkaan yksilöllisyys, sillä ikäänty-

välle ei tule tarjota tekemistä, josta hän ei ole aikaisemminkaan ollut kiinnostunut. Tässä henkilökuntaa auttaa asukkaan elämäntarinan tunteminen. Klemolan (2006, 77–78) tutkimuksen mukaan ikääntyvät toivoivat hoitokotiin muuttaessaan säilyttävän mahdollisuuden arjen toimintoihin, hoitokodin ulkopuolisiin toimintoihin sekä omien harrastustensa jatkamiseen.

Tulosten mukaan ikääntyvien harrastuksiin Neliopilassa kuuluivat ulkoilu, television katselu, radion kuuntelu, lukeminen, kävely ja erilaisiin ryhmätoimintoihin osallistuminen. Myös Ruoppilan (2002, 136) ja Klemolan (2006, 77–78.) mukaan ikääntyvien harrastukset ovat tämänkaltaisia. Harrastukset antavat virikkeitä ikääntyvien eri tiedonkäsittelytoiminnoille harrastuksesta riippuen. Ne voivat olla luovaa toimintaa edistäviä, käden taitoja kehittäviä tai liikunnallista toimintakykyä ylläpitäviä (Ruoppila 2002, 136–137).

Palvelukoti Neliopilassa ikääntyvien harrastusten tukeminen oli vähäistä, vaikka harrastuksiin liittyvien toiveiden toteuttaminen olisi yksinkertaista. Harrastusten tukeminen vaatii palvelukodin henkilökunnalta asenteen muuttamista, mutta myös lisäresursseja nykyiseen nähden. Fyysinen hoitotyö vie ohjaajien resurssit eikä aikaa yksilöllisten harrastusten tukemiselle jää. Asukkaiden aika kuluu paljon istuskellessa ja odotellessa. Samalla he katselivat televisiota tai kuuntelivat radiota. Laivo (2008, 27–28), Klemola (2006, 96) sekä Houtsonen ja Pyykkönen (2003, 34) ovat todenneet samankaltaisia tuloksia omissa tutkimuksissaan.

Opinnäytetyön tulosten mukaan läheiset näkivät asukkaan hyvään elämään palvelukodissa kuuluvan turvallisuuden, joka tarkoitti tässä yhteydessä hyvää huolehtimista asukkaan perustarpeista sekä turvallista oloa palvelukodissa. Perustarpeisiin kuuluivat puhtaus, liikkuminen, ruoka ja oma rauha. Perustarpeiden tyydyttäminen toi asukkaille fyysistä turvaa. Psykkistä turvaa asukkaille puolestaan toivat sisäinen turvallisuuden tunne ja palvelukotia ympäröivä luonto. Myös Klemolan (2006, 91) tutkimuksen mukaan vanhuksille toi turvaa se, että hoitajat huolehtivat heidän päivittäisistä toiminnoista kuten puhtaudesta ja ruuansaannista. Myös Huotarinen ja Kinnusen (2008, 25) tutkimuksen mukaan vanhuksen hyvän hoidon edellytys on päivittäisistä tarpeista huolehtiminen.

Opinnäytetyössäni asukkaiden sosiaalisuuden tukeminen nähtiin myös hyvän elämän edellytyksenä. Palvelukodissa asukkaan sosiaalisuus koettiin yhdessä olona ja suhteiden säilyttämisessä läheisiin ihmisiin. Palvelukodissa asukkaat viettävät paljon aikaa yhdessä ja yhteisöllisyys

oli helposti palvelukodissa aistittavissa. Asukkaita tuettiin osallistumaan yhteisiin tapahtumiin ja kaikki apua tarvitsevat autettiin yhteisöön. Aiempien hoitotieteen tutkimustenkin mukaan iäkkäät kaipaavat vertaistensa seuraa. Hoitajat kannustivat ja ohjasivat heitä mukaan erilaisiin virkistystä tuottaviin toimintoihin sekä houkuttelivat ikääntyviä mukaan järjestettäviin tapahtumiin. Harrastukset ja päivätoimintaan osallistuminen lisäsivät ikääntyneiden sosiaalista kanssakäymistä. (Lehtonen 2007, 7–9; Pitkälä 2006, 6–8; Houtsonen & Pyykkönen 2003, 23.)

Palvelukoti Neliapilassa läheiset kokivat asukkaan suhteiden säilyttämisen läheisiin osana ikääntyvän hyvää elämää. Läheiset kokivat olevansa tervetulleita aina palvelukotiin ja heidän mielestään oli hyvä, että palvelukodissa ei ollut vierailuaikoja vaan sinne sai tulla milloin itse halusi. Läheiset pitivät yhteyttä asukkaisiin niin puhelimitse, vierailemalla heidän luonaan kuin postikorttien avulla. Palvelukodissa ohjaajat tukivat asukkaan suhteiden säilyttämistä läheisiin muun muassa mahdollistamalla asukkaan vierailut läheisten luo, auttamalla asukasta soittamaan läheiselleen sekä keskustelemalla asukkaan kanssa hänelle tärkeistä ihmisistä.

Asukkaat itse kokivat läheistensä vierailut palvelukodissa erittäin miellyttävinä ja osa asukkaista kaipasi läheisiään ajoittain. Monella asukkaalla läheiset asuivat samalla paikkakunnalla ja he vierailivat palvelukodissa säännöllisesti. Osalla vanhuksista läheiset asuivat kaukana ja vierailut olivat sen vuoksi vähäisempiä. Nämä asukkaat kuitenkin pitivät yhteyttä läheisiinsä puhelimen avulla. Samankaltaisia tuloksia on esitetty Klemolan (2006, 75) tutkimuksessa.

Elämäntarinallisuus koettiin tässä opinnäytetyössä osaksi asukkaan hyvää elämää palvelukodissa. Elämäntarinallisuuteen koettiin kuuluvaksi elämänhistoria, muistelu ja omat esineet ja tavarat. Palvelukodissa läheiset kokivat, että henkilökunnan on tärkeä olla kiinnostunut asukkaan elämäntarinasta. Kuitenkaan vielä tulotilanteessa ohjaajat eivät kiinnittäneet huomiota asukkaan elämäntarinallisuuteen vaan sitä hallitsi enemmän sairauskeskeisyys. Ohjaajat kokivat tärkeämmäksi tulotilanteessa asukkaan sairaudet, ruokavalion, lääkityksen ja muut käytännön asiat kuin asukkaan elämänhistoriaan ja kulttuuriin tutustumisen.

Palvelukoti Neliapilassa asuu dementoituvia asukkaita ja jo siksi elämäntarinan ottaminen osaksi hoitotyötä olisi perusteltua. Elämäntarina-ajattelussa on kysymys siitä, että asukkaan elämäntarina otetaan hoidon lähtökohdaksi. Ihmisen elämästä pyritään etsimään voimavaroja, joiden avulla pystytään hoitamaan häntä ja löydetään hänelle merkitykselliset asiat. (Matiainen & Taivalmäki 2006, 19.) Neliapilassa läheiset pitivät tärkeänä, että heiltä kysyttiin

asukkaan elämästä ja he mielellään kertoivat asukkaan elämäntarinaa. Mäkisalón (2001) mukaan omaiset ja läheiset ovat avainasemassa asukkaan elämäntarinan kertomisessa ja sitä täydennetään hoitajien havaintojen pohjalta.

Läheiset pitivät tärkeänä, että asukkaat voivat palvelukodissa muistella omaa elämäänsä ja siihen liittyviä tärkeitä ja mielekkäitä asioita. Asukkaan huone laitettiin kodinomaiseksi omilla tavaroilla ja esineillä, jotta se olisi kodintuntuinen. Tulosten mukaan omat henkilökohtaiset tavarat ja esineet herättivät asukkaan muistelemaan elettyä elämäänsä. Olkolán (2007) tutkimuksessa tuli esille vastaavanlaisia tuloksia. Läheisten mielestä palvelukodissa olisi tärkeää tukea asukasta muistelemaan erityisesti vanhoja aikoja ja työntekoa. Myös Klemolán (2006, 94) tutkimuksen mukaan ikääntyvät halusivat muistella lapsuutta, elettyä elämää, kotia ja työntekoa. Muistelun kautta ikääntyvät siirtävät jälkipolville elämäkokemusta, viisautta ja kulttuurin rakentamista (Koskinen 2006b, 13).

Laadukkaassa hoitotyössä vanhus ja työntekijä toimivat yhteistyössä. Vanhus tuo yhteistyötilanteisiin itsensä, kertoo elämästään, tavoistaan, tottumuksistaan, toiveistaan ja arvoistaan. Hoitaja kuuntelee vanhuksen tarinan ja tuo yhteistyöhön ammattitaitonsa ja asiantuntemuksensa ja näin pystyy antamaan vanhukselle hänen tilanteeseensa sovitettua hoitoa. (Liskola 2001, 86.) Jotta elämäntarina-ajattelu elää työyhteisössä, vaatii se toimintakulttuurin ja ilmapiirin, joka kunnioittaa ikääntyvän voimavaroja ja kannustaa itsenäiseen selviytymiseen (Virjónen 2000, 9–10). Elämäntarina-ajattelu on mitä suurimmassa määrin sosiokulttuurista työtä ja siksi sen toteuttaminen vaatii työyhteisöltä asukkaan voimavaroja kunnioittavaa, asukkaan kulttuurin ja elämäntavan huomioon ottavaa toiminta- ja hoitokulttuuria.

Palvelukoti Neliapilan hoitokulttuurissa korostui enemmän medikaalisuus kuin sosiokulttuurisuus, vaikkakin palvelukodin arvot olivat sosiokulttuurisuutta hyvin tukevia. Osa palvelukodin toimintatavoista myös tuki sosiokulttuurisuutta, mutta vielä enemmän toiminnan tulisi olla asukkaan toiveista ja tarpeista lähtevää. Asukkaan elämäntarinan tulisi saada suurempi merkitys hoitotyön arjessa ja sitä kautta palvelukotiin tulisi lisätä enemmän toiminnallisia työtapoja (muistelu, musiikki, ryhmätoiminta, luovat menetelmät). Palvelukodissa tulisi mielestäni pohtia vanhuskäsitystä, hoitokulttuuria ja hoitotyön sisältöä uudelleen suhteessa hoitotyön arvoihin. Ikääntyvien elämänlaadun kannalta on erittäin tärkeää, että he saavat kokea elämänsä palvelukodissa mielekkääksi. Sosiokulttuurisen toiminnan lähtökohtana on innostaa toimimaan henkilökunta ja asukkaat yhdessä ja tätä kautta elävöittää koko yhteisöä. Ensin

tämä vaatii kuitenkin palvelukodilta lisää resursseja hoitotyöhön sekä asenne- ja kulttuuri-muutosta palvelukodissa.

Leiningerin mukaan kulttuurin mukainen hoitotyö on kulttuurisen hoidon säilyttämistä ja ylläpitoa, mukauttamista ja sovittamista tai uudelleenmuotoilua ja järjestämistä Kulttuurisen hoidon tulee näkyä osana hoitotyön hoitopäätöksiä ja hoitotoimintoja. (Alexander ym. 1994, 420.) Kuusamolaisessa kulttuurissa ja vanhustenhoidossa tämä tarkoittaa, että ikääntyvän kulttuuriset arvot ja periaatteet tulisi osata tunnistaa ja niiden säilymistä olisi tuettava joka-päiväisessä elämässä. Kuusamolaiselle kulttuurille on keskeisintä luonto ja sen arvostaminen. Palvelukodissa tulisi nykyistä useammin liittää arjen toiminta lähiympäristön luontoon ja sitä kautta tarjota elämyksiä ja kokemuksia, jotka tuottavat hyvää oloa ja mieltä. Paikalliskulttuurille on keskeistä myös työnteko ja perinnekulttuuri. Palvelukodin lähellä sijaitsevalla museolla pidetään joka kesä perinnepäivät ja niitä tulisi hyödyntää osana palvelukodin toimintaa.

Tämän päivän vanhukset ovat vahvasti työnteon sukupolvea ja sen vuoksi palvelukodissa olisi tärkeää panostaa vanhojen työtapojen muisteleamiseen, jotta kulttuurista tietoutta siirretäisiin jälkipolville. Kuuntelemalla vanhusten tarinoita siitä, miten ennen on eletty, siirtyy kulttuurinen perintö sukupolvilta toisille ja voidaan puhua kulttuurisesti merkittävästä vanhuudesta. Pitkän elämän eläneet ikäihmiset ovat olleet mukana tapahtumissa, joista lapsemme eivät tiedä mitään. Sodan ja puutteen kokeneet ikääntyvät voivat muistelemalla ja selviytymistarinoillaan valaa uskoa nuorempiin ja samalla haastaa nuoremmat sukupolvet kyseenalaistamaan kiireen, tehokkuuden ja narsismin maailman. Vanhan ihmisen elämä saa merkityksen silloin, kun hän kokee olevansa tärkeä ja arvokas lenkki kulttuurin siirtäjinä sukupolvien ketjussa. Palvelukodissakin olisi tärkeää tarjota tilanteita, joissa mahdollistuu vuoropuhelu eri sukupolvien välillä. Tällä tavalla varmistetaan vanhusten elämäkokemuksen, lähihistorian tuntemuksen ja hiljaisen tiedon siirtyminen eteenpäin kiinnostavina tarinoina. (Hohenthal-Antin 2009, 102–103.)

10 POHDINTA

Tässä kappaleessa pohdin ensin tulosten hyödynnettävyyttä ja sen jälkeen pohdin onnistumistani työni luotettavuudessa ja eettisyydessä. Pohdinnan viimeisessä luvussa käyn läpi koko opinnäytetyöprosessia ja omaa ammatillista kehittymistä osana sitä.

10.1 Tulosten hyödynnettävyyden pohdinta

Aiheena palvelukodin tulotilanne ja asukkaan hyvä elämä palvelukodissa ovat ajankohtaisia, koska ikääntyvien hoitotyöstä, sen laadusta ja tulevaisuudesta puhutaan paljon. Vanhusten palveluiden tuottamisessa ja järjestämisessä painopiste tulee entistä enemmän siirtymään kodinomaisten hoito- ja palvelukotien suuntaan. Laitospaikkoja vähennetään entisestään ja erilaisten hoito- ja palvelukotien määrää lisätään, jotta ikääntyvät voisivat elää kodinomaisessa ympäristössä mahdollisimman pitkään.

Olin koko opinnäytetyöprosessin ajan varma siitä, että käsittelen aihetta, jolla on tulevaisuutta. Vielä opinnäytetyön pohdintavaiheessa ollessanikin sain varmistusta tähän asiaan lukiesani paikallislehdestä uutisen, *dementoituneenkin tulee saada osallistua*. Otsikon luettuani ajattelin heti, että tuota samaa asiaa olen itsekin juuri pohtinut omassa opinnäytetyössäni. Uutisessa tutkija Reetta Sainio Oulun yliopistosta kuvasi tutkimustulostaan, jonka mukaan jopa 88 prosentissa laitoksista rajoitetaan vanhusten liikkumista. Tutkimuksen mukaan rajoittaminen ei kuitenkaan ole välttämätöntä, jos ympäristöä muokataan turvallisemmaksi ja kehitetään työtapoja. Levoton vanhus voi rauhoittua vaikka sillä, että hoitaja istuu hänen viereensä. (Sainio 2008.) Luettuani tämän uutisen loppuun aloin pohtia asiaa heti siitä näkökulmasta mitä oman opinnäytetyöni tuloksilla olinkaan saanut aikaan.

Opinnäytetyöni tulosten mukaan läheiset toivovat asukkaan elämään palvelukodissa enemmän hoitajien läsnäoloa, sosiaalista yhdessäoloa ja asukkaan elämäntarinallisuuteen sidoksissa olevaa mielekästä tekemistä, keskustelua ja muistelua. Näillä keinoilla voidaan lisätä sisältöä asukkaan elämään ja auttaa häntä nauttimaan elämästään vielä vanhuuden päivilläänkin. Sainion (2008) mukaan dementoituneetkin vanhukset voivat osallistua moniin eri askareisiin ja nauttia elämästä, jos siihen vain tarjotaan mahdollisuudet.

Oman opinnäytetyöni tulokset ovat mielestäni osoitus siitä, millä tavalla palvelukoti voi tulevaisuudessa kehittää toimintaansa entistä asiakaslähtöisempään ja yksilöllisempään suuntaan. Palvelukoti on asukkaan koti ja silloin tulisi asukkaan elämäntarinaa tulotilanteesta lähtien huomioida osana asukkaan hoidon suunnittelua. Asukkaan elämäntarinan kuuleminen on osa laadukasta vanhustyötä.

Palvelukotiin voidaan lisätä sosiokulttuurista toimintaa kunhan vain ensin henkilökunta ja organisaatio yhdessä päättävät toiminnan kehittämistä tähän suuntaan. Kehitys vaatii lisää henkilökuntaresursseja, mutta yhtä paljon sosiokulttuurisen vanhuskäsityksen ja toimintakulttuurin sisäistämistä osaksi arkea. Kaikki muut edellytykset sosiokulttuuriseen toimintaan palvelukodissa ovat jo olemassa. Henkilökunta palvelukodissa koetaan opinnäytetyön tulosten mukaan osaavaksi, ammattitaitoiseksi ja miellyttäväksi. Palvelukodin ympäristö tarjoaa mahdollisuudet erittäin monenlaiseen toimintaan. Etenkin piha ja luonto ympärillä tarjoavat erinomaiset mahdollisuudet toiminnalliselle tekemiselle.

Tulosten mukaan palvelukodissa tulee edelleen panostaa yhteistyöhön läheisten kanssa. Mitä vahvemmin läheinen kokee olevansa osa asukkaan elämää, sitä myönteisempi kuva hänellä on myös palvelukodista ja asukkaan saamasta hoidosta. Läheisten ja palvelukodin yhteistyötä voidaan lisätä myös sosiokulttuurisella toiminnalla. Läheiset voidaan kutsua vaikka toimintapäiville palvelukotiin tai asukkaat voivat järjestää juhlat läheisille. Yhdessä tekeminen lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta ja hyvää mieltä.

Palvelukoti Neliapilassa voidaan hyödyntää tämän opinnäytetyön tuloksia monella tavalla. Tuloksissa nousi esille tulotilanteeseen liittyviä kehittämishdotuksia, joita palvelukodissa tullaan tarkastelemaan pian alkavan laatutyön ohessa. Opinnäytetyön tulokset myös antavat palvelukodille viitteitä siitä, millaista asukkaan arjen palvelukodissa toivottaisiin olevan. Uskon, että palvelukodissa näiden tulosten myötä keskustellaan palvelukodin vanhuskäsityksestä ja hoitokulttuurista sekä mietitään keinoja kehittää asukkaan arkea entistä toiminnallisemmaksi ja osallistuvammaksi.

Opinnäytetyön tulokset koskevat vain tätä palvelukotia, mutta pohdin myös sitä, voidaanko tulokset siirtää mihin tahansa palvelukotiin. Ihmisen oman kulttuurin ja elämäntarinan merkitys on jokaiselle ihmiselle tärkeä ja siksi hoidettaessa ketä tahansa ikääntyvää, tulee hoito-henkilökunnan olla kiinnostunut kuulemaan ja tukemaan ikääntyvän kulttuuria ja elämäntarinaa. Jos halutaan tuottaa yksilöllistä, laadukasta sekä asukkaan elämänlaatua ja toiminnalli-

suutta tukevaa vanhustenhoitoa, antaa tämän opinnäytetyön tulokset suuntaa kenelle tahansa hoitotyötä kehittäväälle tai omaa toimintaansa tarkastelevälle. Tuloksia on mahdollista hyödyntää myös koulutuksissa, joissa ennen kaikkea tulisi olla tavoitteena sosiokulttuurisen vanhuskäsityksen ja sen mukaisen hoitotyön esille tuominen ja kehittäminen.

Jatkotutkimusaiheena olisi mielenkiintoista selvittää vuoden kahden kuluttua, millaisia kokemuksia läheisillä tai asukkailla itsellään on tuolloin palvelukodin toiminnasta. Siinä tutkimuksessa näkisi myös sen, millä tavalla tämän opinnäytetyön tuloksia on hyödynnetty palvelukodissa. Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi myös selvittää palvelukodin henkilökunnan näkökulmasta sitä, millä tavalla palvelukodin arjessa on mahdollista tukea asukkaan sosiokulttuurisuutta. Hoitotyön arvoihin ja niiden toteutumiseen liittyvä tutkimus asukkaan tai hoitohenkilökunnan näkökulmasta olisi myös mielenkiintoinen.

10.2 Luotettavuuden pohdinta

Laadullisessa ja ennen kaikkea etnografisessa tutkimuksessa tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline ja siksi luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia (Eskola & Suoranta 1998, 211). Luotettavuutta opinnäytetyössäni lisää tutkimusprosessin ja tekemieni valintojen tarkka kuvaaminen koko prosessin ajan. Olen pyrkinyt perustelemaan kaikki tutkimukselliset valintani opinnäytetyöraportissani. Aineistolähtöisyys on myös luotettavuuden kannalta keskeinen asia. Opinnäytetyöhöni valitsin haastateltavat siten, että heillä on tutkittavan ilmiön kannalta mahdollisimman paljon oleellista tietoa ja he kykenevät vapaasti haastattelutilanteessa kertomaan kokemuksistaan. Opinnäytetyön luotettavuutta lisäsin vielä kesken opinnäytetyöprosessin ottamalla mukaan aineistoon läheishaastattelujen lisäksi yhden asukashaastattelun.

Opinnäytetyöni luotettavuutta arvioin uskottavuuden, todeksi vahvistettavuuden, merkityksellisyyden, toistuvuuden, kyllästeisyyden ja siirrettävyyden näkökulmasta (Paunonen & Vehviläinen–Julkunen 1997, 146–147). Opinnäytetyössäni uskottavuus tarkoittaa, että toin työssäni totuuden esiin sellaisena kuin se oli tutkittavassa kohteessa ja tulokset perustuivat keräämääni empiriseen aineistoon eikä vain minun käsityksiini. Analyysissä olen johdonmukaisesti osoittanut, miten alkuperäiset merkitykset, tulkinnat ja käsitteet muodostuivat alkuperäisestä todellisuudesta. Tulokset kuvasin mahdollisimman tarkasti ja käytin niissä paljon alkuperäisiä lainauksia uskottavuutta ja luotettavuutta lisätäkseni. Alkuperäisiä lainauksia olen

käyttänyt läpi tulososan elävöittääkseni opinnäytetyöraporttiani sekä osoittaakseni aineiston ja tuotetun tulkinnan pysyvyyttä. Saamani tulokset olen liittännyt johtopäätösosiossa ilmiöitä koskevaan tieteelliseen keskusteluun ja sillä tavalla syventänyt esiyymmärrystäni. Uskottavuutta lisäsi myös se, että havainnoimani asiat palvelukodista ja haastatteluissa saadut kokemukset vahvistivat toisiaan.

Kokemus- että tietoperustaisen esiyymmärryksen valintaa työhöni perustelen omalla pitkällä työkokemuksella sekä aiheeseen liittyvillä tuoreilla tutkimuksilla. Ennen kaikkea Simo Koskinen sekä Annukka Klemolan väitöskirja olivat liikkeelle paneva voima jo aiheeni valinnassa. Siksi en halunnut jättää heitä pois esiyymmärryksestäni. Lisäksi Leiningerin auringonnousumallin koen erittäin selkeänä mallina, jota hoitotyössä tulisi hyödyntää enemmän ihmisen kulttuurillisuuden tukemiseksi. Lisäksi vuosien aikana vanhustyötä tehdessäni olen varmistunut usein siitä, että ikääntyvien elämä palvelukodissa oli vielä turhan usein liian passivoivaa eikä ikääntyvän elämänhistoriaa ymmärretty hyödyntää hoitotyössä riittävästi tai siitä ei edes tiedetty olla kiinnostuneita. Tutkijan kulttuurista kompetenssia pidetään yhtenä laadullisen tutkimuksen uskottavuutta lisäävänä tekijänä. Omassa opinnäytetyössäni kulttuurinen kompetenssi tutkimuskohteeseen on muodostunut melko laajan kirjallisuuskatsauksen lisäksi oman käytännön työkokemuksen kautta. Koin tuntevani tutkimuskohteen kulttuurin sen verran hyvin, että saatoin tehdä tutkimistani aineistoista ja ilmiöistä luotettavia ja pysyviä tulkintoja.

Todeksi vahvistettavuudella tarkoitetaan tulosten perustamista aineistoon ja empiriaan. Opinnäytetyön aineisto hankittiin aidoissa tilanteissa palvelukotiin muuttaneiden asukkaiden läheisiltä ja yhdeltä asukkaalta. Aineiston luotettavuuden kannalta oli tärkeää, että haastateltavilla oli kokemuksia ilmiöön liittyen ja haastattelut nauhoitettiin. Olin etukäteen varmistunut haastateltavien vapaaehtoisesta suostumuksesta haastatteluun ja kertonut, että haastatellut nauhoitetaan. Haastateltavat saivat noin kahta viikkoa ennen haastattelua tiedotteen, jossa kerrottiin opinnäytetyöstä ja siihen osallistumisesta. Litteroin aineistot aina välittömästi haastattelujen jälkeen ja tein analyysia yhtä aikaa aineiston keruun rinnalla.

Opinnäytetyöni todeksi vahvistettavuutta ja merkityksellisyyttä lisäsin vielä analyysivaiheen jälkeen perehtymällä tuloksiani käsitteleviin uusiin tutkimuksiin. Huomasin tässä vaiheessa, että aihetta on tutkittu viime aikoina. Löysin hyviä ja ennen kaikkea uusia lähteitä. Tulokseni ovat vahvasti näyttöön perustuvia niin aineiston kuin empirian kautta. Todeksi vahvistettavuutta lisää se, että aineistostani tekemät tulkintani saavat tukea toisista samaa ilmiötä tarkas-

telleista tutkimuksista. Työni aineisto koostuu yksilöllisistä kokemuksista ja ainutkertaisista tilanteista, joten työtä ei voida toistaa täysin samanlaisena. Todeksi vahvistettavuuden ja tulosten pysyvyyden kannalta on kuitenkin tärkeää, että opinnäytetyöprosessi ja siinä tehdyt ratkaisut on kuvattu raportissa niin, että ne ovat toistettavissa.

Toistettavuus pakotti minut tekemään havaintoni riittävän pitkältä ajalta, jotta pystyin havainnoimaan tulotilanteet tietyn kaavan tai mallin mukaan toistuvina. Tässä minua auttoi se, että olin työskennellyt palvelukodissa jo ennen tämän opinnäytetyön aloittamista. Lisäksi saatoin hyödyntää myös niitä lukemattomia havaintoja, jotka olin tehnyt aiempieni työvuosien aikana. Luotettavuutta lisäsi myös se, että työn kohteena oleva ilmiö oli tuttu ja yleinen. Tällöin oli löydettävissä aikaisempaa tutkimustietoa ilmiötä koskien. Myös saatuja tuloksia oli mahdollista peilata eri toimintaympäristöihin, koska tulotilanne ja kulttuurinen hoitotyö ovat osa hoitotyötä lähes kaikkialla.

Kyllästeisyydellä tarkoitetaan sitä, olenko saanut ilmiöstä esille kaiken oleellisen tiedon. Siirrettävyydellä tarkoitetaan sitä, missä määrin tulokset ovat siirrettävissä toiseen samanlaiseen kontekstiin. (Paunonen & Vehviläinen-Julkunen 1997, 147.) Kyllästeisyyttä arvioidessani pohdin sitä näkökulmaa, että jos olisin voinut tehdä useamman asukashaastattelun, olisivatko tutkimustulokset olleet erilaiset. Uskon, että tulokset olisivat voineet olla osaltaan erilaiset, koska haastattelu- ja kuuntelutaitoni kehittyvät koko ajan ja jokaisen haastattelun jälkeen huomasin osaavani lisäkysymyksiä tekemällä ohjata ja rajata keskustelua tutkimustehtävien suuntaisesti.

Kyllästeisyydessä on keskeistä myös se, että aineiston analyysi on tehty niin, että aineistosta on saatu esille kaikki oleellinen tieto. Käytin analyysimenetelmänä sisällön analyysiä, koska koin hallitsevani sen analyysimenetelmistä varmimmin ja se sopii erinomaisesti laadullisen aineiston analyysiin. Aineiston analyysissä kuvasin aineiston luokittelun mahdollisimman tarkasti, jotta jokainen voi halutessaan varmistaa tiedon alkuperän. Aineiston luokittelu oli mielestäni vaativin vaihe ja käytin siihen paljon aikaa, jotta sain muodostettua aineistoa mahdollisimman hyvin kuvaavat ala- ja yläluokat. Analyysin ja tulosten kirjoittamisen jälkeen huomasin saaneeni aineistosta paljon tietoa ja mielestäni se oli merkki onnistuneesta analyysistä. Etnografiassa tekijällä on myös merkitys tuloksiin ja se näkyy analyysissä, jossa tekijä itse luokittelee aineistosta nousseet asiat tiettyihin luokkiin ja nimeää käsitteet niille.

Tulosten siirrettävyyttä pohiessani päädyin siihen, että tulosten siirrettävyys riippuu paljon siitä, kuinka samankaltaisia tutkittu ympäristö ja sovellusympäristö ovat. Mielestäni sosiokulttuurisuuteen liittyvät tulokset ovat siirrettävissä vastaavanlaiseen ympäristöön, koska jokaiselle ikääntyvälle hänen eletty elämä ja oma kulttuuri ovat tärkeitä ja siksi niiden säilyttämiseksi on tehtävä työtä kaikissa palvelukodeissa. Olemalla kiinnostunut ihmisen omasta kulttuurista, välitetään hänelle arvostusta ja kunnioitusta. Tuloksissa nousseet tulotilanteessa merkitykselliset asiat auttavat mielestäni mitä tahansa hoitoyhteisöä kehittämään ja arvioimaan tulotilanteen toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta.

Mielestäni minä yksin en kuitenkaan voi vastata tulosten siirrettävyydestä vaan viime kädessä siitä vastaa tutkimuksen hyödyntäjät itse. Olen pyrkinyt kuvaamaan riittävän tarkasti oman työni tiedonantajat ja tutkimusympäristön, jotta opinnäytetyötäni lukevat voivat itse määrittää työni sovellusarvon suhteessa heidän omaan kontekstiinsa. Tiedonantajien valintaa olen kuvannut esiyymäryksessä sekä aineistonkeruuta kuvaavassa luvussa. Myös toimintaympäristö on kuvattu esiyymäryksessä mahdollisimman tarkasti.

10.3 Eettisyyden pohdinta

Tutkija tekee aina itse viime kädessä omaa tutkimustyötään vastaavat eettiset ratkaisut ja on myös vastuussa niistä. Kuitenkin vaikka tutkimustyön vastuu on yksittäisillä tutkijoilla, koostuu tutkimusetiikka yhä enemmän kollegiaalisesti sovitusta periaatteista ja tavoitteista. Tutkijan tehtävä on parhaansa mukaan noudattaa yhteisesti sovittuja periaatteita omaa työtä tehdessään. (Kuula 2006, 26.) Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää hyvän tieteellisen käytännön noudattamista (Hirsjärvi ym. 2006, 23).

Ryhtyessäni tekemään tätä opinnäytetyötä, tutustuin ennalta hyvää tieteellistä käytäntöä koskeviin kriteereihin ja olen noudattanut niitä läpi koko prosessini. Pidin jo työni aiheen valintaan eettisenä ratkaisuna, koska halusin aiheen kautta tuottaa hyvää ikääntyville ihmisille. Prosessin päättyessä voin todeta, että tulokset antoivat palvelukodille konkreettisia keinoja, joilla he voivat kehittää toimintaansa entistä asukas- ja kulttuurilähtöisemmäksi.

Työni eettisyyden kannalta keskeistä oli myös tutkimusluvan hankinta ja tutkittavien suojeleminen. Toimitin toimeksiantajalle opinnäytetyösuunnitelmani, jonka pohjalta toimeksiantaja myönsi minulle luvan opinnäytetyön tekemiseen. Opinnäytetyösuunnitelman hyväksymi-

sen jälkeen allekirjoitimme toimeksiantosopimuksen. Haastateltaville läheisille ja asukkaalle kerroin alusta alkaen avoimesti opinnäytetyötäni koskevista asioista. Korostin haastateltaville useaan kertaan heidän osallistumisensa vapaaehtoisuutta, mahdollisuutta keskeyttää osallistumisensa opinnäytetyöhön missä vaiheessa tahansa sekä osallistujien henkilöllisyyden pysymistä salassa läpi koko prosessin. Ennen varsinaisia haastatteluja pyysin osallistujilta vielä kirjallisen suostumuksen opinnäytetyöhön osallistumisesta. Otin ennalta myös selvää siitä, haluavatko haastateltavat perehtyä työni tuloksiin ennen niiden julkistamista.

Hyvä tieteellinen käytäntö korostaa, että tutkittavat säilyvät tuntemattomina läpi työn. Tietoja julkistaessa tulee varmistua luottamuksellisuuden säilymisestä ja anonymiteettisuojasta. Periaatteena tulee pitää sitä, että henkilöllisyyden paljastuminen tehdään mahdollisimman vaikeaksi. (Eskola & Suoranta 1998, 57.) Hyvään tieteelliseen tapaan kuuluu myös toisen työn kunnioittaminen ja tällä tarkoitetaan muun muassa sitä, että ulkopuolisia lähteitä käytetään oikealla tavalla. Toisen työn tuloksia tulee kunnioittaa ja toisen tuottamaa tietoa ei saa vähätellä ja vääristellä. (Vilkkä 2007, 166–188.)

Olen koko opinnäytetyöprosessini ajan ottanut muiden tutkijoiden työn ja saavutetut tulokset huomioon asianmukaisesti. Toisten tutkijoiden lainaukset olen merkinnyt lähdeviittauksin asianmukaisesti ja riittävän yksityiskohtaisesti, jotta tiedon tarkastaminen on mahdollista. Opinnäytetyön raportissa pyrin osoittamaan tutkimusprosessin hallinnan, esitin opinnäytetyöni työvaiheet ja käyttämäni menetelmän, huolehdin haastateltavien anonymiteetin säilymisestä ja käsitelin aineistoa koko prosessin ajan asianmukaisesti. Raportissani noudatin tieteellistä kirjoittamista ja toimin koko ajan eettisesti, rehellisesti ja huolellisesti. Aineiston luotettavuutta osoittavat myös opinnäytetyön tuloksia kuvatessa käytetyt suorat lainaukset aineistosta sekä otteet aineiston analyysistä.

10.4 Opinnäytetyöprosessin pohdinta

Opinnäytetyöprosessini käynnistyi erittäin hitaasti ja välillä mieleni valtasi jo epätoivo, koska en tuntunut heti löytävän sopivaa aihetta opinnäytetyölleni. Sitten kuin sattumalta luin tutkimuksen vanhuksen hoitokotiin siirtymisestä ja sain siitä vahvistusta ajatukselleni, että ikääntyvien tulotilanteisiin palvelukodissa ei ollut kiinnitetty riittävän suurta huomiota. Omat kokemukseni lukuisista tulotilanteista olivat saaneet minut vakuuttuneeksi, että vanhustyössä voitaisiin tehdä asioita vieläkin paljon asiakaslähtöisemmin kuin nyt tehdään. Olin myös sitä

mieltä, että palvelukodeissa ei riittävästi tunneta eikä hyödynnetä asukkaan elettyä elämää osana hoitotyötä.

Tammikuussa 2008 vaihdoin työpaikkaa ja menin töihin uuteen, vastavalmistuneeseen vanhusten palvelukotiin. Kysyin heti esimieheltäni työpaikalla heidän kiinnostusta opinnäytetyötäni kohtaan. Esimies esitti muutamia aiheita, joiden joukossa oli myös asukkaan tulotilanteen tutkiminen. Minun aiheeni, ajattelin heti. Siitä lähtien olen ollut koko ajan varma siitä, mitä haluan selvittää omalla opinnäytetyölläni. Kiinnostus aiheeseen on kantanut läpi koko tämän prosessin ja mikä tärkeintä olen itse lopputulokseeni tyytyväinen. En edes väitä, että tämä tulos olisi syntynyt helposti. Mutta kuten jo prosessin alussa sanoin, olen haasteita kaipaava ihminen ja niitä tämä prosessi tarjosi koko matkan ajan.

Haasteita riitti monenlaisia, mutta kaikista selvisin oman päättäväisyyden ja periksi antamattomuuden avulla. Tiedän, että aiheeni oli erittäin laaja ja aihettani olisi voinut rajata paljon enemmän. Kuitenkin olin koko ajan tietoinen, mitä asioita halusin selvittää ja siksi päätin pitää kiinni kahdesta laajasta tutkimustehtävästä. Kirjoittaessani tuloksia ja johtopäätöksiä kieltämättä mietin uudelleen aiheen rajauksen tärkeyttä, koska kirjoittaminen vei erittäin paljon aikaa ja voimavarat olivat välillä jo vähissä. Toisaalta kuitenkin tunsin tyytyväisyyttä, että olin selvinnyt näinkin suuresta urakasta läpi. Vastuullisuuteni ja itsenäinen tapa työskennellä tulivat koko prosessin ajan esille.

Mielenkiintoisinta ja antoisinta opinnäytetyössäni oli haastattelujen tekeminen. Haastattelut läheisten ja asukkaan kanssa olivat välittömiä ja haastateltavat olivat aidosti kiinnostuneita kertomaan kokemuksistaan. Koen saaneeni läheisiltä luotettavia vastauksia aiheeseen liittyen. Etukäteen pohdin sitä, millä tavalla se, että työskentelen itse samassa palvelukodissa, vaikuttaa opinnäytetyön tuloksiin. Tällä ei kuitenkaan ollut vaikutusta tuloksiin. Opinnäytetyöni aineiston analyysiin ja tulosten kirjoittamiseen pystyin käyttämään erittäin vähän aikaa, koska haastattelut järjestyivätkin alkuperäistä suunnitelmaa myöhemmin. Lyhyestä ajasta huolimatta pyrin tekemään aineiston analyysin erittäin luotettavasti syventymällä ja keskittymällä siihen huolellisesti.

Tuloksia kirjoittaessani ja tulkittessani huomasin kuinka paljon viime vuosina on kiinnostuttu ikääntyvän kulttuurin merkityksen ja sosiokulttuurisen vanhustyön tutkimisesta. Löysin erittäin hyviä lähteitä, joihin minulla on tämän koulutuksen jälkeen aikaa perehtyä vieläkin syvemmin. Opinnäytetyöni tuloksiin olen tyytyväinen, koska sain niiden kautta myös vahvis-

tusta omalle ajattelulle ja tavalle tehdä vanhustyötä. Asukkaan kulttuurin huomioiminen ja toiminnallisuuden lisääminen palvelukotiin on perusteltua ja tärkeää. Uskon myös, että moni työtäni lukeva saa ajatuksia omaan työhönsä. Haluankin, että työni herättää eri työyhteisöissä keskustelua vanhustyön nykytilasta ja sen mahdollisuuksista. Uskon palvelukodin hyödyntävän myös opinnäytetyön tuloksia omassa toiminnassaan. Mikeva voi hyödyntää opinnäytetyöni tuloksia myös muissa vanhusten palvelukodeissa ympäri maan.

Suuri apu opinnäytetyöprosessini läpiviemisessä oli myös opettajieni Pirjo Leskisen ja Rauni Leinosen, työelämäohjaajani Ulla Mustosen sekä vertaisteni Tarja Palosaaren ja Tarja Tigerstedtin antama tuki ja ohjaus. Tiedän, että minulla olisi välillä pitänyt löytää enemmän aikaa keskusteluille ohjaajieni ja vertaisteni kanssa, niin olisin selvinnyt monesta pulmasta vieläkin nopeammin. Olen kuitenkin itsenäinen tekijä, ”työmyyrä”, joka pohtii asioita syvällisesti ja etsii itse ratkaisut ongelmiinsa. Opinnäytetyöni aikana olen myös käyttänyt paljon aikaa kirjallisuuden ja tutkimusten lukemiseen ja perehtymiseen. Mielestäni sitä kautta olen myös löytänyt ratkaisuja moniin ongelmiin.

Opinnäytetyöni kehitti minua tulevana sairaanhoitajana ennen kaikkea lisäten ammatillista asiantuntijuuttani vanhustyössä sekä laajentamalla hoitotyön näkökulmaa kohti kulttuurisuuden ymmärtämistä. Opin lisää ennen kaikkea asiakaslähtöisyydestä, yksilöllisyyden tukemisesta ja yhteistyön merkityksestä hoitotyössä sekä reflektiivisyyden käytöstä niin oman työn tarkastelussa kuin vuorovaikutuksessa hoitotyössä. Lisäksi opin käyttämään kriittistä ajattelua opinnäytetyöprosessin eri vaiheissa.

Nyt työni kääntyessä viimeiselle lehdelle, haluan kiittää ohjaajiani ja vertaisiani saamastani ohjauksesta ja kannustuksesta, joka auttoi eteenpäin heikollakin hetkellä. Läheisiäni haluan kiittää kaikesta saamastani avusta, tuesta ja ymmärryksestä tämän pitkän prosessin aikana. Ilman läheisteni pyyteetöntä apua lapseni hoidossa en olisi saanut työlleni viimeistä pistettä. Haluan kiittää myös työtovereita matkan varrella saamastani kannustuksesta. Lopuksi kiitän vielä haastatteluun osallistuneita läheisiä ja asukasta. Yhteistyö heidän kanssaan mahdollisti työni valmistumisen.

LÄHTEET

- Aalto, L. 2006. Vanhuksen toimintakyvyn tukeminen lyhytaikaisessa laitoshoidossa - vanhuksen, omaisen ja hoitajan näkökulma. Turun yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 4.3.2009. http://med.utu.fi/hoitotiede/julkaisut/opinnaytetyot/progradu-abstraktit/abstraktit_2006/aalto.pdf
- Aejmelaeus, R., Kan, S., Katajisto, K-R. & Pohjola, L. 2007. Erikoistu vahustyöhön. WSOY Oppimateriaalit Oy.
- Alajuuma, M. 2001. Koesta jalon, käestä pittäen: Kuusamosta kuusamoksi, murrerunoja.
- Alexander, J., Beagle, C., Butler, P., Dougherty, D., Robards, K., Solotkin, K. & Velotta, C. 1994. Kulttuurilähtöisen hoidon teoria. Teoksessa A. Marriner-Torney (toim.) Hoitotyön teoreetikot ja heidän työnsä. SHKS. Vammala. Vammalan kirjapaino Oy. 410-427.
- Anttila, P. 1998. Tutkimisen tieto ja tiedon hankinta. Taito-, taide- ja muotoilualojen tutkimuksen työvälineet. Helsinki. Akatiimi Oy.
- Björvell, C. 1995. Sjuksköterskans journalföring. En praktisk handbok. Lund: Studentlitteratur.
- Elo, S. 2006. Teoria pohjoissuomalaisten kotona asuvien ikääntyneiden hyvinvointia tukevasta ympäristöstä. Lääketieteellinen tiedekunta. Hoitotieteen ja terveyshallinnon laitos. Oulun yliopisto. Viitattu 3.3.2009. <http://herkules.oulu.fi/isbn9514281950/isbn9514281950.pdf>
- Epäily, N. 2003. Kysely, haastattelu ja etnografinen havainnointi – menetelmiä kylien sosiaalisten käytäntöjen kartoittamiseksi ja suunnittelun tueksi. Nordia Tiedonantaja (2),33.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.
- Hakonen, S. 2008. Ikääntyvä ihminen kulttuurisena toimijana. Tulostettu 20.8.2008. http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/19599_sinikka_hakonen.pdf
- Heimonen, S-L. 1997. Dementoituvan ihmisen elämänkaaren tunteminen hyvän hoitotyön perustana. Teoksessa Heimonen, S-L. & Voutilainen, P. Dementoitua hoitotyön asiakkaana. Tampere. Tammer-Paino Oy.
- Herranen, J. 2008. Organisaatiokulttuuri ja muutosprosessi. Verkkodokumentti. Viitattu 25.5.2008. www.aktantti.fi/pdf/OrganisaatiokulttuuriMuutos.pdf
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001 Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

- Hjorsjö-Nordberg, M. 2003. Att leva och bo i ”särskilt boende” som det upplevs av de äldre. En intervjuundersökning i Jönköpings kommun. Äldreomsorg och Äldrevård. FoU-raport 3:2003. Jönköpings län. Jönköping. Viitattu 20.2.2009. http://www.hhj.hj.se/upload_dir/29b288f0166bb67b003170a82de3be11.pdf
- Hofstede, G. 1993. Kulttuurit ja organisaatiot. Mielen ohjelmointi. Juva. WSOY.
- Hohenthal-Antin, L. 2001. Luvan ottaminen – ikäihmiset teatterin tekijöinä ja esittäjinä. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.
- Hohenthal-Antin, L. 2009. Muistot näkyviksi. Muistelutyön menetelmiä ja merkityksiä. Juva. WS Bookwell.
- Holma, T. 2003. Laatu vanhustyön arkeen –suunta ja välineet kehittämistyöhön. Helsinki. Suomen Kuntaliitto.
- Houtsonen, M. & Pyykkönen, S. 2003. Hoitajien kokemuksia viriketoiminnasta Osmonkallion vanhainkodissa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsingin yksikkö. Opinnäytetyö. Viitattu 4.3.2009. http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Helsinki2003/houtsonen2188.pdf
- Huotari, H. & Kinnunen, P. 2008. Omaishoitajien kokemuksia dementoituneen vanhuksen lyhytaikashoidosta Kuhmon hoivakodilla. Kajaanin ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 4.3.2009. <https://kactus.kajak.fi/Soteli/STHM5KTH HeidiHPaiviK.pdf>
- Ikääntyneiden asuminen. 2008. Viitattu 16.9.2008. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=2332&>
- Jaakkola, L. & Pennanen, L. 2007. Muistelusta merkityksiä. Kulttuurisen toimintaympäristön kehittäminen vanhustenkeskuksessa. Vanhustyö 7, 9-11.
- Janhonen, M. & Koivusalo, A-M. 2004. Jorvin sairaalan leikkausosaston perioperatiivisen hoitotyön laatu potilaiden kokemana. Viitattu 2.3.2009. <http://www.hus.fi/default.asp?path=1,32,660,546,570,9165,9167>
- Juntunen, A-L. & Korhonen, A. 2004. Potilaan kokemuksia tulohaastattelusta kirurgisella vuodeosastolla 7. Kajaanin ammattikorkeakoulu. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Järvelä, S. & Siponen, M. 2001. Asuinympäristö ja elämäntarina. Vanhustentalojen asukkaiden puheita asuinympäristöstään. Kotirinne 2000-projekti. Raportteja 1/2001. Kuntokallio. Helsinki: Vanhustyön koulutus- ja tutkimuskeskus.
- Jäämaa, S. & Laukkanen, H. 2004. ”Kuin kotiin tulisi pitkän ajan perästä” Tulotilanne uusien asukkaiden ja heidän omaistensa kokemana palvelukoti Betelissä. Lahden yksikkö. Diakoninen sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Karisto, A. 2002. Kolmannen iän käsitteestä ja sen käytöstä. Gerontologia 16(3), 138-142.
- Kauppila, M. 2006. Koteihinsa unohdetut. Professori Silva Tedreä huolestuttaa, pääsevätkö vanhukset kotiensa neljän seinän sisältä ulos. Sosiaalivakuutus 44.vuosikerta 5/2006. 4-7.

- Kinnunen, J. 1990. Terveyskeskuksen organisaatiokulttuuri. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen ja terveydenhuollon hallinnon laitos.
- Klemola, A. 2006. Omasta kodista hoitokotiin. Etnografia keskipohjalaisten vanhusten siirtymävaiheesta. Kuopio. Kopijyvä.
- Knuuttila, S. 1996. Kaiken kattava kulttuuri? Teoksessa Kupiainen, J. & Sevänen, E. (toim.) Kulttuurintutkimus. Jyväskylä. Gummerus Oy. 9-31.
- Koskinen, S. 2004. Ikääntyneiden voimavarat. Tulostettu 22.7.2008. http://www.ulapland.fi/includes/file_download.asp?deptid=19721&fileid=6931&file=20051012114012.pdf&pdf=1
- Koskinen, S. 2006a. Ikäihmisen voimavarojen ja toimintakyvyn tukeminen. Tulostettu 19.8.2009. http://www.oamk.fi/sote/hankkeita/aktiivinenvanhuus/vakka_verkostoon/Simo%20Koskinen.doc
- Koskinen, S. 2006b. Kohtaaminen sosiaaligerontologisen tutkimuksen valossa. Elämän tarkoituksellisuuden kokemuksen merkitys vanhuudessa. Tulostettu 10.3.2009. http://www.tampereenkaupunkilahetys.net/filearc/7_Koskinen.pdf
- Koskinen, S. 2007. Ikäihmistien asema Suomessa ja ikääntymisen käsityksiä. Teoksessa Tulva, T., Uusitalo, I. & Harra, K. (toim.) Vanhuuden monet kasvot. Saarijärvi. OKKA. 20-21.
- Korkiakangas, P. 2002. Muistelusta voimavaroja vanhuuteen. Teoksessa Heikkinen, M. & Marin, M. (toim.) Vanhuuden voimavarat. Vammala. Tammi. 173-202.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki. Edita Prima Oy.
- Laakkonen, A. 2004. Hoitohenkilöstön ammatillinen kasvu hoitokulttuurissa. Tampere. Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print. Väitöskirja.
- Laivo, A. 2008. Omaisten tyytyväisyys vanhusten hoitoon Rauman vanhainkodeissa. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 2.3.2009. https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/880/Laivo_Anette.pdf?sequence=1
- Laslett, P. 1996. A Fresh Map of Life. The Emergence of the Third Age. Macmillan Press. Ipswich.
- Lehtonen, T. 2005. Yhteistyö vanhainkodin henkilökunnan ja asukkaan omaisten välillä. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00751.pdf>
- Lehtonen, M. 2007. Hyvinvointia taiteen ja kulttuurin keinoin. Vanhustyö 5/2007. 7-9.
- Leino, S. & Pennanen, L. 2008. Asiakaslähtöisyys hoitotyössä. Helsingin ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö II.

- Liskola, P. 2001. Vanhus ja hoitaja yhteistyökumppaneina. Teoksessa Molander, G & Multanen, A. (toim.) Muutoskaipuusta tulevaisuuden luomiseen. Tavoitteena onnistunut vanhustyö. Helsinki. Työterveyslaitos. Vammala. 86-93.
- Lovikka, S. 1998. Nöyryys asiakkaan ja hoitajan kohtaamisessa. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos.
- Lukkaroinen, R. 2002. Vastuunjaon malli vanhusten kotona asumisen mahdollistamiseksi. Oulu. Oulun yliopistopaino. Väitöskirja.
- Marin, M. & Hakonen, S. (toim.) 2003. Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Jyväskylä. PS-Kustannus.
- Matilainen, A. & Taivalmäki, E. 2005. Elämäntarina-ajattelun merkitys dementia-työssä. Hämeen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Mattila, L-R. 2001. Vahvistumista ja tunnekokemuksen jakamista. Potilaan ja hoitajan vuorovaikutusta kuvaavan käsitejärjestelmän kehittäminen. Tampereen yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Hoitotieteen laitos. Tampere. Tampereen yliopistopaino Oy.
- Meripaasi, S., Routasalo, P. & Arve, S. 2001. Koti ja kodinomaisuus laitoksessa asuvien vanhusten ja heidän hoitajiensa näkökulmasta. Helsinki. Helsingin kaupungin terveysviraston raportteja 2:2001.
- Mikkola, K. & Nummelin, J. Ikäihmisten palvelut ja niiden tulevaisuudennäkymät. Tampereen, Helsingin ja Kajaanin kaupungit – kuntavertailu. Viitattu 18.9.2008. http://virtual.vtt.fi/virtual/proj6/tsa/tsa_kuntien%20palvelutarjontaa.pdf
- Muistilista eettisten toimikuntien jäsenille ja tutkijoille. 2001. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Muurinen, S. 2003. Hoitotyö ja hoitohenkilöstön rakenne vanhusten pitkäaikaisessa laitoshoidossa. Tampereen yliopisto. Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print. Väitöskirja. Tampere.
- Mäkisalo, M. 2001. ”Me ollaan sankareita elämän...” Elämäntarina-ajattelu vanhustyössä. Joensuu: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisuja B: Selosteita ja opetusmateriaalia 7.
- Mäkisalo, M. 2006. Elämä on tarina. Viitattu 2.3.2009. <http://www.kantti.net/ajankohtaisohjelmat/2006/02/20060222.shtml>
- Nikkonen, M. 2007. Etnografia hoitotyössä. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen laitos. Viitattu 28.5.2008. www.med.utu.fi/hoitotiede/tutkijakoulu/MN.pdf
- Noppari, E. & Koistinen, P. 2005. Teoksessa Noppari, E. & Koistinen, P. Laatu vanhustyöhön (toim.) Tampere. Tammi.
- Nores, T. 1993. Olemassaolokokemus. Naisvanhuspotilaan olemassaolokokemusta koskeva käsitteellinen ja empiirinen analyysi. Turku. SHKS, Kirjapaino Pika Oy.

- Noro, A., Häkkinen, U. & Arinen, S. 2000. Ikääntyvien suomalaisten terveys, toimintakyky ja sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttö vuonna 1996. Tutkimustuloksia laitoksissa ja kotona asuvasta väestöstä. Jyväskylä. Gummerus.
- Nykänen, S. 2007. ”Kot on paras paikka” Kotona asumisen merkitys ikääntyvälle. Rovaniemi. Lapin yliopistopaino.
- Olkola, P. 2007. Esineet kodin peilinä – tarinoita, tunteita ja hyvinvointia. Joensuun yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 20.9.2008. <http://sokl.joensuu.fi/media/kasityotiede/SinikkaOlkola.pdf>
- Onnela, E. 1998. Hoidon laatu sairaalaan tulotilanteessa. Pohjois-pohjanmaan sairaanhoitopiirin julkaisuja 7. Oulu. Oulun yliopistopaino.
- Palvelukoti Neliapilan kehittämissuunnitelman 2008.
- Parkkila, M., Routasalo, P. & Välimäki, M. 2000. Kuvaileva tutkimus pitkäaikaisessa laitoshoidossa olevan potilaan yksinäisyydestä. *Hoitotiede* 12(1).
- Pikkarainen, A. 2007. Kodin merkitykset ja koettu asuminen. Teoksessa T-M. Lyyra, A. Pikkarainen & P. Tiikkainen. *Vanheneminen ja terveys*. 57.
- Pilkama, A. 2005. Kaakkois-Suomessa kehitetään kulttuuri ja harrastustoimintaa vanhustyön ehkäisevänä työmuotona. *Sosiaaliturva* 15, 21.
- Pilkama, A. 2006. Ikäihmiset tulevat kulttuurisesti näkyviksi. Vanhustenhuollon uudet tuulet 5/2006, 3. Tulostettu 21.8.2008. http://www.valli.fi/lehti_5_2006.htm
- Pitkälä, K. 2006. Geriatriksen kuntoutushankkeen tuloksia. *Vanhustyö* 6/2006. 6-8.
- Potinkara, H. 2004. Auttava kanssakäyminen. Substantiivinen teoria kriittisesti sairaan potilaan läheisen ja hoitavan henkilön välisestä yhteistyöstä. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy. Viitattu 2.3.2009. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-5989-X.pdf>
- Rantala, T. 2007. Kokemuksen etnografia – avain koulun arjen tunteisiin. Teoksessa E. Syrjäläinen, A. Eronen & V-M Värri (toim.) *Avauksia laadulliseen tutkimuksen analyysiin*. Tampere. Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print. 126-159.
- Rauhala, L. 2005. Ihminen kulttuurissa – kulttuuri ihmisessä. Helsinki. Yliopistopaino.
- Rundelin, A. 1998. Pitkäaikaislaitoksessa asuminen, hyvä hoito ja hyvä olo vanhuksen kokemana. Päättötyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsingin Alppikadun yksikkö. Viitattu 4.3.2009. http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Helsinki/RundelinArja.pdf
- Ruoppila, I. 2002. Psykkisen toimintakyvyn tukeminen. Teoksessa Heikkinen, E. & Marin, M. (toim.) *Vanhuuden voimavarat*. Helsinki. Tammi. 119-150.
- Saarenheimo, M. 1997. Jos etsit kadonnutta aikaa. Vanhuus ja oman elämän muistelemisen. Tampere. Vastapaino.
- Sainio, R. 2008. Dementoituneenkin tulee saada osallistua. Teoksessa *Koillissanomat* 2.3.2009.

- Schein, E. H. 1987. Organisaatiokulttuuri ja johtaminen. Espoo. Weilin-Göös.
- Selkospitäjästä luonto- ja matkailukaupungiksi. 2006. Kuusamon kulttuuriympäristöohjelma. Kuusamon. Koillismaan Kirjapaino Oy
- Semi, T. 2007. Polkuja ilmaisulliseen vapauteen – sosiokulttuurinen innostaminen vanhustyön yhteisössä. Teoksessa Tulva, T., Uusitalo, I. & Harra, K. (toim.) Vanhuuden monet kasvot. Saarijärvi. OKKA. 143-154.
- Sievinen, L., Sievinen, M., Välikangas, E. & Eloniemi-Sulkava, U. 2007. Opas ikääntyneen muistioireisen muutostöihin. Ympärsitöministeriö. Helsinki. Edita Prima Oy.
- Talousarvio 2009, taloussuunnitelma 2010-2011. 2008. Kuusamon kaupunki. Viitattu 10.3.2009.
<http://www.kuusamo.fi/dman/Document.phx?documentId=ud01309143047457&cmd=download>
- Takkinen, S. 2000. Meaning in life and its relations to functioning in old age. Elämän tarkoituksellisuuden kokeminen tärkeä toimintakyvyn osa-alue vanhuudessa. Jyväskylän yliopisto. Studies in Education, Psychology and Social Research. Väitöskirjatyö. Viitattu 3.3.2009.
<http://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2000/09/tiedote-2007-09-18-14-41-53-577180/>
- Tilastotietoja Kuusamosta. 2008. Kuusamon kaupunki. Viitattu 10.3.2009.
<http://www.kuusamo.fi/dman/Document.phx?documentId=fp22608142938412&cmd=download>
- Toiminnan käsikirja 2008. Palvelukoti Neliapila. Kuusamo.
- Töyry, E. 2001. Hoidon ihmisläheisyys erikosisairaanhoidossa. Mittarin kehittäminen ja käyttö. Viitattu 12.3.2009. <http://www.uku.fi/vaitokset/2001/etoyry.htm>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Uusitalo, I. 2007. Erään vanhainkotasukkaan elämäkertomus. Elämäntapahtumat ja niille annetut merkitykset. Teoksessa Tulva, T., Uusitalo, I. & Harra, K. Vanhuuden monet kasvot. Saarijärvi. OKKA. 86-106.
- Vaarama, M. 2006. Gerontologisen sosiaalityön ajankohtaiset teemat & vanhustyön skenaarit 2015-2030. Tulostettu 20.8.2008. <http://www.socca.fi/gero/aineistot/vaarama.ppt>
- Vaarama, M. & Voutilainen, P. 2006. Omaiset tukena arjen areenoilla. Teoksessa Voutilainen, P., Vaarama, M., Backman, K., Paasivaara, L., Eloniemi-Sulkava, U. & Finne-Soveri, U.H (toim.) Ikäihmisten hyvä hoito ja palvelu. Opas laatuun. Stakes. Oppaita 49. Helsinki. Gummerus Kirjapaino Oy. 77-84.
- Valpola, A. 2004. Organisaatiot yhteen. Muutosjohtamisen käytännön keinot. Juva. WSOY.
- Vehkäperä, M. 2003. Laadullinen tutkimus. Jyväskylän yliopisto. Taloustieteiden tiedekunta. Verkkodokumentti. Viitattu 29.5.2008.
www.jyu.fi/economics/ecampus/documents/vehkapera_laadullinen_021003.ppt

- Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa: määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki. Kustannusosa-
keyhtiö Tammi.
- Vilkko, A. 2006. Kodin merkitys vanhetessa. Luentomateriaali. Gerontologisen sosiaalityön
kehittämishankkeen seminaari: Kohtaamisia arjessa – etiikka ja ihmiskuva vanhustyössä.
26.1.2006. Tulostettu 16.9.2008. <http://www.socca.fi/gero/aineistot/vilkko.doc>
- Virjonen, K. 2005. Huumorilla ja vanhuksen voimavaroja kunnioittaen – toimintakyvyn säi-
lyminen pitkäaikaisessa laitoshoidossa. Teoksessa Hautal, T., Nenonen, S. & Saario, I.(toim.)
Näkökulmia hyvinvointiin 2. Turun ammattikorkeakoulun raportteja. 207 -223.
- Voutilainen, P. 2004. Hoitotyön laatu ikääntyneiden pitkäaikaisessa laitoshoidossa. Stakes.
Tutkimuksia 142. Saarijärvi. Gummerus.
- Vuorinen, K. 2005. Etnografia. Teoksessa Ovaska, S., Aula, A. & Majaranta, P. (toim.) Käy-
tettävyystudkimuksen menetelmät, 63-78. Tampereen yliopisto. Tietojenkäsittelytieteiden lai-
tos B-2005-1.
- Yura, H. & Walsh, M. 1991. Hoitotyön kehittäminen. Toinen suomenkielinen painos. Sai-
raanhoitajien koulutussäätiö. Juva. WSOY.

LIITTEIDEN LUETTELO

Liite 1. Avauskysymykset avoimeen haastatteluun

Liite 2. Tiedote haastatteluun osallistuvalla läheiselle

Liite 3. Tiedote haastatteluun osallistuvalla asukkaalle

Liite 4. Suostumus haastatteluun osallistumisesta läheiselle

Liite 5. Suostumus haastatteluun osallistumisesta asukkaalle

Liite 6. Esimerkki 1. tutkimustehtävän aineiston analyysistä

Liite 7. Esimerkki 2. tutkimustehtävän aineiston analyysistä

AVAUSKYSYMYKSET AVOIMEEN HAASTATTELUUN

Läheisen suhde asukkaaseen

Asukkaan muuttopäivä

Tulotilanne

1. Mitkä asiat tai tekijät ovat olleet vaikuttamassa siihen, että läheisenne muutti palvelukotiin?
2. Miltä teistä tuntui silloin, kun tulitte palvelukotiin yhdessä asukkaan kanssa? Millaisia tuntemuksia teille jäi päällimmäisenä mieleen?
3. Mitä asioita tai tekijöitä pidätte tärkeänä ottaa huomioon asukkaan tulotilanteessa?
4. Onko teille jäänyt mieleen jotakin asioita, jotka olisitte toivoneet hoidettavan eri tavalla tulotilanteessa?
5. Mihin erityisesti toivotte henkilökunnan kiinnittävän huomiota asukkaan tulotilanteessa?

Tulokeskustelu

1. Missä tulokeskustelu tapahtui ja ketä siinä oli läsnä?
2. Millaisena te läheisenä koitte tulopäivänä pidetyn tulokeskustelun?
3. Millä tavalla tulokeskustelussa otettiin huomioon asukkaan elämäntilanne, totut tavat ja henkilökohtaiset arvot?
4. Millaisena kuvailisitte tulokeskustelun ilmapiiriä ja vuorovaikutusta?

Asumisen alkuaika palvelukodissa

1. Mihin asioihin teidän mielestänne on tärkeää kiinnittää huomiota asukkaan asumisen alkuaikoina?
2. Mitä toivotte läheisenä teidän ja palvelukodin henkilökunnan väliseltä yhteistyöltä?

3. Millaiset kokemukset teillä on juuri nyt asukkaan asumisen alkujasta palvelukodissa?

Kulttuurinen hoitotyö läheisen kuvailemana

1. Mitä asioita pidätte tärkeinä säilyttää asukkaan elämässä entisellään hänen muuttaessaan palvelukotiin?
2. Millaisena te kuvailisitte läheisenne tuntemuksia muuton jälkeen?
3. Mitä asioita pidätte tärkeinä palvelukodin asuinympäristössä?
4. Millaisena te haluaisitte nähdä läheisenne arkipäivän palvelukodissa? Mitä tekemistä ja ajan kulua siihen tulisi sisältyä?
5. Millaisena näette läheisenne mahdollisuuden itsenäiseen päätöksentekoon palvelukodissa?
6. Millä tavalla palvelukodissa otetaan huomioon asukkaan sosiaalinen verkosto ja suhteet läheisiin ihmisiin?
7. Mitkä esineet ja tavarat ovat läheisellenne hyvin tärkeitä?
8. Millaiset teidän mielestänne ovat läheisenne toiveet palvelukotiasumiselta?

TIEDOTE HAASTATTELUUN OSALLISTUVALLE ASUKKAAN LÄHEISELLE

IKÄÄNTYVÄN ISO ASKEL – Läheisten kokemuksia asukkaan tulotilanteesta palvelukoti Neliapilaan

Hyvä palvelukotiin muuttavan asukkaan läheinen

Läheisellenne muuttaminen uuteen kotiin ja uuteen ympäristöön on iso asia. Muutossa ja kotiutumisen palvelukotiin vastaanotto ja tulotilanteen tunnelma ovat merkittäviä. Läheisellenne kotiutumisessa auttaa se, jos hänen elämänsä pysyy mahdollisimman samanlaisena kuin ennen muuttoakin. Asukkaan tärkeät asiat elämässä tulisi pystyä siirtämään myös palvelukotiin. Te läheisenä olette merkittävässä roolissa kertomassa henkilökunnalle läheisenne elämästä ja siihen kuuluvista asioista.

Olen kuusamolainen hoitotyön opiskelija Kajaanin ammattikorkeakoulusta ja valmistun sairaanhoitajaksi toukokuussa 2009. Suuntaudun opinnoissani ikääntyvän ja pitkäaikaissairaahan hoitotyöhön ja olen tekemässä nyt opintoihini kuuluvaa opinnäytetyötä Mikeva Oy:lle aiheesta ”Läheisten kokemuksia asukkaan tulotilanteesta Palvelukoti Neliapilaan”. Opinnäytetyöni ohjaajina toimivat palvelukodin vastaava ohjaaja Ulla Mustonen sekä Kajaanin ammattikorkeakoulun lehtori Pirjo Leskinen ja yliopettaja Rauni Leinonen.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää teidän kokemusten kautta tulotilanteesta ja asumisen alkuvuikkoina asukkaalle syntyneitä kokemuksia. Erityisesti olen kiinnostunut selvittämään sitä, millä tavalla asukkaan oma elämä otetaan huomioon hänen siirtyessään palvelukotiin. Teidän rooli läheisenne hoidossa on tärkeä ja te läheisenä tunnette ikääntyvän ihmisen hyvin. Opinnäytetyön tulokset ovat osa palvelukodissa kehitettävää laatujärjestelmää. Lisäksi tulosten avulla on mahdollista kehittää palvelukodin asukkaiden tulotilanteita sekä tukea asukkaan oman elämäntavan siirtymistä omasta kodista palvelukotiin.

Kerään aineiston opinnäytetyöhön haastatteleamalla teitä kahden viikon kuluttua asukkaan muutosta palvelukotiin. Kerään aineiston kaikkiaan neljän palvelukotiin muuttavan asukkaan läheiseltä. Haastattelu toteutetaan kahdenkeskisenä keskusteluna kokemuksista ja haastattelu nauhoitetaan. Halutessanne voitte keskeyttää haastattelutilanteen. Haastatteluajan sovimme

hyvissä ajoin etukäteen ja haastattelupaikka on palvelukodin ulkopuolella. Tällä tavalla varmistetaan se, ettei teidän osallistumista haastatteluun tunnisteta.

Osallistumisenne opinnäytetyöhön on vapaaehtoista ja voitte keskeyttää opinnäytetyöhön osallistumisen missä vaiheessa tahansa syytä ilmoittamatta. Henkilöllisyytenne pysyy salassa läpi opinnäytetyöprosessin. Kaikki vastaukset käsitelen luottamuksellisesti ja nimettöminä. Kerätty aineisto hävitetään heti, kun opinnäytetyöni on valmis ja julkaistu. Teillä on halutesanne mahdollisuus tutustua opinnäytetyön tuloksiin ennen työn varsinaista julkaisemista. Opinnäytetyöni on saatavilla Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjastosta toukokuussa 2009. Opinnäytetyötäni varten olen laatinut ennalta opinnäytetyön suunnitelman, jonka on hyväksynyt Kajaanin ammattikorkeakoulun ohjaavat opettajani Pirjo Leskinen ja Rauni Leinonen. Mikäli teillä herää kysyttävää asiasta, voitte ottaa yhteyttä minuun.

Ystävällisin terveisin,

Tuija Tuovila

Hoitotyön opiskelija

040-xxxxxxx

TIEDOTE HAASTATTELUUN OSALLISTUVALLE ASUKKAALLE

IKÄÄNTYVÄN ISO ASKEL – Kokemuksia asukkaan tulotilanteesta palvelukoti Neliapilaan

Hyvä Palvelukotiin muuttanut asukas

Muutto uuteen kotiin ja uuteen ympäristöön on teille iso asia. Muutossa ja kotiutumisessa palvelukotiin vastaanotto ja tulotilanteen tunnelma ovat merkittäviä. Kotiutumisessanne auttaa se, jos elämänne voitaisiin säilyttää mahdollisimman samanlaisena kuin ennen muuttoa. Teille tärkeät asiat tulisi pystyä siirtämään myös palvelukotiin. Olette itse merkittävässä roolissa kertoessanne henkilökunnalle omasta elämästä ja siihen kuuluvista asioista.

Olen kuusamolainen hoitotyön opiskelija Kajaanin ammattikorkeakoulusta ja valmistun sairaanhoitajaksi toukokuussa 2009. Suuntaudun opinnoissani ikääntyvän ja pitkäaikaissairaana hoitotyöhön ja olen tekemässä nyt opintoihini kuuluvaa opinnäytetyötä Mikeva oy:lle aiheesta ”Kokemuksia asukkaan tulotilanteesta palvelukoti Neliapilaan”. Opinnäytetyöni ohjaajina toimivat palvelukodin vastaava ohjaaja Ulla Mustonen sekä Kajaanin ammattikorkeakoulun lehtori Pirjo Leskinen ja yliopettaja Rauni Leinonen.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää teille tulotilanteessa ja asumisen alkuvuokoina syntyneitä kokemuksia. Erityisesti olen kiinnostunut selvittämään sitä, millä tavalla asukkaan oma elämä otetaan huomioon hänen siirtyessään palvelukotiin. Te itse olette tärkein henkilö kertomaan siitä, millaista haluatte elämänne palvelukodissa olevan. Opinnäytetyön tulokset ovat osa palvelukodissa kehitettävää laatujärjestelmää. Lisäksi tulosten avulla on mahdollista kehittää palvelukodin asukkaiden tulotilanteita sekä tukea oman elämäntavan siirtymistä omasta kodista palvelukotiin.

Kerään aineiston opinnäytetyöhön haastattelemalla teitä kahden viikon kuluttua muutostanne. Lisäksi haastattelen muuttaneiden asukkaiden neljää läheistä, jotka ovat olleet läsnä asukkaan tulotilanteessa. Haastattelu toteutetaan kahdenkeskisenä keskusteluna kokemuksistanne ja haastattelu nauhoitetaan. Halutessanne voitte keskeyttää haastattelutilanteen. Haastattelu-

ajan sovimme hyvissä ajoin etukäteen ja voin haastatella teitä kotonanne palvelukodissa. Henkilöllisyytenne ei tule esille missään vaiheessa opinnäytetyöprosessia.

Osallistumisenne opinnäytetyöhön on vapaaehtoista ja voitte keskeyttää opinnäytetyöhön osallistumisen missä vaiheessa tahansa syytä ilmoittamatta. Kaikki vastaukset käsitellään luotamuksellisesti ja nimettöminä. Kerätty aineisto hävitetään heti, kun opinnäytetyö on valmis ja julkaistu. Teillä on halutessanne mahdollisuus tutustua opinnäytetyön tuloksiin ennen työn varsinaista julkaisemista. Opinnäytetyöni on saatavilla Kajaanin ammattikorkeakoulun kirjastossa toukokuussa 2009. Opinnäytetyötäni varten olen laatinut ennalta opinnäytetyön suunnitelman, jonka ovat hyväksyneet Kajaanin ammattikorkeakoulun ohjaavat opettajani Pirjo Leskinen ja Rauni Leinonen. Mikäli teillä herää kysyttävää, voitte ottaa yhteyttä minuun.

Ystävällisin terveisin

Tuija Tuovila

Hoitotyön opiskelija

040-xxxxxxx

SUOSTUMUS HAASTATTELUUN OSALLISTUMISESTA LÄHEISELLE

SUOSTUMUS HAASTATTELUUN OSALLISTUMISESTA

Suostun osallistumaan hoitotyönopiskelija Tuija Tuovilan opinnäytetyöhön, jonka tarkoituksena on selvittää palvelukotiin muuttavan läheiseni palvelukotiin menoa ja siellä olemista. Olen saanut etukäteen tietoa opinnäytetyöstä tekijältä itseltään niin suullisesti kuin kirjallisesti. Minulla on myös ollut mahdollisuus halutessani esittää kysymyksiä asiaan liittyen. Lisäksi suostun siihen, että haastattelu nauhoitetaan. Suostun siihen, että nauhat säilytetään opiskelijan kotona ja ne tuhotaan opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen.

Haastatteluun osallistumiseni on täysin vapaaehtoista ja minulla on mahdollisuus peruuttaa suostumukseni milloin tahansa syytä kertomatta. Henkilöllisyyteni ei paljastu opinnäytetyöprosessin aikana eikä itse lopullisessa opinnäytetyössä. Kaikki kerätty aineisto on salaista ja se hävitetään opinnäytetyön valmistumisen ja julkaisemisen jälkeen. Minulla on halutessani mahdollisuus tutustua opinnäytetyön tuloksiin ennen työn varsinaista julkaisemista.

Allekirjoituksella vahvistan suostumukseni haastatteluun

Suostumuksen antaja

päiväys____/____2008

allekirjoitus_____

nimenselvennys_____

Suostumuksen vastaanottaja

päiväys____/____2008

allekirjoitus_____

nimenselvennys_____

SUOSTUMUS HAASTATTELUUN OSALLISTUMISESTA ASUKKAALLE

SUOSTUMUS HAASTATTELUUN OSALLISTUMISESTA

Suostun osallistumaan hoitotyön opiskelija Tuija Tuovilan opinnäytetyöhön, jonka tarkoituksena on selvittää kokemuksia palvelukotiin muuttamisesta ja palvelukodissa asumisesta alkuvuikoina. Olen saanut etukäteen tietoa opinnäytetyöstä tekijältä itseltään niin suullisesti kuin kirjallisesti. Minulla on myös ollut mahdollisuus halutessani esittää kysymyksiä asiaan liittyen. Lisäksi suostun siihen, että haastattelu nauhoitetaan. Suostun siihen, että nauhat säilytetään opiskelijan kotona ja ne tuhotaan opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen.

Haastatteluun osallistumiseni on täysin vapaaehtoista ja minulla on mahdollisuus peruuttaa suostumukseni milloin tahansa syytä kertomatta. Henkilöllisyyteni ei paljastu opinnäytetyöprosessin aikana eikä itse lopullisessa opinnäytetyössä. Kaikki kerätty aineisto on salaista ja se hävitetään opinnäytetyön valmistumisen ja julkaisemisen jälkeen. Minulla on halutessani mahdollisuus tutustua opinnäytetyön tuloksiin ennen työn varsinaista julkaisemista.

Allekirjoituksella vahvistan suostumukseni haastatteluun

Suostumuksen antaja

päiväys_____/____2009   allekirjoitus_____

nimenselvennys_____

Suostumuksen vastaanottaja

päiväys_____/____2009   allekirjoitus_____

nimenselvennys_____

ESIMERKKI 1. TUTKIMUSTEHTÄVÄN AINEISTON ANALYYSISTÄ

Tutkimustehtävä:

Millaisena läheinen kokee asukkaan tulotilanteen palvelukoti Neliapilaan?

Esimerkki merkitysten etsimisestä alkuperäisestä aineistosta

TÄRKEÄT KUVAUKSET

MERKITYKSET

31. <i>"...se oli niinku vastaanottotilanne semmonen minulle jäi ainaki siitä semmonen niinku oikein lämmin ja mukava mieli."</i>	31. lämmin ja mukava mieli vastaanotosta
32. <i>"Että siellä niinku otettiin niin sanotusti avosylin vastaan."</i>	32. otettiin vastaan avosylin
33. <i>"Ja että se huone on...se on ihan mukava se huone."</i>	33. mukava huone
34. <i>"...nehän hyvin paljon ni tuota mitä minä nyt tuolla oon käyny niin nehän pitää niinku siellä aulassa tai ruokasalin puolella niin että ne niinku vähän on siellä omassa huoneessa..."</i>	34. asukkaiden yhdessäolo
35. <i>"...se oli se tilanne semmonen kun sen pitiki olla."</i>	35. tulotilanne odotustenmukainen
36. <i>"Ei ei kyllä jääny sillä lailla mittään... ja mitä nytkin oon käyny usiamman kerran viikossaki käyny niin aina on kyllä ollu hyvinki hyvin semmonen mukava ja asiallinen käyvä."</i>	36. palvelukodissa mukava ja asiallinen käydä
37. <i>"...välillä vähä on niinku hoitajien kans aikaa ja ei aina oo aikaa keskustella."</i>	37. hoitajilla vähän aikaa keskustella läheisten kanssa
38. <i>"Niin ei niillä aina oo sitä aikaa keskustella."</i>	38. hoitajilla ei aina aikaa keskustella
39. <i>"Mutta koska on ollu mahollisuus niin ihan on ollu kiva niiden kans jutella ja menny niin on kertoneet aina että miten on menny..."</i>	39. hoitajien avoimuus
40. <i>"...ei oo kyllä niinku ollenkaan täällä sitä että mitehän tuo nyt siellä pärjää ja mitehän tuo tullee toimeen."</i>	40. ei huolta pärjäämisestä

Esimerkki merkitysten yhdistämisestä ja alateemojen muodostamisesta

MERKITYS**ALATEEMA**

<p>13. mukava ensivaikutelma asukkaan käsitte-lystä 27. asukkaan tilanteesta kertominen 30. yksilöllisten toiveiden huomioiminen yhteistyössä 36. palvelukodissa asiallinen ja mukava käydä 37. hoitajilla vähän aikaa keskustella läheisten kanssa 38. hoitajilla ei aina aikaa keskustella 39. hoitajien avoimuus 40. ei huolta pärjäämisestä 58. hoitajat tulevat juttelemaan 59. hoitajien huomaavaisuus 60. hoitajien myönteinen huomaavaisuus 61. hoitajat eivät ohita läheisiä 62. asioista ilmoittaminen sovitulle henkilölle 63. vaitiolovelvollisuus 64. vaitiolovelvollisuuden noudattaminen 65. miellyttävä kuva palvelukodista 66. osaavat hoitajat 67. luottamus hoitajien osaamiseen 68. ammattitaitoinen henkilöstö 71. hyvä tunne edelleen 72. palvelukotiin on hyvä mennä 73. palvelukotiin on ollut helppo tulla 74. ei vierailuaikoja 77. mukava henkilökunta 80. huoneen laittaminen kodinomaiseksi ennen muuttoa 82. kaikki sujunut hyvin 83. hoitajien odotetaan käyvän enemmän asukkaan ja läheisten luona 97. hoitajien oltava avoimia läheisille 98. hoitajien odotetaan tulevan tapaamaan asukkaan läheisiä enemmän 99. kysyttävää laskutusasioista 101. kysyttiin postia omaisten ja henkilökunnan välille 102. hoitajien odotetaan soittavan läheisille aina jos on asiaa 105. asiat toimineet hyvin</p>	<p>9. Ammattitaito (13,59,61,63-68) 10. Yhteistyö (27,30,36-40,58,62,71-74,77,80,82-83,97-99,101-102,105)</p>
---	--

Esimerkki alateemojen ja yläteemojen yhdistämisestä

ALATEEMA	YLÄTEEMA
1. Myönteisyys 2. Valmistautuminen	1. Ensivaikutelma (1-2)
3. Läheisyys 4. Luottamus	2. Vuorovaikutus (3-4)
5. Tunteiden huomioiminen 6. Läsnäolo	3. Asumaan tunnekokemus (5-6)
7. Tunnelma 8. Sisältö	4. Tulokeskustelu (7-8)
9. Ammattitaito 10. Yhteistyö	5. Yhteistyösuhde (9-10)
11. Fyysinen ympäristö 12. Psykkinen ympäristö 13. Sosiaalinen ympäristö	6. Ympäristö (11-13)

ESIMERKKI 2. TUTKIMUSTEHTÄVÄN AINEISTON ANALYYSISTÄ

Tutkimustehtävä:

Mistä asioista läheisen mielestä koostuu hyvä elämä palvelukodissa?

Esimerkki merkitysten etsimisestä alkuperäisestä aineistosta

TÄRKEÄT KUVAUKSET

MERKITYS

24. <i>"Niin metän keskellä asuttu. Yleensä katottu ku jänikset juoksee ja loikkii."</i>	24. luonto ja eläimet ympärillä
25. <i>"...se turvallisuuden tunne semmonen on niinku se kaikista tärkein."</i>	25. turvallisuuden tunne
26. <i>"...ei oo mitään vierailuaikoja vaan sinne voi mennä millon itelle sopii ja olla niin kauan ku siellä ite haluaa tai pystyy olemaan."</i>	26. palvelukodissa voi vierailla vapaasti
27. <i>"...nyt kun oon sitä kysynyt kahellai viikolla ku nyt mulla on tämä lomaviikko...no eihän että annahan ilimat lämpimää niin sitten."</i>	27. vierailu läheisten luona
28. <i>"...ne on niin paljo nuorempia nämä hoitajat että osovaako ne asennoitua sitten siihen..."</i>	28. hoitajien asennoituminen asukkaan elettyyn elämään
29. <i>"... minkalaista työtä ne on tehnyt ja siitä keskustelu...se kyllä keskustelloo."</i>	29. keskustelu työnteosta
30. <i>"Ratsohan se on aikanaan aina kuunnellu."</i>	30. radion kuuntelu
31. <i>"Urheilustahan se kyllä tykkää niinku kahtoa hiihtoja ja kaikki tuommoset...mutta ei niinku jalkapalloo...eikä nyrkkeilystä..."</i>	31. urheilun seuraaminen
32. <i>"Ja jos musiikkiohjelmia tulloo niin niitähän se tykkää. Näistä vanhoista."</i>	32. musiikkiohjelmien seuraaminen
33. <i>"Ei välttämättä niistä vanhoista suomifilmeistä ei niistä... mutta tietysti semmosista missä on hevosii ku sehän on hevosmies."</i>	33. hevosohjelmat
34. <i>"...muistaa vaan pyytää se sieltä mukkaan..."</i>	34. mukaan pyytäminen
35. <i>"...jos vaikka kävelemään ku se vielä kerta kävelee..."</i>	35. kävelemään motivoiminen
36. <i>"Kyllä se jäläkkeenkäsin kävi...kannattaa kysyä että lähtiskö se. Sebän riippuu minkalainen on ensimmäinen saunakokemus että läbteekö sitten ennää."</i>	36. mahdollisuus saunomiseen

Esimerkki merkitysten yhdistämisestä ja alateemojen muodostamisesta

MERKITYS	ALATEEMA
2. käsityöt 3. on mielekästä tekemistä 4. askareet 15. ei tiedä mitä on askartelu 16. työnteko on ollut askartelua 17. työ on ollut askartelu 18. käsillä tekeminen 19. savityöt 20. käsityöt 21. vuoleminen ja naputtelu 30. radion kuuntelu 31. urheilun seuraaminen 32. musiikkiohjelmien seuraaminen 33. hevosohjelmat 37. veistäminen ja päreytöt 40. tykkää ulkoilusta paljon 44. päivän lehden lukeminen	1. Yksilölliset virikkeet (2-4,15-18,20-21,33,37) 2. Omien tapojen säilyttäminen (30-32,40,44)
6. yhdessäolo toisten asukkaiden kanssa 7. yhdessäolo läheisten kanssa 8. yhteydenpito läheisiin 11. sosiaalinen ihminen 12. tarinan kertoja 26. palvelukodissa voi vierailla vapaasti 27. vierailu läheisten luona 34. mukaan pyytämisen 42. tykkää ulkoilla porukassa 43. tykkää jumpata ryhmässä 46. laaja sosiaalinen verkosto	3. Yhdessäolo (6,11-12,34,42-43) 4. Suhteet läheisiin (7,8,13,26-27)
5. omien tavaroiden avulla muisteleminen 9. kiinnostus asukkaan eletystä elämästä 10. asukkaan asioiden huomioon ottaminen 13. työn merkitys elämässä 14. kodinomainen huone 22. tutut esineet 23. tutunnäköiset tavarat 28. hoitajien asennoituminen asukkaan elettyyn elämään 29. keskustelu työnteosta 38. vanhoista ajoista puhuminen	5. Tavarat ja esineet (22-23) 6. Elämänhistoria (9-10,13) 7. Muistelu (5,14,28-29,38)

Esimerkki alateemojen yhdistämisestä ja yläteemojen muodostamisesta

ALATEEMA	YLÄTEEMA
1. Yksilölliset virikkeet 2. Omien tapojen säilyttäminen	1. Mielekäs tekeminen (1-2)
3. Yhdessäolo 4. Suhteet läheisiin	2. Sosiaalisuuden tukeminen (3-4)
5. Tavarat ja esineet 6. Elämänhistoria 7. Muistelu	3. Elämäntarinallisuus (5-7)
8. Perustarpeista huolehtiminen 9. Turvallinen olo	4. Turvallisuus (8-9)